శ్రీ శ్రీధరాయనమః.

శ్రీమన్మహారాజరాజశ్రీ వేంకటగిరిపురాధీశ్వరులగు
శ్రీ రాజగోపాలకృష్ణయాచేంద్రబహద్దరు, కె. సి. ఐ. ఇ.
మహారాజాగారి కంకితంబుగా
శ్రీబొబ్బిలిపురాధీశ్వరులగు
మహారాజరాజశ్రీ రాజా శ్రీ వేంకటశ్వేతాచలపతి
రంగరావు బహద్దరు, కె. సి. ఐ. ఇ.
మహారాజావారి యాస్థాన విద్వత్కవులలో నొకరగు
బ్రహ్మశ్రీ
మండపాక పార్వతీశ్వర కవీశ్వరులచే
రచియింపబడిన

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము.

ఇది
శ్రీ వేంకటగిరి పురాధీశ్వరులచే నముద్రితగ్రంథచింతామణియందుఁ
ప్రకటితమునకై పనుపఁబడి
నెల్లూరు పురమతల్లి నల్లసిల్లు
విక్టోరియా, రంగనాయకీవిలాస, రమానిలయ
ముద్రాక్షరశాలలలో ముద్రితమై
అముద్రితగ్రంథచింతామణి పత్త్రికాధిపతియగు
పూండ్ల రామకృష్ణయ్యచేఁబ్రకటితమయ్యెను.

రమానిలయ ముద్రాక్షరశాల.
నెల్లూరు.

1—5—03.

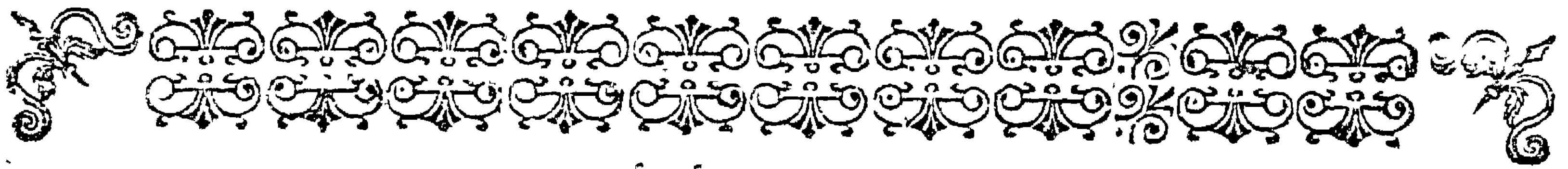
ప్రకటనము.

ఈ గ్రంథము నంకితముంబొందినట్టి మహారాజ రాజశ్రీ- ఉమాదే- రాజే- రాజసా- రాజా- శ్రీ- వెలుగోటిరాజగోపాల కృష్ణయాచేంద్ర బహద్దరు పంజహాజారిమన్సబు దారిత్యాదిబిరుదాంకితులగు శ్రీ వేంకటగిరి ప్రభువుగారు దీనిని మాపత్త్రికయందుఁ బ్రకటితమగుటకుఁగాఁ నని చిరిగావున ముద్రింపించి ప్రకటించితిమి. ౧౮౬౭ సం॥ నే ౨౦ రు ఆక్టు ప్రకారము దీని రిజిస్టరుచేయించి యున్నారము. ఇంక నెవ్వరు దీనిన్ముద్రింపఁగూడదు.

ఇట్లు

పూండ్ల రామకృష్ణయ్య,
అముద్రితగ్రంథచింతామణ్యధిపతి.

నెల్లూరు
౧-౫-౦౩

శ్రీ శ్రీధరాయనమః

శ్రీ కృ ష్ణా భ్యు ద య పీ ఠి క.

1. ఈ గ్రంథమును (శ్రీకృష్ణాభ్యుదయమును) మండపాక పార్వతీశ్వర కవిగారు విరచించిరి. వీరుబొబ్బిలి సంస్థానాస్థానంపు విద్వాంసులలో నొకరుగానుండి దీనిని శ్రీవేంకటగిరి పురవరాధీశ్వరులగు మహారాజరాజశ్రీ శ్రీమద్రాజగోపాల కృష్ణయాచేంద్రులవారికిఁ గృతినిచ్చిరి. పార్వతీశ్వరకవీశ్వరులు వారీగ్రంథమును 1895 సరియైన మన్మథ సంవత్సరమునఁ బ్రారంభించి యతిశీఘ్రకాలములోఁ బూర్తిఁజేసిరి. దీనింగ్రంథకర్తగారు రాజునాజ్ఞపై రచియించినట్లుగా "నాత్మపర్యాయచర్యాసపర్య" అనెడు హరిహరేశ్వర శతకమున వ్రాసియున్నారు. ఈ హరిహరేశ్వర శతకమును మేము ముద్రింపించియున్నారము. దీనియందుఁ బార్వతీశ్వర కవిగారి చారిత్ర~~మంతయునగాపడును.~~ అద్దానింబార్వతీశ్వరులవారే విరచించియున్నారు. దానిం బఠించినవారికెల్లఁదత్కవిసింహుని జీవితచరితమంతయుఁగరబదరాయమాణమని దెంచియుండుఁదెంచి లిఖింప విరమించితిమి. అయిననించుక దీనలిఖింప మనసయ్యెడు.

2. ఈకవి బ్రాహ్మణుఁడు. వైదికి. విశాఖపట్టణముమండలములోఁజేరినబొబ్బిలికి సమీపముననున్న పాలతేరను గ్రామము కాపురస్థలము. వీరు 1833 సంవత్సరము జూన్ తే 30 దీన జన్మించి 1897 సంవత్సరము జూన్ తే 29 దీనఁ బరమపదించిరి. వీరు తమ పండ్రెండవ వత్సరము మొదలుగ ననఁగా 1845 సంవత్సరమునుండి కవిత్వము వ్రాయుచువచ్చిరి. అపుడు "కవితాలతాంకురమును" నొకఘంటలోఁగాఁబంతగించి వ్రాసియున్నారు. ఇదియేవారి యాదికవిత్వము. (చూడుఁడు, హరిహరేశ్వర శతకము- పుట 29.) ఇఁక వారియంత్య కవిత్వము 1897 సం॥ జూన్ తే 25-26 27-28-తేదులలో మృత్యుంజయ స్తవమొనరించి 35 పద్యములువ్రాసి తే 29 దీనఁ గాలధర్మమునొందిరి. ఈపద్యములన్నియును, "మృత్యుంజయునకునమస్కరింతుఁదరింతున్" అనిమకుటముగానుంచి మృత్యువు నోటిలోదూరునపుడు వ్రాయఁబడినవి. (చూ, హరిహరే, పుటలు 30,31,32.) ఇఁకవారి జీవితములో వారువ్రాసిన పద్యములకును మాలికలకును, దండకములకును లెక్కయే లేదు. పోయినవి పోఁగా నిప్పుడువారి గ్రంథములు 84 మిగిలియున్నవి. వీనినామములన్నియు హరిహరేశ్వర శతకమునఁ జెప్పఁబడియున్నవి. వీరిప్రతిగ్రంథమును గ్రంథములోని ప్రతిపద్యమును రస

పుష్టిగలిగియుండును. చప్పిడికవనమన నెట్టిదో వారెఱుఁగరు. ఇందులకు నిదర్శనముగా వారిగ్రంథములలో "గోపాలకృష్ణ" శతకములోని పద్యములఁ గనుఁగొనఁజాలు. ఆ శతకము ముద్రితముగానందున గ్రంథకర్తయొద్దనే ఖిలమైనదఁట. దానికై మేము గ్రంథకర్త జీవించియుండఁగానే ప్రయత్నించితిమిగాని కాగితములు ఖిలములైనవనియు దానియందలి యొకకొన్ని పద్యములు మాత్రమగపడినవనియు వానినిమాకంపిరి. వానిని 1893 సం॥ జూ॥ జూలై నెలల మయూఖములలోఁ బ్రకటించియున్నారము. ఆపద్యములనేయిపుడీ శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయమున 53వ. పుటయందు 274 275. 276. 277. పద్యములుగా గ్రంథకర్తగారు చేర్చియున్నారు. ఇదికవులకున్నైజమే. భారతకవులు నిల్లైతమపద్యముల నొకచోనున్నవానిని మఱియొక్కచో వెక్కాలిపియున్నారు. వారిపద్యములకు వారధికారులు, ఇది గ్రంథచౌర్యముగాదు.

3. ఈ గ్రంథమునకుఁ గృతిపతియగు శ్రీ వేంకటగిరి ప్రభువుగారు తామీ గ్రంథమునంకితమునొంది మాపత్త్రికానామమును సార్థకపఱుపఁ దలఁచియో, లేక, మాకుఁ బార్వతీశ్వరకవీశ్వరులవారియెడఁ గలుగు ననురాగమెఱిఁగియో దీనినిమాపత్త్రికలోఁ బ్రకటించుటకుఁగా 9-2-01నఁ బంపిరిగాన వారియాజ్ఞ శిరసావహించి మార్చినెలనుండి ముద్రణమునకుఁ బ్రారంభించినను 1901 1902 సంవత్సరములలో బత్త్రికచక్కఁగఁ బ్రకటింపఁ బడనందున నింతకాలముగడిచినది.

4. వేంకటగిరి సంస్థానము ప్రప్రథమమునసుండి విద్యావిషయపుఁజర్చలలోఁ బేరెన్నికఁగన్నది. బమ్మెరపోతనామాత్యుఁ డాదిగా నేటిదనుక లెక్కలేని కవులకిక్కయైన సంస్థానమిదియొక్కటియేయని నొక్కి వక్కాణింపవలసియున్నది. విద్వత్సంస్థానమనియే దీనింబిలువఁ దగు. సంస్థానపుఁ బ్రభువులు విద్వత్ప్రభువులేగదా. వెంటూరి రంగరాజుగారీసంస్థానపుఁ బ్రభువులలో నొక్కరిపై భానుమతీపరిణయము నంకితమిచ్చియున్నారు. ఆ కవనముంజూచినచో నచటిప్రభువులకెట్టి కవనముపై యభిరుచిగలదో తెలియనగును. ఎప్పటిసంగతియో యిప్పుడేల. ఈ శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయ గ్రంథకర్తగారు వ్రాసినట్టి "రాధాకృష్ణసంవాదము" అను శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయాచేంద్రులవారి పట్టాభిషేక మహోత్సవ వర్ణనాగ్రంథముంగన్న నది హస్తామలకమగును. తామరతంపరంబోలి యీసంస్థానమిట్లే నెగడవలయునని శ్రీ జగధీశ్వరుని వారకప్రార్థించుచుందుము. మఱియు వాల్మీకిరామాయణమును జక్కఁగఁ దెలిఁగించి తమతండ్రిగారి కంకితముంజేసిన గోపినాథము వేంకట కవీంద్రునిచేతనే వీరును మాఘకావ్యముం దెనిఁగింపించి యంకితముంబొందియున్నారు. అది1904వ యే పరీక్షా పఠనీయగ్రంథముగ వచ్చెనా నింగన్నదనివిని ముదమందుచున్నారము.

5. ఈసంస్థానపువారు గ్రంథముల నెంత శ్రద్ధతోఁ జదువుదురోయని విశదఁ గోరుదురేని యించుక వినుఁడు. ఈగ్రంథమున ౮౬వ పద్యమున నేనవపంక్తియందు “దౌల్యమువహించి” అనుటకుఁగా “దౌత్యమువహించి” అనిమేముపొరఁబాటున ముద్రింపించి మా మాససంచికను వారికిఁ బంపినవెంటనే దానింబఠించి యర్థముగామి సంశయించిగాఁబోలు, మాపేరనిట్లుగా వ్రాయించినారు. ఎట్లన:—

“౮౬ వ సీసపద్యమున ‘దౌత్యము’ అని మూలమందేయున్నదా? ఉన్నచో నెట్టి యర్థముంజేసి ముద్రింపించితిరో తెలుపవలయును. దౌత్యముతప్పని ధార్త్యమా, తౌల్యమా, యెట్లుండవలయునని సమన్వయించితిరో తెలియఁగోరి శ్రీ శ్రీయేలినవారు సెలవిచ్చిరిగాన విన్నవించితి.

వేంకటగిరికోట 1-6-02. } ఇట్లు తిరుమలసెట్టి జగన్నాథము.”

అని వ్రాయించినారు. చూచితిరా, శ్రీప్రభువుగారి భాషాభిమానము. తమకున్న రాచకార్యంపుఁ బనులయొత్తడిలో నిట్టి చిట్టివిద్యావిషయంపుఁ బత్త్రికంగరమునం బట్టి పఠించియందలి లోపాలోపములఁ దత్తదధిపతులకుఁ దెలుపునట్టి రాజసింహులు మాపత్త్రికకు నిత్యపోషకులుగ నున్నారని మేము విఱ్ఱవీగుచున్నారము- ఒకవీరే కాదు, వీరిసోదరులగు శ్రీవేంకటకృష్ణయాచేంద్రులవారును సంతతము విద్యావినోదములతోనే కాలముగడుపుచుందురనుటకును మాజనవరి సంచికయే సాక్షిగదా.

6. కృతిపతులవలెనే కృతికర్తలగు పార్వతీశ్వరశాస్త్రులవారికిని మాయందు నెక్కుడనురాగముగలిగి మాపత్త్రికకు వారెన్నియో మాలికలు వ్రాసిపంపియున్నారు. వానింజదివి యానందింపవలయునేగాని, యవి రసపుష్టి గలవియని యెంతవర్ణించినను వ్రాయనలవిగాదు. మా కోరికపైవారు ప్రబంధసంబంధ బంధనిబంధన గ్రంథమును వ్రాయఁగా దానిన్నేము మాపత్త్రికలోఁ బ్రకటించియున్నారము. మఱియు మా మాటను వారువమ్ముచేయక తమచారిత్రము ఛందోబద్ధముగ “సాత్మపర్యాయచర్యాసపర్య” అను నామాంతరముగల హరిహరేశ్వర శతకమును వ్రాసి మాకిచ్చిరి. ఆ శతకమునందు వారు మమ్ముంగూర్చి వ్రాసినపద్యముల నీ గ్రంథమందే మఱియొకచో విషయసూచికకుఁ దర్వాతఁ బ్రకటించియున్నారము. ప్రబంధ బంధములను గూర్చివారిట్లీగ్రంథముననే వ్రాసియున్నారు-

సీ॥ శ్రీమత్పినాకినీ సింధుతీరమున భాసిల్లువెల్లూరిలోనుల్లసిల్లు
పూండ్లవంశంబునఁబొడమియాపుడమిలోఁ గవిపక్షపాతియన్ఖ్యాతివడయు:

గడఁగి 'యముద్రితగ్రంథచింతామణి' యనుపత్త్రికను బ్రకటన మొనర్చు
శ్రీరామకృష్ణాఖ్యచేఁ దనర్చు నుదారకవిగారి వ్రాసిన కారణమున
మహితబొబ్బిలిపురినుండు మండపాక। పార్వతీశ్వరకవి కతిపయకవిత్వ
బంధములకొకలక్షణగ్రంథమిపుడు। క్రొత్తగా సేర్చినట్లొనగూర్చెనిట్లు॥

చ॥ సుకవులుబంధలక్ష్యము లెచూపిరి గాని తదర్హ లక్షణం
బొకరునుజూపరైరనితమద్ధరణాగ్రము పూండ్ల రామకృ
ష్ణకవిదృఢప్రతిజ్ఞుఁడు రసజ్ఞుఁడు గావునఁబూనియుండెఁగా
తుకమునఁబార్వతీశ్వరుఁడు దోడ్పడఁ దత్ఫలసిద్ధికబ్బమే॥

7. ఈగ్రంథమున రేఫ శకటరేఫలకు సాంకర్య మగపడకున్నను నీగ్రంథకర్త గారావిషయమున కిష్టపడియున్నట్లుగ వారి రాధాకృష్ణ సంవాదమున నాల్గవ యాశ్వాసమున 62 వ పద్యపుఁ డీకలో నగపడుచున్నది. సూత్రమున "రయోస్తు నిత్యంస్యాత్" అని వ్రాసినవారేల సాంకర్యముం జేసియుందురు? ప్రయోగములగ పడుచున్నవందురేని వానిం దద్గ్రంథకర్తయే వ్రాసినాఁడనుటకు వారికిఁ గల ప్రబల నిదర్శనములేవియో తెలియవు. అట్టి ప్రయోగములు పెక్కు లగపడుచున్నవన్న "గతానుగతికోలోకః" అని యున్నదిగదా. దీనినొప్పకున్న నీమార్గము "ఒజ్జల పుచ్చకాయం" బోలియుండుంగదా. అట్లేల భావింపవలయునో విచారింపుఁడుం. అట్లే యికారసంధింగావించి దానికిఁ గొంతసమాధానము నీగ్రంథకర్తగారు రాధా కృష్ణసంవాదమున నాల్గవయాశ్వాసమునందే 50 దవ పద్యమున "మింటినుండిం టికేఁ" అను సంధింగూర్చి విశేషముగాఁ జర్చించియున్నారు. పూర్వకవులలో నేమి యిప్పటివారిలోనేమి యిట్లు భిన్నాభిప్రాయము గలిగి యుండుట నైజము గానే యగపడుచున్నది. ఏది యెట్లున్నను లక్షణమునకును రసోజ్జృంభణతకును సంబంధము లేదు. చేమకూర వేంకటకవిగారి విజయవిలాసము దీని కుదాహరణము. అందుఁగొన్నిలక్షణ విరుద్ధములున్నను బద్యము లమృతరసమును జిమ్ముచుండును. శ్రీ పార్వతీశ్వరులవారికవిత్వములో నభిప్రాయభేదముగల మార్గములు కొన్ని యగపడి నను గవనము ముద్దులు మూటగట్టుచుండును. ఈగ్రంథమున 16-17-68 99-107-154-171-173-274-275-276-277-308 మొదలగు పద్యములం జదివినచోఁ గవిత్వములోని లావణ్యము శ్రుతి గోచరమగును. అట్లే పీఠికలోని 14-15-26 పద్యములను సహా పఠించి సంతోషాంబుధి నోలలాడంగోరుచున్నారము. రాధాకృష్ణ సంవాదము నుండియుఁ గొన్ని పద్యములవారి కవనలావణ్యముం జూపుటకై ప్రకటింతుము:—

శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయ పీఠిక.

సీ॥ మీప్రపితామహుండై ప్రసిద్ధుండగు లక్ష్మణాఖ్యుఁడహీన లక్షణుండు
పాటించి తాన్నమాటఁ దప్పని మేటి వరసుమిత్రానంద వర్ధనుండు
విజయరామావనీ విభుఁడగ్రహారాఢ్యభూదేవతాజాతిపోషణమున
తే॥గీ॥ ననుపఁగ భూతనయోక్తి వశంబునఁ బుణ్యజనాధీనముల నొనర్చి
విభునివలని భయంబున విడిచెఁ దనువు। దానిఁ గాంచి విభుండు ఖేదము వహించి
యలవిరోధిన డంచి శ్రీనధిగమించి। లక్ష్మణకుమారచింతఁ గోల్పరచెఁ గాదె॥

సీ॥ అనియంత నిలువక వినియంత పలుకులు వినియంతకంతకు విసయమెనయఁ
జని యంత రాయ మొందని యంతిపురమునఁ దిని యంతరంగఁబు దనియ నిలుము
మనయంత వారము మనయంత మనమింత మనయంతర మెఱింగి మసలవలదె
నిజయంత్రచింతమాని జయంత రథవాజి గజయంత లచ్చరల్ గలని రాఁగ
రాగమున భాసురాగ సురాగసుమప। రాగవాసితవనుల నిరాగసుండ
వగుచు నిర్భరమాగ సుఖివగుటమాని। మౌనివయి న్మౌనివమటి దిమానితంబె॥

ఉ॥ యాచకకల్పవృక్షము క్రియాచతురుండు రిపుక్షిపాక్ష్మా
యాచణశేముషీనిధి నయాచరణాదరణుండు సద్విధే
యాచలమానసుం డురుదయాచతురాస్యగురుండు రూపధే
యాచమితస్మరోజ్జ్వలుఁడు యాచమపేంద్రుఁడు మర్త్యమాత్రుఁడే॥

ఉ॥ చల్లనిమానసంబున నెసంగుచు నిర్మలపక్షపాతయై
యెల్లద్విజవ్రజంబు నుతియింపఁబయోంబుగతిన్ గుణాగుణం
తే॥గీ॥ బుల్లఘురీతి నేర్చితగవుల్ తగఁదీర్పఁగ నేర్చి భూమిభృ
త్కల్లజ రాజహంసమనఁగా భవదగ్రసుతుండు రాజిలున్॥

ఉ॥ వారిప్రసన్నజీవనత వారియవారిత పావనత్వమున్
వారిసుశీతలత్వమును వారిజగత్పరిసేవ్యవృత్తియున్
తే॥గీ॥ వారిసముద్ర సత్వగతి వారిసశైవలసత్క్రియాప్తియున్
వారిప్రభూతగౌరవము వారికవిద్యుత వారికేతగున్॥

మ॥ కడియాలంబున వైరులౌదురనుచుం గట్నంబుగా జాళువా
కడియాలంబుడుకం గరంబులకలంకారంబుగాఁ దాల్చియు
క్కడియాలంబన మింతయొప్ప నెయనం గాఁ జాలు మెప్పూనిపె
క్కడియాలంబుల పౌజు రాజు నెదుటన్ సాశ్చర్యచర్యం బగెన్॥

క॥ ఎంతటిమతిమంతులకును । మంతులుగానవచ్చుఁగృతుల మహిఁగవన శ్రీ
మంతులు సామంతులు ధీ । మంతులు మంతులువారంగి మంతురు గుణముల్॥

క॥ నాతియేమనిదెల్పుదు । నాతీరున నగరువెడలు నృపుడు నృపుఁడు నా
నాతీర్థప్రజగన గణ । నాతీతోత్సవమునచ్చెనదియెట్లన్నన్॥

క॥ రాజాగమనమువేళన్ । ద్విజనులకు సకల శకున సంగతిగల్గెన్
రాజాగమనమువేళన్ । ద్విజనులకు సకల శకున సంగతిగాదే॥

క॥ యమునాతరంగిణీతో । యమునాఁదమమమరెనచటువగు హంస నికా
యమునాఁదగెనుడుసముదా । యమునాఁటిదినాంతదీపికావళితోవన్॥

క॥ ఘనచంద్రహాసరుచులం । గనితగెనారాచకోరికలనన్ జగముల్
ఘనచంద్రహాసరుచులం । గనితగె నారాచకోరికలనం దగదే॥

క॥ అవనీతలావతీర్ణం । డవనీ తావకచతుర్థ తనయుండగు శ్రీ
నవనీతకృష్ణవిభుమా । ర్దవనీతులరీతులెన్నఁ దరమే మాకున్॥

క॥ దేవరసజ్ఞమనోజ్ఞుఁడు । దేవరతోలుపట్టి కృష్ణదేవుఁడ యగుఁగా
దేవరగుణగరిమమ్మువసు । దేవరసేంద్రుఁడని మిము నుతింపఁగవలదే॥

(ఇట్టివి దివ్యమైన పద్యములున్నవి- చూ, హారిహారే, పుటలు 21-22-23.)

8. శ్రీ పార్వతీశ్వర కవీశ్వరులవారి కవనాదులనుగుఱించి యనేకులు సదభిప్రాయములఁ బ్రకటించియున్నారు. వానినెల్ల నిటఁ బ్రకటించుటకు స్థలమునాలము. అయిన నట్టివానిలో శ్రీరావుబహద్దరు, కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులవారును, మచ్చ వేంకటకవిగారును, వ్రాసి ప్రకటించియున్నట్టి యభిప్రాయములమాత్ర మిచ్చుట స్థలమునాలమి నీగ్రంథమునకుఁ గట్టుకడట ముద్రింపించి యుంచితిమిగాన, పాఠకులెల్లరు వానింజదువఁ బ్రార్థితులు.

9. ఇందుఁ గచభార, కుచభార, కటిభారాది వర్ణనలు మందునకైన నగపడక కేవల కథాప్రవాహమే ప్రసరించుచుండుంగాన యూనివర్సిటీవారు దీనిం బ్రవేశపరీక్షకుఁ బఠనీయగ్రంథముగ నేర్పఱచి, కృతిపతికిని, గృతికర్తవంశజులకును, గృతిం బ్రకటించినవారికిని ముదముఁగలుగఁ జేయుదురుగాత. ఇట్లు

1-5-03 }
నెలూరు }

పూండ్ల రామకృష్ణయ్య,
అముద్రితగ్రంథచింతామణ్యధిపతి.

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము నందలి

విషయసూచిక.

ప్రకటన.

సీ॥ ప్రకృతమ ముద్రితగ్రంథచింతామణి
పత్త్రికాధిపతినై పరఁగుపూండ్ల
రామకృష్ణామాత్యరత్నమకృత్రిమ
మిత్త్రమై మిగుల నామేలుఁ గోరి
మచ్చరిత్రంబుఁ దానచ్చువేయఁదలంచి
పలుమాఱు జాబులు పంపఁజూచి
నను నీవు ప్రేరేచి నాచేతనే నా చ
రిత్రవ్రాయించి యామిత్రునకిపు
డంపఁబూనినకతన జన్మాదిషష్టి
వత్సరంబుల చర్య నేవ్రాసినాఁడ
నిది నిజమ్మని నమ్మింపు మెల్లప్రజల
హరిహరేశ్వరదేవ మహానుభావ॥

సీ॥ ఆసేతుకాశీతలాంత భూములవేల
కొలఁది గామిత్రులుగలరుగాని
పూండ్లకులామృతాంబుధిచంద్రుఁ డగు రామ
కృష్ణకవీంద్రుఁ డకృత్రిమాను
రాగసాంద్రుండయి రాకపోకలు దర్శ
నస్పర్శనంబులెన్నఁడును లేక
యున్నను మిగులఁ బ్రసన్నుఁడై నాచరి
త్రధరిత్రినిక శాశ్వతముగ నిల్చు
మాద్రి ముద్రింపఁ దలఁచి పల్మాఱుఁ గోరె
నిట్లు గోరినవారు లేరితఁడు దక్క
నితని సంకల్ప మీడేర్చి యేలుకొనుము
హరిహరేశ్వరదేవ మహానుభావ॥

ఇట్లు
మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి
శ్రీ బొబ్బిలిసంస్థానాస్థానకవి.

27—3—95.

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము.

శ్రీమన్మండపాక పార్వతీశ్వర కవీశ్వర విరచితము.

ప్రథమాశ్వాసము.

అవతారిక.

ఇష్టదేవతాప్రార్థనాపూర్వక మంగళాచరణాదికము.

శా॥ శ్రీలానీలలు మేలుమేలన సముజ్జృంభత్సమాలింగన
శ్రీలాభంబుల నెక్కటం దనుపుచుం జెన్నొందు వెన్నుండు సు
శ్రీలుండై వెలుగోటివంశమణియౌ శ్రీరాజగోపాల కృ
ష్ణేలాపాలకమౌళికీవుత మనోభీష్టంబు లెల్లప్పుడున్॥ 1.

శా॥ శర్వుంగొందఱు శౌరిఁగొందఱు సరోజాతాయతాక్షుల్ దమిన్
సర్వావస్థలఁగొల్చునట్లు దను భాషాయోష నామాకృతుల్
వేర్వేఱన్ గొనికొల్వ నుబ్బువిధి ఠీవిన్ రాజగోపాల కృ
ష్ణోర్వీపాలవరున్ నిరామయచిరాయుశ్శ్రీయుతున్ జేయుతన్॥ 2.

మ॥ జనులాత్మీయసమత్వమున్ బొగడఁగా సామేన నామేనకా
తనయున్ స్వార్ధనిమూర్ధమందునిచి తద్వంద్వంబునం దేకనం
దనుఁగాస్కందునిఁగాంచిమించు శివుఁ డుద్యద్రాజగోపాలకృ
ష్ణనృపాలాగ్రణికిచ్చుతన్ బహుముఖాంచచ్ఛాశ్వతైశ్వర్యముల్॥ 3.

*సీ॥ తనకుసాజంబుగాఁ దనరుచాంచల్యంబు చంచలాక్షుల దృగంచలములందుఁ
దనకునైజంబైన దయితవక్షస్థితి కొమ్మల రతివిశేషమ్ములందుఁ
దనకుబీదలపట్లఁ దనరువైముఖ్యంబు కలిమిన్నల పాలయలుకలందుఁ
దనకుసాదులపట్లఁ దనరుకాఠిన్యంబు కుంభికుంభస్తనీ కుచములందు
నునిచి యనుచితవృత్తులిట్లునిరసించి। సరసతరహించి సరసిజసద్మపద్మ
పద్మజాగ్రణియగుకృతిభర్తయింట।నిలుకడవహించినిరతంబునిలుచుఁగాత 4.

పాఠాంతరము.

*సీ॥ తనచంచలత్వంబు వనచరాగ్రణులందు మత్తవారిసామజములందుఁ
దనపంకజాతాప్తి దర్పితాఖులయందు నీచాశ్రయత వారి నెలవులందుఁ
దనవతితోషణాదర మనుత్తములందు జడవృత్తి వారి యాశ్రమములందుఁ
దనమధుప్రాప్తి ధార్తకదంబములయందుఁ ద్రిమ్మట వారి నేత్రమ్ములందు
నునిచి యనుచితవృత్తులిట్లు నిరసించి। సరసత రహించి సరసిజసద్మపద్మ
పద్మజాగ్రణియగుకృతిభర్తయింట। నిలుకడవహించి నిరతంబు నిలుచుఁగాత॥

మ॥ సదలంకారగుణధ్వనుల్ వెలయఁగా సద్వృత్తమై సద్రసా
స్పదమై సత్పదరీతియై సతతభాస్వల్లక్షణాకారమై
బుధమెచ్చం గవిరాజమాన సరసాంభోరాశి జన్మించి పెం
పొదవన్ సత్కృతిలక్ష్మి వేంకటగిరీంద్రోల్లాసముం గూర్చుతన్ 5.

సీ॥ తనరసజ్ఞాశ్రయత్వంబాశ్రితులకిచ్చి వెలయించుచుండు నే విశ్వజనని
తనశతానందోచితవ్యాప్తి భక్తులకొదవించి మనుచు నే సదయహృదయ
తనదివ్యసారస్వతస్ఫూర్తిదానుల కొసఁగి మన్నించు నే యసమచరిత
తననిసర్గాక్షరాత్మకశక్తినతులకు వఱలించి ప్రోచు నే వర్ణనీయ
యట్టిశారద రసనాగ్రమందునిలిచి। నవ్యసత్కృతికర్తగా నన్నొనర్చి
భవ్యవెలుగోటిరాజగోపాలకృష్ణ। విభుని సత్కృతిభర్తఁగావించుఁగాత॥ 6.

*మ॥ చను శృంగారరసంబె శాంతరసమై, శాంతంబె శృంగారమై
కను సఖ్యంబనుచున్ దదైక్యము శివాఖ్యం దెల్పి నానారసా
యన చర్యల్గల యార్యకార్యచతురుండా రాజగోపాలకృ
ష్ణనరేంద్రాగ్రణికిన్ సమగ్ర సకలానందంబులం గూర్చుతన్॥ 7.

శా॥ బంగారే చమనాయఁ డిష్టుఁడని స్వప్నంబందుఁ బ్రత్యక్షమై
గంగాంతర్గతలింగమింకొకనికిం గాన్పించి తద్వ్యక్తిచే
తం గాశీస్థలినుండి వేంకటగిరిస్థానీయముం జేరి దే
వం గొల్వంబడు విశ్వనాయకుఁడు తద్వంశాగ్రణిం బ్రోచుతన్॥ 8.

శా॥ భూమిం గాంచి యశంబుఁ గాంచి నిగమంబుల్ పుణ్యకోట్యంచితం
బీమేల్ప్రోలనమించు వేంకటగిరిన్ స్వేచ్ఛం బ్రవేశించి పూ
జామోదంబునఁ బొల్చు శ్రీవరదరాజస్వామి తత్పట్టణ
స్వామిం గామితకల్పకంబగుచు వాత్సల్యంబునం బ్రోచుతన్. 9.

శా॥ స్వస్వామిత్వము వర్ధిలన్ వరదరాజస్వామిఁ గోదండరా
మస్వామిన్ స్వయమాగతుండయిన సమ్యక్కాశికా విశ్వనా
థస్వామిన్ గనవచ్చునంచు బలె మధ్యస్థాయియౌ నాంజనే
యస్వామిన్ గృతిభర్తగొల్చి విజితస్వామిత్రుఁడై యొప్పుతన్॥ 10.

---

*మ॥ ధర నాద్యంత రసద్వయంబునకు భేదం బింతయున్ లేదఁట
న్న రహస్యంబు శివాఖ్యచేఁ దెలుపుచున్ నానా రసాకార యా
చు "రసోవై" యను సూక్తిచేత నదియే సూచించుచున్ బొల్చు నీ
శ్వరి సర్వజ్ఞ కులేశ్వరుం గృతిపతిన్ వర్ధిల్లఁగాఁ జేయుతన్॥ (పాఠభేదము.)

శా॥ శ్రీ సర్వజ్ఞకుమారయాచ మహీభృ ద్బృందావనానీత పూ
జాసాధోదర సంప్రతిష్ఠిత సదాసంపూజ్య భానూజ్జ్వల
ద్రాసేశ్వర్యధినాథపాదుకలు జాగ్రద్రాజగోపాలకృ
ష్ణాసాధారణ ధారుణీంద్రునకు సర్వాభీష్టముల్ గూర్చుతన్॥ 11.

చ॥ అనుభవశాలివై యభినయాగమముం బచరించితీవు నా
కనుభవసిద్ధమీవని గజానన! కాదన వాదులాడఁ జా
ల ననెడు వల్లభాంగన తలంపు నెఱింగి తదిష్టపూర్తిఁ జే
సిన గణనాయకుండు దయచే మదభీష్టములెల్లఁ గూర్చుతన్॥ 12.

ఉ॥ ప్రామినుకుల్ నిజాకృతిగ భాసిలుచుం గమలోదయార్హ చ
ర్యామహనీయుఁడై నరకహారిగురున్నతి వర్ధనుండునై
వేమఱు శ్రీధరుండనెడు విశ్రుతిఁ గాంచి వెలుంగు వేవెలుం
గామయముల్ వెలార్చి తమమార్చి క్రమమ్ముగ మమ్ముఁ గావుతన్॥ 13.

ఉ॥ వ్యాసు నివేదితవ్యపరమార్థపదద్భగవన్ముఖోద్ధ ది
వ్యాసురసంపదాద్యతిరహస్యనివేదక సారభారత
వ్యాసు గతాగతక్రమ భవత్ప్రణవాత్మకహంసమంత్ర భ
వ్యాసు నిజాంతరంగ జలజాంతర నిత్యనివాసుఁ గొల్చెదన్॥ 14.

సీ॥ శ్రీవత్సహితశుచిదృగ్రుచిసంపృక్తి సత్యాత్మబంధుదక్షగురుభక్తి
యమవిరోధములేని విమలధర్మవ్యక్తి యక్షతశ్రుతపౌరుషానురక్తి
సుస్థిరబ్రహ్మశిరస్థాపనాసక్తి పుక్కిటవిషమూనఁబోని సూక్తి
సూర్యవతంసయశో భాష్యపదయుక్తి కాపాలికాది వాగ్ఘురణశక్తి
మనఁగ కళానిధిమండలమధ్యవర్తి యై యభవుఁడై ప్రకృతి నద్వితీయుఁడై య
నుగ్రుఁడై శంకరాచార్యజాగ్రదాఖ్య నవతరించిన సర్వజ్ఞు నభినుతింతు॥ 15.

చ॥ కవనగురుండు దండ్రియగు కామకవీంద్రుని సత్కళాగురుం
డవు నల తాతసూరయ సమాఖ్యకవిన్ నిగమాంతమంత్రముల్
సవిధిగఁ దెల్పినట్టి గురుచంద్రునిఁ ద్రైపద మస్కరీంద్ర పుం
గవు గురుమండలాన్వితముగా భజియింతుఁ బ్రబోధసిద్ధికిన్॥ 16.

ఉ॥ పూజలొనర్తు వాక్కుసుమ పుంజములం గుశలాభివృద్ధికై
భ్రాజితసత్కవిత్వ రసరంజిత సర్వ జగత్పవిత్ర తే
జో జయశాలి కీర్తిజితశుభ్రమయూఖ కళాశయాజికిన్
రాజితసర్వసద్గుణ విరాజికిఁ దిక్కన సోమయాజికిన్॥ 17.

చ॥ సదయ నరాజితస్థితులు సద్రుచులున్ విబుధాళు లౌననం
బొదలు మహాకృతుల్ దనరఁ బుణ్యజనుల్ సుమనస్కులాత్మ స
త్పదముల నాశ్రయింప సమదర్శనసంతతపూర్ణసత్కళా
స్పదమగు చిత్రచర్యగల సత్కవిచంద్రుల సన్నుతించెదన్॥ 18.

మ॥ ప్రవరశ్లాఘ్యుపదన్ మహాకృతిరమం బాటించి నొప్పించుచో
భువిలోఁ గాకవి లోకమొందినఫలంబుం బొందుటబ్రంబె కా
క విలోకం బనుకూల ధర్మ నసమగ్రవ్యాప్తిలేకున్నక
న్న విపన్నత్వము లేదు కాకవుల కెన్నన్ సర్వకాలంబులన్॥ 19.

వ॥ అని యిబ్భంగి నఖంగుర గురు దేవతాచరణ పరిచరణ సమాచరణ సమా
దరణ రమాభరణ నిజాంతఃకరుణావధానంబును గృతిపతి మంగళ సంవిధా
నంబును సుకవి మహిమానుసంధానంబును గుకవిముఖ విధానంబునుం
బ్రధానంబుగాఁబచరించి విరించిప్రేరణంబు కారణంబుగా శ్రీ కృష్ణా
భ్యుదయాభిధానంబగు నొక శృంగార కథావిధానంబునం గృతార్థతా
నిధానంబుగాఁదలంచి యొకనాఁడాత్మగతంబున॥ 20.

* గ్రంథరచనా నియమనము. *

సీ॥ శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయాచేంద్ర రసానాయకుండు రసజ్ఞుఁడగుట
నస్మత్కృతార్పితంబైన "రాధాకృష్ణసంవాదకృతి"నంది సత్కరించి
నందింపఁజేసి యానందకందంబైన నందనందనుకథ నందమొందు
శృంగారకృతినొనరింపుఁడటంచు సగౌరవంబుగ మున్నెకోరియున్న
కతనఁ దనమనుసుగోరినకతన కృతినొ|నర్చినఁ దనర్చి నరపతి నన్నుధన్యుఁ [తు.
జేయుననియెంచి తత్కృతినాయకాన్వ|యక్రమము సంగ్రహించి నేనభినుతిం

* కృతిపతి వంశానువర్ణనము. *

మ॥ కలఁడామ్నాయ నికాయగేయ ఘనగంగాతోయ మారంద స
ద్మలసత్పద్మదళాక్ష దక్షపదపద్మ ప్రోద్భవత్వార్థవ
జ్జలజాతాక్ష కటాక్ష లబ్ధనిధిసంజ్ఞావ్యూహసంజ్ఞా విభా
కలనామాన్యుఁడు పద్మనాయకసమాఖ్యున్ ధన్య మూర్ధన్యుఁడై॥ 22

చ॥ అతని కులంబునన్ వెలమలందఱుఁ బుట్టిరి వారు సప్తస

స్తతి విధశాఖలై మనిరి వారలలో వెలుగోటిరాజు లీ
ద్వితఁగని రిర్వదేడు పురుషాంతరముల్ గడచెన్ మహోన్నతిం
గృతిపతిపూర్వులట్లిపుడు కీర్తివహింపుచునుండెనన్నిటన్॥ 23.
శా॥ తద్వంశోన్నతిఁ దద్గుణోన్నతియు మద్వంశక్రమంబున్ సము
ద్య ద్వైశద్యమెలర్ప మద్రచిత "రాధాకృష్ణసంవాదమం"
దు ద్వేలంబుగఁజెప్పఁగాఁబడియె మున్నుర్వింబ్రజాదృగ్వచో
హృద్వేద్యంబగుచుండఁగా, నిపుడు వేఱే చాటఁగా నేటికిన్॥ 24.

కృతిపతి వర్ణనము.

సీ॥ మహితసర్వజ్ఞకుమారయాచేంద్రమహారాజమణి కుమారార్థియగుచు
రామేశ్వరాదియాత్రలకేగునప్పుడు దక్షిణద్వారకాధ్యక్షుఁడైన
శ్రీరాజగోపాలకృష్ణుఁబ్రార్థించి, తద్దత్తవరప్రసాదమునఁగన్న
తనయుఁడుగాన నీతనికదే పేరుంచె నితనివెనక్కనేకసుతులఁగనియె
నట్టిశ్రీరాజగోపాలకృష్ణవిభుని। జన్మసంశుద్ధి సద్బుద్ధి సత్త్వసిద్ధి
సుతసమృద్ధి విద్యావృద్ధి సుప్రసిద్ధి। వేఱె వర్ణింపఁగానేల విపులలీల॥ 25.
ఉ॥ డించు జనార్తిఁగీర్తినిగడించు సుధీజనగోష్ఠిగల్గి క్రీ
డించు ముదంబుచే నినుమడించు వయోన్నతి నుగ్గడించు నో
డించు నెదిర్చువారిఁ బురడించు జయంబున దిక్కులందుఁ బా
డించు యశంబుఁ గేల్గవ ముడించు బుధాళి కితం డతంద్రతన్॥ 26.
సీ॥ నిర్నిమిత్తముగఁ గానియును వెచ్చము సేయఁ డర్హాకాలముల నెంతైననిచ్చుఁ
దానెంత చనవరికైననుమనసీఁడు లోకుల మనసంతలో గ్రహించు
నొకరినినమ్మి నట్లుండుటయే కాని నమ్మియే మరియుండఁడెవ్వనైన
నరసిపూనిన నిగ్రహానుగ్రహంబులు ఫలకాలమునఁగాని బైలుపఱుపఁ
డిట్టియీరాజగోపాలకృష్ణవిభుని। కిష్టుఁడై రాజగోపాలకృష్ణమూర్తి [గాత॥
పుత్త్రపౌత్త్రాయురారోగ్యములనొసంగి। యీయయుగాన నజేయుగాఁ జేయుఁ

షష్ఠ్యంతములు.

క॥ ఏతాదృశగుణజాతా। నీతునకు వినీతునకుఁ బునీతునకు ధునీ
జాత సువిజ్ఞాత కవి। ఖ్యాత కృతిప్రీతునకు నయస్ఫీతునకున్॥ 1.
క॥ శ్రీరాధాకృష్ణపదాం। భోరుహ భృంగాయమాన పూతాత్మునకున్
గారుణ్యమయాత్మునకుం। బౌరాణిక గదిత విదిత పరమాత్మునకున్॥ 2.
క॥ పద్మావతి పదపద్మజ। పద్మజకులపద్మపద్మపతికతికృతిక
చ్ఛద్మునకు విమలమానస। పద్మునకు సమగ్రసత్కృపాసద్మునకున్॥ 3.

క॥ నవనీత మృదులహృదయున । కవనీతల భాగ్యదేవతాభ్యుదయునకున్
భువనాదర భవనాదర । కవనాదర సత్కవిప్రకర సదయునకున్॥ 4.

క॥ రేచెర్ల గోత్రభవునకు । భూచక్ర లసద్యశో విభూతి భవునకున్
స్వాచార ప్రభవునకున్ । యాచకశరణార్థి హితదయా విభవునకున్॥ 5.

క॥ శ్రీసత్యవచనరాగో । ల్లాసోష్ఠునకు వెలుగోటిలక్ష్మీనరసాం
బా సర్వజ్ఞకుమార । త్మసుతాగ్రిమసుత సప్తక జ్యేష్ఠునకున్॥ 6.

క॥ నిజవితరణాదిసుగుణ । వ్రజస్వతఃప్రీత హూణరాజ్ఞీమణి ద
త్త జగత్ప్రసిద్ధబిరుదున । కజస్రహితసస్యహితదయా శరదునకున్॥ 7.

క॥ అకలంకద్యుతిఘృణికిన్ । సకలారికరీంద్రసృణికి సజ్జనబృందా
రకమణికి రాజగోపా । ల కృష్ణయాచేంద్ర నృప లలామాగ్రణికిన్॥ 8.

కథాసంబంధము.

వ॥ శ్రేయస్కరంబుగా నేఁజేయంబూనిన యశస్కర జగదభ్యుదయ నిబంధ
నంబగు శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయ ప్రబంధంబునకుఁ గథా సంబంధం బనుసంధిం
చుచు॥ 1.

శా॥ శ్రీ మాంగల్యము దేవసేనవాఁగడం జెల్వొంది పల్యోమములం
బాగ్రిమిన్కంగొన వెన్నశక్తి సుకుమారస్వామి భావం బభి
ఖ్యామూలంబుగ శ్రీనివాసపద చిహ్నంబూను బ్రహ్మంబు స
త్యామోదాస్పదమై సలక్షణముగా నస్మత్కృతిం బ్రోవుతన్॥ 2.

శా॥ నేనెవ్వారలచే సుఖించినను నిన్నే సౌఖ్యసంధాయిఁగా
నానాకారుఁడవంచు నెంచితిఁ గృతఘ్నత్వంబు రాకుండఁ బై
కేనెవ్వారల నెట్టులెన్నినను నిన్నే యెన్నినట్లెన్ని న
న్నానందింపఁగనిమ్ము పన్నగనగాధ్యక్షా జగద్రక్షకా॥ 3.

శా॥ శ్రీయున్ లక్ష్మియు సర్వమంగళయు ధాత్రిన్ వల్లభాదేవియున్
ఛాయాదేవియుఁ బంచశక్తులుగ నంచద్దేవతాపంచకం
బై యుద్యత్కవియై గురుండయి యుపాస్యంబై ఫలంబై ధ్రువం
బై యానందమయంబునైన మహిమన్ ధ్యానించి ధన్యుండనై॥ 4.

వ॥ అనియిట్లు శ్రీనివాస పదగర్భిత తత్పద సంస్మరణా విఖ్యాత హరిహర
హిరణ్యగర్భ బ్రహ్మగర్భ జగద్గురు పరబ్రహ్మసాన్నిధ్య సందర్భ నిర్భరుండనై
విన్నవింతు నవధరింపుము. 5.

క॥ శ్రీచిరభోగసురేంద్రా । రేచెర్లసగోత్రకులసరిత్పతిచంద్రా
భూచరనుతగుణసాంద్రా । యాచేంద్రా సకలసత్క్రియా నిస్తంద్రా॥ 6.

కథారంభము.

శా॥ పుణ్యం బప్రుతదృష్టపూర్వ మునినై పుణ్యంబు శ్రీనైమిశా
రణ్యం బార్యశరణ్యమట్టి సుపవిత్రక్షేత్రమందున్న బ్ర
హ్మణ్యుల్ శౌనకముఖ్యులచ్యుత చరిత్రాకర్ణ నాకీర్ణులై
గణ్యోత్కృష్టుని రౌమహర్షణిని వేడ్కన్ గాంచి మన్నించుచున్॥ 1.

ఉ॥ సూత పురాణజాత పరిశోధన బోధన పూతవాగను
స్యూత విచిత్రముల్ విజయ సూతచరిత్రము లెంతవిన్న సం
ప్రీతిని దృష్టదీర దలకృష్ణుని జన్మదినంబునేఁడు మా
కీతతి వాక్యచాతురి వహించి తదభ్యుదయంబుఁ దెల్పుమా॥ 2.

చ॥ అనవుడు సూతుఁడిట్లనియె నార్యశిరోమణులార మీతలం
పును మఱినాతలంపు మనపుణ్యవశంబున నేకమయ్యెఁ గృ
ష్ణుని చరితం బనంత మది సూత్రవిధంబున సంగ్రహించి నే
వినుతు నవీనులట్లిపుడు వీనులకింపుగ నాలకింపుఁడీ॥ 3.

సీ॥ ఒకనాటి గోష్ఠిలో సకలపురాణ పరస్పర భేదకారణము నడుగ
బాదరాయణమౌని సాదరంబుగఁదెల్పె నదిపరమరహస్యమైనవినుఁడు
మనమనోవాసనల్ గనిమనముదరింపఁగోరి పురాణముల్ గూర్చెనదియుఁ
గ్రమతనర్థప్రధానములు పామరులకు భావప్రధానముల్ పండితులకుఁ
గవులుధ్వనికావ్యము త్తమకావ్యమండ్రు । దీనికి నిదర్శనమువాసుదేవచర్య
యిట్లనెసమస్తచర్యలూహింపవలయు।నదియునిదియుఁదలంపముఖ్యములుమనకు
వ॥ తత్క్రమం బెట్టిదనిన॥ 5.

గీ॥ మురళిప్రణవంబు గోపికల్ముక్తజనము । గోగణంబు చిరంతన గోగణంబు
రాధమూలప్రకృతిలక్ష్మిబ్రహ్మవిద్య।కృష్ణుఁడానందమయతత్త్వమిదెనిజంబు। 6.

మ॥ పరమార్థజ్ఞులెఱింగి పొందఁదగు గుప్తంబైనవేదాంత త
త్త్వరహస్యంబిది వ్యావహారికదశం దత్తత్పురాణోక్తమీ
శ్వరరూపంబు తదేకభక్తిసులభోపాయంబు మోక్షార్థికి
ద్ధర సిద్ధంబిది నేనిదే ప్రకృతమాధారంబుగాఁ దెల్పెదన్॥ 7.

దశావతార స్తవము.

ఉ॥ ఎవ్వనిచే జగంబు భరియింపఁగనయ్యె యుగాంతకాలమం

దెవ్వని కుక్షిలోనిలిచె నెవ్వఁడు వారిచరస్వరూపుఁడై
మవ్వపు వేదబృందము నమందకటాక్షముచేతఁ బ్రోచెఁదా
నవ్వనజాయతేక్షణు ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్ ॥ 8.
చ॥ విగతరజస్తమోనుతుఁడు విశ్వమయుండు ననాదిరూపుఁడై
నెగడినయెవ్వఁడీశ్రుతుల నేర్పదలిర్ప సృజించిమించె ని
జ్జగతి నజస్రముం గమఠసత్త్వముఁడై భరియించె నెవ్వఁ డ
య్యగ నిలయప్రియున్ హరి ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్ ॥ 9.
చ॥ సురరిపుభీతిచే బెగడుచున్ ఫణివాసము డాసియున్న యి
ద్ధరణి సముద్ధరింప నిశితక్షురనిష్ఠుర భీకరస్ఫుర
త్ఖుర నికరక్షతిన్ దనుజకోటులమీటి కిటీంద్రరూప మే
హరి ధరియించె నయ్యజు ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్ ॥ 10.
ఉ॥ ప్రోదిచెడన్ హిరణ్యకశిపు క్రతుభుగ్రిపురాట్ఛతారధా
రాధృతవక్షమగ్రనఖరప్రకరంబుల గ్రుచ్చివ్రచ్చి ప్ర
హ్లాదున కేదయానిధి హితావహుఁడయ్యె నృసింహమూర్తియై
యాదనుజవ్రజాంతకు ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్ ॥ 11.
ఉ॥ వేలుపుప్రోలునేలుట కవేలపులీల పొసంగ వామనుం
డై లఘురీతి నబ్బలిగృహంబునకేగి త్రిపాదమాత్రమీ
నేలవరించి యేఘనుఁడు నేర్పదలిర్పఁగ మూఁడులోకముల్
హాళిహరించె నాహరి ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్ ॥ 12.
చ॥ క్షితిపతులం బరశ్వధముచే వధియింపుచుఁ దత్క్షితీశ్వర
క్షతజ జలంబుచేతఁ బితృకర్మమొనర్చి తనర్చె నెవ్వఁ డ
వ్వితతపరాక్రమాకరు నవేల విభా విజితప్రభాకరున్
హత నతపాపసంతతి ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్ ॥ 13.
ఉ॥ వావిరి నేయవిక్రియుఁ డవక్రపరాక్రమ ధాముఁడై త్రిలో
కీ విపినానలుం గలుషకృత్యు నశేష విశేష ధర్మవి
ద్రావణు రావణున్ సదమదంబొనరింపుచు రామనామకుం
డై విలసిల్లె నాఘను ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్ ॥ 14.
చ॥ అసురవిభీతి భంగురతరార్తధరాస్థలినుద్ధరింప నే
బిసరుహపత్త్రలోచనుఁడు ప్రేమ మొదంబొదలంగ లాంగలో
ల్లసితకరాబ్జుఁడౌచు యమరాట్స్వసృకర్షణ దర్శితోరు వీ

ర్యసహితుఁడయ్యె నయ్యజు ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 15.

ఉ॥ హంస బకాఘ కంస నరకాది నృశంస వతంస వంశ వి
ధ్వంసనమాచరింప యదువంశమునం జనియించెఁగృష్ణుఁడై
హంస నవచ్ఛవి ప్రవికచాబ్జరుచి ప్రచురాస్యుఁడెవ్వఁడా
హంస సముల్లసద్యశు ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 16.

ఉ॥ చండతరస్వరూపుఁడయి సర్వసుఖావహసత్క్రియాంగనా
షండ కలిప్రభావ కలుష స్వకులాశ్రమధర్మషండ పా
షండ విఖండనార్థము వెసం గొను నెవ్వఁడు కల్కిభావ మ
య్యండజరాజవాహను ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 17.

సీ॥ మత్స్యమై బ్రహ్మకామ్నాయంబుల నొసంగి కూర్మమై కుధరంబుఁ గుదురుకొల్పి
భూదారరూపమై భూతలంబు వహించి నృహరియై ప్రహ్లాదు నెలమిఁ గాచి
వామనాకారుఁడై వసుధ యాచన చేసి భార్గవుఁడై ధరాపతులఁ గెల్చి
రామభద్రుండయి రావణాదులఁ ద్రుంచి బలభద్రుఁడై క్షోణిభద్ర పఱచి -
బుద్ధుఁడై యెల్ల భక్తుల నుద్ధరించి । కల్కియై మ్లేచ్ఛులజయించఁ గల్గు నట్టి
శ్రీరమానేత సేవకశ్రీవిధాత । మంచిదయచేత మనలరక్షించుఁ గాత॥ 18.

శ్రీకృష్ణావతారప్రశంస.

శా॥ ఆ గోవైభవ పుష్ట దష్ట వహనాయాసంబునన్ గోపు గో
వై గోలోకముఁ జెంది కుయ్యిడఁగ శయ్యన్ రాముగా రోహిణీ
స్త్రీ గర్భంబునఁ బుట్టఁ బంచి యటపై శ్రీరాజగోపాలుఁడే
ప్రాగుక్తక్రియ దేవకీతనయుఁడై ప్రాదుర్భవించెన్ భువిన్॥ 19.

మ॥ దయితాజ్ఞన్ రమ భైష్మియై పొడమె రాధాసంజ్ఞయై పుట్టె రా
ధయు గోమాతలు గోపులైరి మునినేతల్ వ్రేతలై రర్జునుం
డయి జన్మించె హరిప్రియుండగు నరుం డయ్యె సురల్ రాజులై
నియమింపంబడినట్లు పుట్టిరిలలో నిర్ణీత కాలంబులన్॥ 20.

క॥ రామాకృతిఁ గామాకృతి । గా, ముని స్త్రీ మునులు గాంచి కడు మోహితులై
కామాతురతం జూపిరొ । యామునులే, గోపవనితలై పుట్టిరిలన్॥ 21.

మ॥ లలి మీనంబయి సోమకుం దునిమె కోలంబై హిరణ్యాక్షుకున్
బొలియించెన్ నరసింహుఁడై యతనితమ్మున్ గ్రుమ్మె గుజ్జై బలిం
గెలిచెన్ రామసమాఖ్యుఁడై నృపదశగ్రీవాదులం గూల్చె ని
క్కలి కాదిన్ జనియించెఁ గృష్ణుఁడయి తత్కంసాది హింసాదృతిన్॥ 22.

దేవకీవసుదేవుల కారాగృహప్రాప్తి.

సీ॥ అదితి దేవకియయ్యె నల కశ్యపబ్రహ్మ వసుదేవుఁడై పుట్టె వారు నూత్న
దంపతులై యేగుతఱిఁ గాలనేమియై క్రూరుఁడు కంసుఁడు తేరుఁదోలునవ్వ
డశరీరవాణి యాయమ యెన్మిదవచూలు దెగటార్చు నిన్నన బెగడి భగిని
నుంపరా బలిమాలి యుదయించుశిశువులనిచ్చునట్లుగ మాటయిచ్చిన విని
మఱలవారలఁదోడ్తెచ్చి మధురయందు । శృంఖలలఁదార్చి చెఱసాలఁజేర్చె వారి
నిసువులనుదున్మెఁ గ్రమత నెన్మిదవశిశువు । మాయగావునఁ జేయిజాఱి మాయమయ్యె

దేవకీపుత్త్రషట్కపూర్వ వృత్తాంతము.

సీ॥ ఊర్ణామరీచుల కుదయించిరాఱుగురుసుతులు వారొకనాఁడు సుతయుఁ బితయు
నగువాగజులు రమింపఁగఁ జూచి నగుటచే నజుఁడు రక్కసులుగండని శపించి
కాలనేమికిఁబుట్టి ఘనతపమొనరింప వారికవధ్యత్వ వరమొసంగెఁ
దనుమాని యజుఁగొల్చిరని కినిసి హిరణ్యకశిపుఁడు పాతాళగర్తమందు
నత్తమిలి దండ్రిచేఁ జత్తురంతమీఁద । ననుచుశపియించెఁ గంసుఁడై యవతరించి
కాలనేమివధించెఁ దత్కాలబాల । షట్కమే దేవకీగర్భషట్కమయ్యె॥ 24.

క॥ మునులారకీర్తిమంతుం । డనఁగ మఱియు భద్రసేనుఁడనఁగ సుషేణుం
డనఁగ సుదర్శనుఁడన ఋజుఁ । డన భద్రుఁడనంగఁ గంసహతులార్గురొగిన్॥

యోగమాయా ప్రశంస.

క॥ వాసిచెడిన కంసుని దు । ర్వాసనలకు రోసి వ్రేటువాసి చని శుభా
వాస నభోవాసునికి సు । వాసినియై మాయ వింధ్యవాసిని యయ్యెన్॥ 26.

బలరామ జన్మప్రశంస.

సీ॥ రోహిణి మదిరయు రోచన యిళ భద్ర బడబయు సుతనువు బాహ్లికసుత
లేఁడ్గు రిర్వురుకోసలేశ్వరపుత్త్రికల్ కౌసల్య పౌరవి కాశిరాజ
కన్యవైశాఖి సృగాలపుత్త్రి సునామ్ని దేవకసుతులు శ్రీదేవయు శ్రుత
దేవయు నుపదేవ దేవరక్షిత శాంతిదేవయు సహదేవ దేవకియును
వీరు వసుదేవు దేవులు వీరియందు । దేవకీగర్భమున నున్న దివ్యపురుషు
నుంచె రోహిణి కడుపున యోగమాయ । దాన సంకర్షణుండయ్యెఁ దద్ఘనుండు॥ 27.

శ్రీకృష్ణజాతకనిరూపణము.

సీ॥ ఏతద్యుగావ్యవహితమైన ద్వాపరాంతమున విశ్వావసునామవత్స
రమున శ్రావణమున రవిసింహమున నున్న కృష్ణపక్షాష్టమి నిందుసుతుని
వారంబున నిశీథవరసమయంబున రోహిణీసహితచంద్రుండు లగ్న

మగు వృషభంబున నర్ధోదితుండుగా మాంది కర్కాటకంబునందు వెలయ
శనియు శుక్రుండు తులను గన్యను బుధుండు। వృశ్చికంబున రాహువు విబుధగురుఁడు
మీనమున నక్రమున మహీసూనుఁడుండ । దేవదేవుని దేవకీదేవి గనియె॥ 28.

క॥ కష్టమగు స్పష్టముగ నీ । కష్టమగర్భమునఁ గంసయమునమినుమిన్కా
దృష్టాంతమయ్యెఁ గృష్ణుం । డష్టముఁడవతారపురుషులందని మనకున్॥ 29.

నిజరూపప్రదర్శనాది ప్రశంస.

మ॥ హరి గర్భంబుననుండఁగా నలినగర్భాద్యాదితేయుల్ మునీ
శ్వరులున్ నిర్భరభక్తిచేఁ బొగడిరా పైఁ దల్లికిం దండ్రికే
వ్వరికిం జూపనిరూప మబ్బురము దోఁపం జూపి ప్రాపై తథా
తురతం బాపి విధేయమున్ దెలిపి తోడ్తో నర్భకుండై తగెన్॥ 30.

భగవదాజ్ఞాచరణము.

మ॥ తన యాజ్ఞన్ వసుదేవుఁ డర్కతనయం దాటించి నందాంగనా
తనయం గైకొని యందుఁ దత్తనయుఁ గాఁ దన్నుంచఁ గాఁ బంచి వీ
తనయుండై తనయున్నతిం గనమి విధ్వంసార్థుఁడౌ గంసుచే
తనయత్నంబునఁ జిక్కకుండ హరి దాఁ దప్పించె మాయాసుతన్॥ 31.

కంసప్రతినారదోపదేశము.

మ॥ శిఖిపింఛవ్యజనంబు శక్రధనువై చెన్నార వాతాహతిన్
ముఖరంబైన విపంచి మించుటుఱుమై మ్రోయన్ జడల్ మించులై
యఖిలాశ్చర్యకరంబుగా మెఱయ దివ్యన్నారదవ్యక్తి స
మ్ముఖమందవ్వటికప్పుడుట్టి పడియెన్ మోదాశ్రువుల్ వృష్టిగాన్॥ 32.

మ॥ ననలై సూక్తులు పాద్యమై ప్రవహదానందాశ్రుసంపత్తి సాం
పానరన్ శ్రీమధురేశుచేనపుడు ప్రత్యుత్థాన సాష్టాంగ వం
దనపూర్వంబుగ సత్కరింపఁబడి తద్దత్తాసనాసీనుఁడై
జనితానుగ్రహుఁడౌచుఁ దత్ప్రియ చికీర్షం దెల్పి తానేగినన్॥ 33.

కంసప్రార్థన.

మ॥ వసుదేవున్ విడిపించి రాఁబనిచి బావా! దైవయోగంబునన్
నిసువుల్ గిట్టిరి నెట్టపంటగ వృథా నేనమ్మితిన్ నానుడిన్
విసువం బాడియె నానుడిన్ వినుచు ఈవిన్ దేవకీదేవితో
డసుఖంబుండుమటంచు గంసుఁడనె వ్రీడానమ్రుఁడై మ్రొక్కుచున్॥ 34.

కంసదుర్నయము.

ఉ॥ నారదసూక్తి కులిక్కిపడి నాఁడు మొదల్కొని పోతపాతన
క్రూరుల పూతనాదులని కోరి నృశంసుఁడు కంసుఁడంపఁగా
వారలు దన్నుఁ గాంచుటకు వచ్చిరి చచ్చిరి తన్నుఁ గాంచుటన్
వారికిఁ జిక్కనట్లు తనవారికిఁ జిక్కులఁ బాపఁ బాపఁడై॥ 35.

పూతనాసంహారము.

క॥ ఆపోవఁగనుండనివగ । వాపోవఁగఁ జన్నుఁగుడువ వచ్చిన నసువుల్
వే పోవఁగ నెగఁబీలిచి । పోపో వగలేలయనుచుఁ బూతన నడఁచెన్॥ 36.

పూతనా పూర్వవృత్తాంతము.

క॥ పూతనయులార పూతన । నూతనగాదు మును వామనునిఁ దనయునిఁగా
నీతనిఁ గోరిన బలిసుత । యీతనువున నిట్టులై తరించె వరమునన్॥ 37.

శకటాసురభంజనము.

క॥ అకటా వికటాకృతిమై । నికటాగతుఁడై తనుంగొనిచనంగను నా
శకటాసురుఁ డెగటార్చెను । ప్రకటార్భకుఁడై హరిం దరంబె నుతింపన్॥

తృణావర్తునికథ.

మ॥ ధునిఁ గ్రీడాదరుఁడై త్రపా విధురుఁడై దుర్వాసు దుర్వార శా
ప నిమిత్తంబునఁ బాండ్యరాజసురతాప్రాప్తిం దృణావర్తుఁడై
పెనుగాడ్పై తను మింటికిం గొనిచనన్ వ్రేగౌచు వ్రేలాడి యా
చెనటిం గ్రిందికిడించి కృష్ణుఁడు వధించెన్ వాఁడు ముక్తింగనెన్॥ 39.

వసుదేవరహస్యాగమనము.

మ॥ వసుదేవుండు రహిన్ రహస్యముగ వ్రేపల్లెం గనంబోయి నం
దసమక్షంబున మందలో నిలిచి కృష్ణప్రేక్షణప్రీతుఁడై
వసులున్ మీరును దూరదేశమున కీప్డైఁబోయి కంసార్తి లే
క సుఖంబుండుఁడటంచుఁ దెల్పి చనియెం గాలానుకూలంబుగాన్॥ 40.

గర్గాగమనము.

మహాస్రగ్ధర॥ వసుదేవప్రేరితుండై వ్రజమునకు వెసన్ వచ్చి గర్గుండు తత్ప్రో
క్తసమాచారంబు తెల్లం గ్రమతఁ దెలిపి యేకాంతమం దా యశోదా
ఖ్యసతీనందుల్ వినంగా గతభవమున వేడ్కం ధరాద్రోణులై వి
ష్ణుసమీక్షం గోరఁ శ్రీకృష్ణునిఁ గనఁగలిగెన్ సూచ్యమాలింపుఁడింకన్॥

నామకరణాదిప్రశంస.

గీ॥ రాధ మూలప్రకృతి కృష్ణుఁడీధరా భ । రం బుడుప నవ్వుతిల్లిన బ్రహ్మమగున
టంచుఁదద్భావిచర్య సూచించి నామ । కరణ మొనరించి హరిసెంచి గర్గుఁడరిగె॥ 42

బాలక్రీడాప్రశంస.

శా॥ బాలక్రీడము లెక్క చొక్కు నెపుడుం బాలిమత్రటంచుం బ్రసూ
మూలక్రీడము వీడఁ డెన్నఁడును రూపుంజూపు నింటింటఁ ద
ద్బాల క్రీడలఁ జూడ నెన్నఁగలరే ప్రస్ఫారసంసార జం
బాల క్రీడలఁ బాడఁ గ్రుమత్రరెడు నసాత్రద్వృత్తి కుక్షింభరుల్ ॥ 43

ఉలూఖలబంధనము.

శా॥ ప్రేతల్ వ్రాతములై యశోద విన్నఁగాఁ గృష్ణుండు గావించు బల్
స్నేతల్ నేతులు ద్రిప్పికొంచుఁ బలుకంజిట్టాడుఁ దన్పట్టరా
మాతన్ మాతరుఁజీవిభుండు [illegible]
శ్రీతిం బ్రాతిగ రోటఁగట్టి దిగదార్చెన్ మద్దులందగ్గయున్ ॥ 44

చ॥ నయమున నెంతచెప్పిన గుణంబు గనంబడకుండె నింత ని
ర్భయము గుణహీనుఁ గాన మవురా గుణవంతునొనర్తునంచుఁ ద
ల్లి యొకగుణంబుచాలమి బల్లేయని యొస్నిగుణంబులంటఁ గ
ట్టియు నవి చాలమిన్ విసువ డింభకుఁ డంబకుఁ జిక్కనొక్కటన్ ॥ 45

అర్జునద్రుమభంజనము.

క॥ ముద్దుల కృష్ణుఁడు ధృష్ణుఁడు। మద్దిలవలెనున్నరోలు మధ్యమెనయరా
మిద్దెలకడ మొద్దులవలె। మద్దులువడఁగంచుఁ దల్లిమదిఁదల్లడిలెన్ ॥ 46

నలకూబరమణిగ్రీవశాపవిమోచనము.

శా॥ కేళీచ్ఛన్ నలకూబరుండును మణిగ్రీవుండు గ్రావాటవిన్
వ్రీళాభగ్నులు నగ్నులై సురమునిన్ వీక్షించి తచ్ఛాప రూ
పాలాపంబుల మద్దులై యిపుడు కృష్ణాకృష్టులై గిట్టి యా
లీలాబాలకు నాజ్ఞఁగొంచుఁ జనిరొలిన్ దివ్యరూపంబులన్ ॥ 47

నవనీతభక్షణకారణము.

శా॥ చోరుండై ప్రతియింటఁ వెన్నఁదిసెఁ గృష్ణుండేటికో యందు రీ
సారస్యంబు వినుం డలభ్యఫలదీక్షన్ భావ్యనర్థ [illegible]
కారంబాదిన చేయుంటర్థ మనుదీక్షన్ భావిదావార్చులన్
క్షీరంబుంగొనుభంగి [illegible] మార్గమ [illegible] ॥ 48

విశ్వరూపప్రదర్శనప్రశంస.

ఉ॥ పక్షములేదు గృష్ణునకు భక్తశరణ్యుఁడు జాతమాత్రుఁడై

రూక్షులు గానలేని నిజరూపముఁ జూపెను గన్నతల్లికిన్
రక్షణ లక్షణ క్రమధురంధరతం బరికించి చూపె మృ
ద్భక్షణ జృంభణ క్రియలఁ బాలకమాత్రుఁడు విశ్వరూపమున్ ॥ 49

బృందావనప్రవేశము.

క॥ నందసుల కగు నుపద్రవ । ముం దలఁచి భయం బమందముగ మందలతో
నందాదులు బృందావన । ముం దాదులతోడ నేగి ముదమొందిరి తత్ ॥ 50

పురనిర్మాణప్రశంస.

సీ॥ నందనందనుఁడు వారందఱు వినుచుండ నిందు సుందర దేవమందిరములు
గలవపి దేవతాకరుణచేఁ గాని కన్పడ విశ్వనాథిదేవతను గొల్వఁ
డన వారు చండికనర్చించి నిదురింప విభుతలంపు నెఱింగి విశ్వకర్త
యక్షులు పదిలక్ష లాత్మశిష్యులు మూఁడు కోట్లుఁ దానును రత్నకోట్లు దెచ్చి
పంచయోజనపరిమిత పట్టణంబు । సపరికరముగ నిర్మించిచనిన వెనుక
మేలుకని చూచి కృష్ణుని మెచ్చివారు । దమకుఁ దగు నిండ్లలో దిగి తనిసి రపుడు ॥ 51

బృందావనప్రశంస.

సీ॥ నందింద్రకలహంబునందు మూక్కంటి మిక్కిలికంటిమంట మున్నీవ్వ నిసుతి
నంబుధిదరిఁ జేర్ప నది జలంధరుండయి బృందను బెండ్లాడి యింద్రు గెలిచి
సురముని పెరరేఁప గిరిజకై యాసింప హరునకాతనికిఁ బోరాటమయ్యె
హరిసిద్ధుఁడై బృందదరి కేగి గోష్ఠిలోఁ దత్స్పష్టుఁడై జలంధర కబంధ
మాసతికిఁ జూపి ప్రబతికింపుఁడనఁగ నందుఁ । జొచ్చి క్రీడించె బృందయా చొప్పుఁ దెలిసి
యలిగి సాదఁ జొచ్చె హరి యందుఁ దులసి నాఁటె । నాఁటి బృందావనం బెబ్బృందావనంబు ॥

సీ॥ మునురాధికాశాపమున సుదాముఁడు శంఖచూడుఁడై ధరత్రిధ్వజుని సుతయగు
తులసి యుఁ దానుఁ జతురుత్రఖుపంపున దంపతులయి సుఖియింపుచునొక
మన్వంతరంబేలె మహినప్పు డమరులు స్వాధికారభ్రష్టులగుట కలిగి
హరుఁడు బోరాడరా హరి విప్రుఁడై స్వదత్తకవచ మాదనుజు నడిగి
తొడిగి శంఖచూడుండయి తులసి నెనయ । శంఖచూడుని హరుఁ డొంచె శౌరి తులసి
దుర్ణయముల సారగ్రావ తులసులైరి । తద్వనంబయ్యె నిపుడు బృందావనంబు ॥ 53

సీ॥ శ్రీదారభక్తుఁడై కేదారనృపతి భూదారులయందు సుదారుఁడగుచు
బహుయజ్ఞములొనర్చి భగవదర్పితములు చేసి జైగీషవ్య శిష్యుఁడగుచు
ఘోరతపమొనర్చి గోలోకమెనసెఁ దద్విభు పేరఁ గేదార తీర్థమయ్యె
నందు ప్రమందిన వారి కలవడు మోక్షమాతని పుత్త్రి బృందయుఁ దపమొనర్చి

హాసినవరునిగ వరియించి యతనితోడ । లీలయగుచుఁ గ్రీడించి గోలోకమెనసి
రాధతోఁదుల్యయై యుండె రమణికయగు । దత్తపోవనమయ్యె బృందావనంబు ॥ 54

శా॥ రాధా షోడశనామమధ్యగతమై రాజిల్లు బృందాఖ్యతో
గ్రాధా కృష్ణవిహారయోగ్య వనమే తానయ్యె బృందావనం
బాధన్యుల్ ధర నుప్పతిల్ల నదియుం బ్రాదుర్భవించెన్ విమం డీ
ధాత్రిం బ్రతికల్పమందు నిదియే బృందావనంబై తగెన్ ॥ 55

వత్సాసురసంహారము.

క॥ వత్సాసురుఁ డొకతఱిగో । వత్సాకారమునఁ దన్నువచ్చినఁ గని శ్రీ
వత్సాంకుఁడతనినైదవ । వత్సరమున ద్రచ్చె గోపవత్సలుఁడగుచున్ ॥ 56

బకాసురభంజనము.

గీ॥ మాధవునిఁ బ్రధానమల్లనిబర్హ్మాణ । న్యాయ మెఱుఁగ మింగె నతఁడు పొంగె
నోర్వఁజాల కమిసె నుమిసినహరి బకా । సురునిఁ జీల్చి కూల్చె సురలు పొగడ ॥ 57

అఘాసురసంహారణము.

గీ॥ పేరుసార్థకముగఁ బెనుపాఁప రూపాని । మింగె గోపకులను గృష్ణు నఘుఁడు
పాపహారిశౌరి యూఁపిరి కడ్డమై । యున్నమ వాని జెజమెనసె హరిని ॥ 58

శ్రీరాధాకల్యాణము.

సీ॥ నందుఁడానందంబున సనందనుండయి మందడాయెఁగఁబోయి యందమంద
కందబృందంబు మిన్నంది గోబృందంబుచెదర వల్లవులెల్లబెదర నుఱుము
నురమునఁ గృష్ణుఁజేర్చిరి రక్షసీక్షించుచెడ రాధ రా మెచ్చి కృష్ణునిచ్చి
గర్గోక్తిఁగని రాధికకు మ్రొక్కి తద్దత్తవరుఁడయ్యె రాధయుంవరునిఁగూడి
చనుచు సంకల్పజనిత రాసస్థలమునఁ । దరునిదస్థితిఁ బలఁచునంతే విధివచ్చి
యుభయులకు మ్రొక్కి కూడుఁడొజ్జయయుఁగ । రాధనప్పుడు పెండ్లాడె మాధ
(వుండు ॥ 59

రాధావతారకారణప్రశంస.

సీ॥ పితృకన్యలు కళావతి రత్నమాల మేనకయనఁ గలరు మేనకహిమాద్రి
సతియై యుమను గాంచె జనకరాట్పత్నియై రామపత్నినిగాంచె రత్నమాల
మనుకులేంద్రుని సుచంద్రునిఁ గళావతిఁ బెండ్లియై మాధవాంశజు నతనిఁగూడి
వేయేండ్లు గ్రీడించె విధిఁగొల్చియతఁడు ముక్తిని గోరె నహముక్తి కనుమతిఁ గొనె
నతఁడు వృషభానుఁడుగఁ గళావతిగఁ దాను । బొడమ గోలోకమున రాధమును సుదామ
శాపమున వారికుదయించె సిరవిభార్య । దనుఁగని విముక్తులనుడుఁ గృష్ణువివరించె ॥ 60

సీ॥ కృష్ణుండు విరజయం గ్రీడించుటరసి యెచ్చెలులెచ్చరింప నొచ్చి కనవచ్చు
రాధ సుదాముఁడు రాసిమి నదలించు బెదరేగి శ్రీకృష్ణుఁడదృశ్యుఁడయ్యె
నదియయ్యె విరజ యింతయుఁ గాంచిన నారాధ యేటిబోటినొసర్చి కృష్ణుఁడెనయ
నుతులనేడ్వురఁ గాంచి పతిరాధనొంద నందనులబ్ధులగునట్లునది శపించె
మనుజుఁడవు గమ్ము తిరిమాత్రి పొమ్మనుచుఁ గృష్ణు। ననిచియు సుదాము నసుర
(గమ్మనియొ రాధ
కామినివిగమ్మనుచు రాధికనుశపించి శంఖచూడుఁ డతండయ్యెశాపమహిమ॥ 61

పర్యుషితాన్నభక్షణము.

సీ॥ విధుపరివేషంబు విధమున గోపాలురెల్ల విధుఁబరివేష్టించి వివిధ విధుల
గారవింపుచుఁ గోరి కోరగింపుచుఁ జల్దు లారగింపుచునుండ శౌరి లేచి
క్రేపు లేపాలమున మేపుల కేగెనో కనివత్తుఁ దినుచుండుఁడనుచుఁ జనుచు
వానిఁ గానకవచ్చి వారిఁ గానక మెచ్చి వారిజాసనుమాయ వమ్ముసేయ
నన్ని రూపులు దానయ్యె యింటనింట। గుట్టుఁబైఁబెట్టుకొక్కొయేఁ డిట్టుగడపఁ
గడపట భయంపడుచునల్వుఁడకికొల్వ। నగుచు మెప్పించి యెప్పటి పగిదినుండ॥ 62

ఉ॥ వచ్చితె యెచ్చటియనుచు వత్సలవత్సలఁ గౌగిలించి పొచ్చెటుల
మెచ్చుచునున్న యన్నములు మెక్కుచు నెక్కుచు నిండ్లకేగి త
మ్మిచ్చత రాహి క్రమింగ నితఁ డున్న తుఁడై బ్రతికించెనంచుఁ దా
మచ్చరి ముచ్చటింపఁ గరమచ్చెరువై హరిమెచ్చి రందరున్ ॥ 63

ధేనుకాసురసంహారము.

సీ॥ పలుగండములు దప్పెఁ బాగుండదశయొకప్పు డుత్సవమొనర్చి నారగించి
గోపాలకులఁ గూడి గోగణంబులతోడ జని యాటలాడుచు వనటఁ గూరి
తాళీవనముఁ జేరి తత్ఫలంబులఁ గోరి యొకచెట్టుఁ బిట్టూఁప నున్న చెట్టు
తాటిపంటి తోఁటాకె పండులు జలజల రాలుచప్పుడు విని రాసభముం
తన్నఁ దాఁ ధేనుకాసురుఁ దతిమిపట్టి। తట్టి గిరగిరఁ జుట్టి యా తాటిచెట్టు
విరిగిపడునట్లు విసరిచంపించె శౌరి। హలికిఁ దాలాంకనామంబు గలుగునట్లు॥ 64

కాళియమర్దనము.

సీ॥ జను లభిభీతులై మును నెలనెలకు భక్ష్యములు భోజ్యములు వృక్షముల క్రింద
నిడ సర్పములు వాని నెల్ల నిజాంతికుండగు ఖగపతికిడ నవి హరించి
గరుడభయంబునఁ గాళియుండరుదెంచి సౌభరిమత్స్యహింసను సహింప
కరిగాంతకుండు రాకుండ శాసించిన యమునా ప్రవాహంబున నడఁగియుండ
తద్విష విమిశ్ర తోయంబుఁ ద్రావిపడిన। గోపగోపాళిఁ బ్రతికించి యాం పిసాళి
నడఁగఁ ద్రొక్కియుఁ దత్సతీప్రార్థనమున నాడిచెఁ గృష్ణుండు రక్షగానడుగుఁ బెట్టి॥ 65

దవానలభక్షణము.

ఉ॥ కాళియసర్పముం బాపిడిచి కంజదళాక్షుఁడు నిర్గమింప గో
పాలురు నందముఖ్యులును బందుగులుం గడుసంతసించి రా
పై లలిఁ గాఱుచిచ్చుఁ బొదువంగ ననంతుఁడు గ్రోలిలీలమైఁ
గేళి నిపంబునం దునిమెఁ గృష్ణుఁడు గాడ్పుబలెం బ్రలంబునిన్॥ 66

మ॥ నిలువుండీరముఁజొచ్చెఁజిచ్చుపసులన్ నిండారఁగా నైగలం
బిలువుండీరమరం గమంగొనఁ డిపీడం దొలంగించుమీ
చెలువుండీఱము గానుఖంతమని యాచిచ్చున్ వడిన్ మ్రింగి తా
నలభాండీరముఁ జేర్చె వారి హరి కవ్యాక్షిప్త డిండీరమున్
దళడిండీరము, కాననాబ్ధికి మధూద్యద్గండ పెండారమున్॥ 67

గోపీవస్త్రాపహరణము.

సీ॥ పల్లెవల్లవులుల్లసిల్ల నల్లనిగొల్లపిల్ల పిల్లనగ్రోవి పెదవిఁజాదవి
మెల్ల మెల్లననూఁది యల్లిబిల్లిగనూది గొల్ల క్రేళ్లను బాఁదుకొల్పి మెలపి
త్రుళ్లి ప్రేల్లిగురింపఁ జల్లచల్లఁగ రాగ మల్లనల్లనఁ బాడుననుచుఁజనుచుఁ
దల్లిపిల్లనుఁదిల్లతల్లినొల్లకవిని గొల్లతల్లి మరులొల్కనుచు నను చు
నుల్లమునఁబొల్చనదినిల్చి ఘుల్లలొల్చి । మొల్లముగఁ బెట్టి సిరాజగొల్లగొట్టి
యుల్లసములాడి మెఱచి సిగ్గెల్లఁజెఱచి । పల్లవుండయ్యె రాధికావల్లభుండు॥ 68

విప్రవనితాశాపవిమోచనము.

మ॥ పసులంగాచుచు నాఁకటంబడలి గోపశ్రేణినంపించి భూ
త్రిదశుల్ పొండన వారియాండ్రకడఁ గోరింపన్ సతుల్ భక్ష్య భో
జ్యసమేతంబుగ వచ్చియిచ్చిరటఁ బోషించి బిచ్చితచ్ఛాయల
వ్వసుధాదిత్యుల చేరఁబంచె హరి తత్పాపిర్జనత్రాపఘ్నుఁడై॥ 69

విప్రవనితాశాపకారణము.

మ॥ ఇదియెట్లన్న నెఱుంగుఁడాంగిరసు లగ్నిచ్చన్ విమర్శింపకీ
ముదితల్ మోహితచిత్తరటన్న భ్రమచే ముఘ్న గ్రకాపంబొసం
గి పయన్నిక్కమెఱింగికృష్ణకృప ముక్తింగాంచిరిదాయలన్
మదతీర్థంబువహించి మమెత్తనయుండంచుంబల్కె వీరైరిటుల్॥ 70

గోవర్ధనోద్ధరణము.

సీ॥ ఏఁటేఁటఁబచరించునింద్రయాగముమాని శైలేంద్రయాగనిశ్చయముపూని
గోవులకును భూమిదేవులకును దీనదేవులకును తృప్తిఁజేయఁబనిచి

గిరిరూపధారియైకృష్ణుండు నందాదులొసఁగినవరదపాయసము లెల్లఁ
దానారగింపఁబంతమున నింద్రుఁడు సప్తవాసరంబులు జాల్గవానగురియ
గోవులను గోపికల నెల్లగోపకులను । గావ గోవర్ధనం బెత్తి కదలకుండ
గొడుగుగాఁబట్టుటరసి శక్రుండు వేడ। నతనిరక్షించె సప్తమవాసరమున॥ 71

ఇంద్రప్రార్థనాంగీకారము.

మ॥ వెరఁగై యింద్రుఁడు చిక్కి మ్రొక్కి సుతుఁడౌ విష్ణుచ్ఛపై వత్సల
త్వ రసం బాయక ప్రోవుమంచుఁబలుకం బ్రాణంబులఁ బాండవుల్
ధరయేలింతురు వారిచే రణములో ధాత్రీభరం బెల్లఁ దీ
ర్తు రహిం గంసముఖాదులందునిమి తోడ్తో నంచు గృష్ణుండనెన్॥ 72

సర్వలోకప్రదర్శనాదిప్రశంస.

చ॥ వ్రతమొనరింప నందుఁడొకవాసరమందసురార్థవేళ నా
ప్లుతుఁడగుచుండఁగా వరుణలోకముఁ జేర్చిరి తద్భటుల్ మహా
ద్భుతముగఁ గృష్ణుఁ డేఁగి పితఁ దోడ్కొని రా వెఱఁగంది రంద ర
చ్యుతుఁడు నసర్వలోకములఁ జూపెఁ దదర్థనసార్థకంబుగన్॥ 73

సాయంకాలాద్యభివర్ణనము.

ఉ॥ అంత దినాంతమయ్యె హరిదంతరదంతురకాంతిశాఖి శా
ఖాంతర నంతరాయతనిజాయత నాపతనాత్మనాద్యమా
ద్భ్రాంతశకుంతమంతికదురంత వియోగభయాకలిత
స్వాంతనితాంతతాంతమదనాకలనాకుల కోకకాంతమై॥ 74
* మ॥ అపరాద్రీభవిభుండు రాకతలకిన్ ఛాయానక్రసంగ్రస్తదే
హాపరార్థుండగుచున్ విశావలయుతుఁడౌ టాలించి మేల్కొంచి కా
లపయోజాక్షుఁడు లీలఁదద్గ్రహముదూలన్ సూర్యచక్రంబువై
చి పడంగొట్టెంగఁజిమ్ము రక్తమనమించెన్ సాంధ్యరాగంబుగన్॥ 75
క॥ ఇనశశులిరు మొగములు ... ఘనమగ లలిగరిణి కిరణజాలమువాలై
తనరెడు రోదసిమద్దెల। యనఁదగె ఖగరుతములు గోమగ్నదిగాధుగదా॥ 76

చంద్రోదయవర్ణనము.

క॥ ఉదయాచలవల్లీ ... భ్యుదితసమయభోగిభోగ మోయఁ ఇంద్రుం
డు దనశ్చేదతక్కళంకము। మృదుతుచిలుగు కృష్ణపాదమే కాదుగదా॥ 77

---

* పద్యాంతరము॥ క॥ అపరగిరికరితనువనా। తపసుకరిగ్రహించు కుటిలగతితోయమాహరియుం
దపన సుదర్శనమునఁదఁ। ద్రిపుఁగ్రమతలఁగఁగ్రమ్ముకనెత్తురేసంబగదా॥

క॥ చదలఁ బడు యమునమడువునఁ । బొదలు సమయ కాళియాహిభోగఫలకము
ట్లుదితశశిబింబములకెం । దదంకము యదూద్వహునిపదము గాదుగదా॥ 78

క॥ మిన్నని యెడి మున్నీటన్ । భిన్నంబగు శుక్తికరణిఁ బెంపెసలారెన్
వెన్నెలదొర తారకలు స । మున్నతిఁ బైఁబడిన ముత్యములు గావుగదా॥ 79

సీ॥ అలశరద్రాత్రియందలరుచుఁ గృష్ణుండు మురళి వాయింపఁగా మదితలెల్లఁ
దమపనుల్ విడిచి తత్సన్నిధికేగి రారాని సతులు తత్ప్రవణచిత్త
లైమ ముక్తిఁ గనిరన్న యన్న మిన్నలఁగని వెన్నుఁడెన్నెన్ని హావిధులు దెల్పి
పొమ్మన్నఁ బోకున్న మురిసి కన్పడకున్న వెదకియుఁ గనలేక విసికి కొసకు
తనత్రయత్కఁ గాంచి జనాత్తచితచ్చరితలు । దామె యొనరించి మధురగీతముల బాడ
దఱుఁగలిఁగి తోఁచి బ్రతిమాలి దానవారి । దాను వారి రాసక్రీడఁ దనిసి తనిపె॥ 80

సరోవరవర్ణనము.

మ॥ పరిపరి కేళికాళియను పల్లెరమం దరమోద్భుతమిత్రకీ
ల్బరిణలఁ గ్రమ్ముతు మెత్తని కోలముల్ల పేరిటి వేల్పుటాలఁ గొ
ల్చురహివహించి గట్టుపయిఁ జుట్టునుఁ బుట్టిన ప్రాతలాసలున్
విరులును బువ్వుఁ దేనియలు వెండియుఁ బండులు రాల్చు మెండుగన్॥

ఉ॥ తమ్ముల గుంపునందలి యతమ్ముల పెంపున శీతవాతపో
తమ్ముల పంపున సత్రధుష్కృతమ్ముల నింపు ననంగునంప మొ
త్తమ్ముల సొంపున స్పృహుగతమ్ముల ముంపున నీదు హంసజా
తమ్ముల తెంపునం బలుకతమ్ముల నింపు నయించుఁ గాఢ్మికన్॥

సీ॥ జిగినాఁచు దీఁగలు చిగురుదర్భలు గాఁగ నలిననాళములింధనములు గాఁగ
ఫుల్లరక్తాంబుజంబులు నిప్పుకలు గాఁగ ఘనకేసరంబు లక్షతలు గాఁగ
మధుగసపూరంబు మధురాజ్యధారగా మధుకరరాజి ధూమంబు గాఁగఁ
దీరభూజములు బుత్విగ్జనంబులు గాఁగఁ దక్షగధ్వనులు మంత్రములు గాఁగఁ
దమిత్ర మొగ్గలుబలుయూపదారువులుగ । మనత్రథాధ్వరిగా మించు మానినీజ
నాతిమానాశ్వమేధమహాధ్వరంబు । నెలవనుతలంపు నింపు నళీకులనిసొంపు॥ 83

క॥ క్రమవ[illegible]రత్నరేఖో । ద్గమసంపల కంకణోదితుల శ్రీకరమై
కమలాకరమొప్పునదౌ । త్కమలాకరమొప్పు విమలకమలాకరమై॥ 84

చ॥ భువనధురీణతాయుతనభోగనుతస్థితియై కవీడ్యశ
బ్దవివృతిసౌష్ఠవాకలనభాసిలి దృక్ప్రతిభావభావ్యమై
సువిశదమై రసాతలముశోభిలఁజేయుచుఁబదత్రిలోచనా
నవరతశయ్యనా నది యనంతవిలాసముఁజూపు నెంతయున్॥ 85

సీ॥ సమ్యక్ప్రసాదవత్సరసభావంబున ఘనమధుపాటనాకలనవలనఁ
బ్రబలగాంభీర్యధారంధర్యసంగతి మహనీయభువనసంభరణగరిమ
మత్స్యకూర్మాదిసంభవహేతుకస్థితిఁ గువలయవిలసనాకుంఠమహిమ
సంతాపమునడంచుచల్లఁదనంబున నాశ్రితసులభమై యమృతమిడుట
దౌత్యమువహించియును సుదంచితద్విరేఫ । శబ్దలక్ష్మోత్రిద్యదమితాబ్జసముదయాస్ప
దత్వగౌరవమున మీఱుదానవారి । మానసమునేమనఁగవచ్చు దానిసొబగు॥ 86

చ॥ అరుణకరోత్కరారుణ సుమాంచల చంచల చంచరీక సం
చరణసమంచితామ్రతరు సంచయముల్ జలబింబితంబులై
పరఁగుఁదదీయతీరమున వహ్నికిఁగంటి ముపర్యధోముఖ
స్ఫురణమునేఁటికిందనుచుఁ జూపరులబ్బురమందిచూడఁగన్॥ 87

ఉ॥ మీఁదుగఁబాదముల్ వఱపి మేదిని నొదలలూఁది మాధవై
కోదయ పాదరాత్రిక వనోదరమందు జపించువారిగా
నాదరినున్నయున్నతనురాగములం గమలాకరప్రస
న్నోదకమందుఁజూచి చెలియొక్కతె మ్రొక్కఁగ నవ్విరందఱున్॥ 88

జలక్రీడాదిప్రశంస.

శా॥ రాసక్రీడలఁజేసెలందనిపి యా రాజీవనేత్రుండు పే
రాసన్ వారివిహారముల్ సలిపి నిర్యచ్చంద్రికాసాంద్రధా
రాసంపాతసుశీతసైకతములన్ రాజాస్యలంగూడి యా
రాసంభోగమొనర్చె నస్ఖలితుఁడై ప్రత్యేకరూపంబులన్॥ 89

గోపీసంశయవిచ్ఛేదము.

సీ॥ తత్త్వజ్ఞులస్ఖలితబ్రహ్మచారిగా నిచ్చకంబాడుదు రింతకాని
యిందఱితోఁగృష్ణుఁడిట్లురమింపుచు నస్ఖలితుండెట్లుకానటంచు
నగుమగువలకెల్ల నమిత్రకపుట్టుట శోకరేయిదుర్వాసుఁడుగ్రుఁడగుచు
నాకొంటినన్నముల్ దేమన్నశపియింతునని యమునాపారమందుమెఱయ
యమునదాఁటి రాఁగ నసమర్థులైవారు । వన్నినట్లుచేసి యన్నములిడ
కృష్ణుఁడస్ఖలితుఁడు ఋషిశశ్వదుపవాసి । యనుచునమిత్రవేఁడుకొనిరివారి॥ 90

గంధర్వ శాపవిమోచనము.

మ॥ నగమునన్నాంగిరసుల్ గురూపులని గంధర్వుండు వారల్ శపిం
పఁగఁ బామై యిటనందు మ్రింగె హరియొంపన్ దొంటి రూపంబుతో
గగనంబంటి సుదర్శనుండను భవత్కారుణ్య సంపత్తిచేఁ
దగె శాపచ్యుతుఁడంచు మ్రొక్కుచని యొక్కన్ దేదీప్యమానాకృతిన్ ॥ 91

శంఖచూడచూడామణి హరణము.

చ॥ కొనకొని శంఖచూడుఁడను గుహ్యకుఁ డొక్కవిలాసవేళ న
ల్లనచని వల్లవీజనములం గొని పాఱఁగ శౌరి సీరితో
వెనుచని చీరి వారి విడిపించుచు వాని వధించి తన్మణిం
గొని చనుదెంచి యిచ్చె నిట గోపికలం గని కాచు సీరికిన్ ॥ 92

కపిద్ధాసుర (కాలకవికుల) సంహారము.

సీ॥ బలియన్న యగు కాలకవి యసురక్కసి వెక్కసముగనిక్కి వెలఁగయగుచు
వెలిఁగె నచ్చలియుని బలగముకఁటక తరువులై పెరివె నాతని సహస్ర
సుతవతులగు సప్తసుతులు గోమూర్తులై ఘటతుల్య తత్ఫలచ్ఛటలఁదినుచు
బలిసిరిందఱును దత్ఫలవిషవాతంబు లాభీర గోనివహార్తిఁజేయ
శంభుఁగొల్చి తత్ప్రేషితశంఖకర్ణ । భూతపరవశ విధివాక్యముల నెఱింగి
సీరితో శౌరి చని వారిఁ జీల్చి కాల్చి । మని చెగోగోపకుల నిరామయులఁ జేసె ॥ 93

వృషభాసుర సంహారము.

మ॥ వృషభంబౌచు నరిష్టనేమియను దైత్యేంద్రుండు దీంద్రించి గో
వృషముల్ గొందలమంద మందపయిఁ బర్వెం బర్వఁ బర్వేంద్రుఁడు
నిశితధ్వాంతము నట్లువంచె నవుడానీరేజనేత్రుండు త
ద్విషమాకార విషాణమూడ్చి యదియే దివ్యాస్త్రమై తోడ్పడన్ ॥ 94

కేశి సంహారము.

క॥ శైశవమునఁ గేశవుఁడ । క్లేశంబున నీసడించి కేశియనెడు నా
కేశవిరోధి నడఁచిలో । కేశవినుతిఁ గాంచె వశమయిడి శిశువులకున్ ॥ 95

కేశి ప్రలంబ వత్స బకాసురుల పూర్వవృత్తాంతము.

సీ॥ గంధమాదనమున గంధవాహాఖ్య గంధర్వతపస్వికి నందనులయి
తగు సుదర్శన సుహోత్ర సుదేవులును సుపార్శ్వుఁడును దుర్వాస శిష్యులయి
యోగబలమున రాధేశపార్శ్వతులై పదత్రపూజనిత్యవ్రతంబుగఁ దదర్థ
మమర్త్యులనికిఁబోయి కమలముల్ గోయుచు శివపృష్టులై తమ చెయ్దిఁ దెల్పఁ
[illegible] శివుని యాన । దప్పదవి కృష్ణుడై వారితలఁ [illegible]
[illegible] కేశి ప్రలంబ । వత్సబకదైత్యులై ముక్తిఁ బడసిరిపుడు ॥ 96

వ్యోమాసుర సంహారము.

మ॥ ఇటులశ్వంబగుకేశిం ద్రుంచి యటుపైఁగృష్ణుండు గోపాళితో
నటవిన్ డాఁగిలిమూఁతలాడు నెడ వ్యోమాఖ్యాసురుండర్భకుం
డటులై యాటమిషన్ గభీరగుహలో నాభీరులన్ దాప న
క్కుటిలుం ద్రుంచి గుహాగతార్భకుల దోడ్కొంచుం జనెన్ మందకున్ ॥ 97

మాతులాహ్వానము.

సీ॥ వినుఁడు నారదుఁడు కంసునకుఁ గృష్ణప్రశంసయును గృష్ణునకుఁ గంసప్రశంస
యును దెల్పవినికంసుఁ డుగ్రుఁడై వసుదేవు నఱకరా వారించె నారదుండు
పిమ్మట నక్రూరుఁ బిలిచి పిమ్మటల చందము లెల్లఁ జెప్పి బృందావనమున
కిప్పుడనీ వేగి యుపాయనంబులఁ గొని రామకృష్ణుల ధనుర్యాగమునకుఁ
దోడుకొనిరమ్మిక నతండు గూడదనుచు। నెంత చెప్పిన వినకున్న నీశ్వరాజ్ఞఁ
ద్రోయరాదని యెఱిఁగి యక్రూరుఁడరిగి। రమ్మనఁగఁ బోయె నా చరిత్రముల వినుఁడు

దివ్యరూప ప్రదర్శనము.

మ॥ యమునం దాఁటి రథాధిరూఢులయి వారక్రూరు నీక్షింపఁ దో
యమునం గ్రుంగుచు నీటఁ బైటనొక చాయం గాంచె శ్రీకృష్ణ కా
యమునంతన్ భ్రమదీరమున్గి యతఁడయ్యం బాపరాశయ్య నా
య్యమునన్ వర్తిఖమూర్తిఁ గన్గొను వెరంగై మ్రొక్కి ధ్యానింపుచున్ ॥ 99

సీ॥ మలనూని విలువోని నలుపూని చెలువారు పులిగోరు తీరు కన్బొమలవాని
తొలిగుండు తలనుండు నలనిండు వెలమించుఁ గిరీటంబు తెలిబొమిడికమువాని
కటితాల సరిగాలు నెటిచాలు నెటిచాలు గదిరెడు కుదురైన నుదురువాని
కొలుగాని మెఱుఁగాని నెఱితూనికంబుల నందమౌ చెంబౌజుబందువాని
తెలివాలు మాలేని మానికంబుల జగానీ। గార మొగిఁగేరి జగిదేరి మీఱు నాసవల
వడకువిడని వ్వాటిల్లు మవ్వంపుదివ్య। చొక్కమొక చక్కఁ జేర్పు చేర్పక్కవాని ॥ 100

దివ్యరూప వర్ణనము.

సీ॥ అంగదఘంగదలంగదలంకించు చౌలంగదముల నాసంగువాని
మురిపెంపు సిరిపెంపు నరహింపు రతనంపు పేరు పేఱురమున మీఱువాని
మురుగుల్ మెఱుంగుటుంగరములుంగరములంగరమలంకృతులుగాఁ గలుగువానిఁ
జెన్నె మించులను మించు పికిలిపించెపుఁ గుచ్చు వ్రేలాడు మొలత్రాడు వెలయువాని
తళుకుమగడాలుఁ దొగడాలుఁ దమ్మిడాలుఁ। బల్లుదొరడాలుఁ గలిడాలుఁ బ్రొద్దు
[డాలుఁ
దాయొరలచాలు నెలడాలుఁ దలుపుడాలుఁ గలుఁగుమేల్కుందనపుటందెల
[లతనివాని॥ 101

సీ॥ అలసంపఁగుల జొంపముల పెంపడఁగ నొంపఁగల సొంపుగల నాస గలుఁగువానిఁ
గురువిందములఁ గెంపుటరవిందములఁ బెంపుఁదొలఁగించు మోవినవ్వాలయువానిఁ
గ్రమవృత్తసమ చిత్తజమహాత్తరనిషంగ కమనీయ జంఘాయుగంబువాని
వెలిదమ్ముల మదమ్ము వెలిజిమ్ము చెలువమ్ము గలనిడువాలుకన్నొచలవాని
నిడుభుజంబులవాని నుందొడలవాని । నొగులడఁచువాని గూఢజానువులవాని
మేలిజెడువానిచక్కని మేనువాని । శ్రీరమాజానినపుడు దర్శించివచ్చి॥ 102

చ॥ నునువిను చూలిమేఁత పయినూలొక్కని సిబ్బెపులిబ్బి ప్రబ్బుబో
టి సెరులు మేలిత్రటూరపు కడిందియనుంగున గొప్పనొప్పఁ దా
లనశానగోటఁ జిక్కవెడలింపు చునింపుగఁ బాలవెల్లిమం
దు సెగడుచున్న నిన్నుఁదలఁతున్ మురమర్దన శ్రీజనార్దనా॥ 103

ఉ॥ ఈనదిలో మునింగి భవదీక్షణతృప్తుఁడనై భజించితిన్
మానసికార్చనార్పితసుమంబులె నీపయినుంటఁ గంటి ని
క్లైనిపుడీ వెఱుంగనటు లేమిగ నంబడెనీట నంటివో
దీనశరణ్య కృష్ణ భవదీయమహాత్త్వ మెఱుఁగ శక్యమే॥ 104

శా॥ దేవా కృష్ణుఁడు వాసుదేవుఁడని మూర్తిస్ఫూర్తి లీక్షించి యీ
జీవుల్ గొల్లడవంద్రుగాని నిజమీక్షింపన్ జగత్కుక్షివే
కావే కావవె భావవేశత్రమున నీకల్యాణరూపంబు స
ర్వావస్థావసరంబులన్నిలిపి మాయంబాయఁగాఁ జేయవే॥ 105

అమూర స్తవము.

శ్రీకంఠుండే సేవ్యుండంచుం జెప్పన్ వేదశ్రేణుల్ దొల్తన్
వైకుంఠుండే వంద్యుండంచుం వాదించుందర్వాతన్ దామే
యేకాకారంబే బ్రహ్మంబౌ నీమూర్తుల్ దానేయౌనంచున్
నాకుందోఁచున్ నామాకారానందార్థం బీన్యాయంబౌటన్॥ 106

సీ॥ అనుదినమును నినుమనమునఁగనుఁగొను మనుజుని వెనుకొని మనుతువనుచు
వినునెడఁ గనునెడఁ జనునెడఁ దినునెడ నను నెడ ననువిడ కెనయుమనుచుఁ
దెలిసియుఁ దెలియక సలిపిన కలుషములయూతములయినను సయిపుమనుచుఁ
బనుల కొలఁది పలుతనువుల నొసఁగిన నలయక తలఁపున మెలఁగుమనుచు
బహుళసుఖముల నిహమునఁ బరమపదము చరమగతినిడుమని నిను గరిమఁ గొలుతుఁ
గరముఁ గనికరమున మదిగరుగ నభయకరము శిరమున నిడుమిక పరమపురుష॥ 107

ఆ॥ ఇలయు జలమనలమును చలి నెలవు గగనమన గలసకలజగములనుదలఁపున నెసల్పన్
నిలుపఁ బురికొలుపఁ దరిఁ గలపమతియితరులకుఁ బలుమఱునుగనఁబడక ఫలముల [నొసంగన్॥
బలుదిగులయు భవతరణములనవిఁగనఁబడియు లల్లిఁదెలియఁబడనిమహిమలను దెలు [వొందన్॥

దోలుబలుకుకొనలఁగన సులభముగఁగనఁబడఁగ వలతివయి వెలయునినుఁగొలుతుఁ [బరమాత్మా॥ 108

ల॥ జననియును జనకుఁడును తనయులును సహజులును ధనము పరి జనము గురు జనము [మతిసేవే
యను మమతఁగను చనిను వినుచునను మను చుమని వినయమున నయమునను మనవి [యొనరింతున్
వినతులయి వినుతులను ననుదనుపున నదలను మనుతునను దినను నెడు ఘనమగు [ప్రతిజ్ఞన్
గనికరముగ నికరము మనమునను బెనఁగొనఁగఁ గనుఁగొను మునను గొను ము వినుము [పరమాత్మా॥ 109

మ॥ సురపతియు శుచియముఁడు నిరృతియును వరుణుఁడును గరువలియు ధనదుఁడును [హరుఁడును మొదల్గాఁ
బరఁగు సురవరులయినఁ గరము భవదఖిలగుణ గరిమలవమయినఁ దెలి యరని శ్రుతి [పల్కన్
గరము దరభరణ మొక పరమగతి యను చు భవశరధిఁ బడి మునుఁగుచును దరిగనక నానా
దురితములఁ నిరతమును జరితములఁ గనఁబడెడు నరులకది దెలియుటకుఁ [దరమె పరమాత్మా॥ 110

ఉ॥ ఆండజయాన కుండలిశయాన భయానకభండనారి రా
క్షండన యక్ష్వాకాండ నవ కౌస్తుభమండన రక్షితాశ్రితా
ఖండల గండలంబి శశిఖండ లసన్మణికుండలా ప్రస
న్నాండవుగముత్త చక్రధరనూత్న విభాస్వ రవీందుమండలా॥ 111

ఉ॥ తావకసేవకావళికిఁ దద్దయు నెద్దియు నైన భావుకా
భావము గల్గునే వివిధభావములం గన నీదుపాదరా
జీవము లాశ్రయించె నిజచిత్తము గావున నిబ్బయంబు వే
వే విదళించి కావఁగదవే యువినశ్వర భార్గవీశ్వరా॥ 112

క॥ అని యాగతివినతుండై । వినుతింపుచు మధురఁ జేరి వెన్నుని దనతోఁ
దనయింటికిప్పుడేర । మ్మనఁగం జని మొత్తి వత్తుమని పుత్తెంచెన్॥ 113

రజకసంహారము.

ఉ॥ అంతట నాంతమయ్యె నరకాంతకుఁడుం బురకాంతలెంతయున్
వింతగఁజూచి సంతసిల విప్రులు మెప్పలఁ బూని గాసంగ న
ప్పొంత నె వచ్చుచున్ రజకుఁ బుట్టములిమ్మన నీమి నా మిషన్
గొంతుక నొక్కి త్రొక్కి తమకుందగు బట్టలు గట్టఁ గైకొనెన్॥ 114

కువింద రక్షణము.

క॥ ముందట యెదురై యొక్క కువిందుఁడు ముకుళితకరారవిందుఁడగుచు గో
విందునకు మేనివలువలఁ । గుందనపుంబొడవులిచ్చి కొనె నీప్సితముల్॥ 115

సుదామసంరక్షణము.

క॥ దామోదరసన్నిధిలోఁ । దామోదరసంబునన్ సుదాముఁడు సుమనో
దామమ్ముత్రలనిడికృష్ణుస । దా మముత్రలఁ బ్రోవుమనఁగ దయనవిగొనియెన్॥

కుబ్జావనము.

క॥ ముయ్యాటుదీపులం దన । యొయ్యారపునడలఁ గెలువనోపు నయారే
యియ్యగనాశిరోమణి । తియ్యని విలుకానిజుఁట్రతీకాదుగదా॥ 117

గీ॥ అనుచుఁ జయ్యనఁ బౌరులయ్యంగనం గ । నుంగొనియభంగకౌతుకరంగదంత
రంగులై భక్తినుప్పొంగిమంగళకర । వచనరచనలఁ బొగడునట్లచిరముగను॥ 118

మ॥ అనులేపంబులుగోరికైకొని త్రివక్రాకారయౌ కుబ్జనా
క్కృనిమేషంబునఁ జక్కనైనవనితం గావింపఁగా విశ్వమో
హనమూర్తిం దనుఁగాంచి పంచశరవీరార్తిన్ నివర్తింపఁజే
సి ననుం బ్రోవుమటన్న వత్తునని యే చేరెన్ ధనుశ్శాలకున్॥ 119

కంసకార్ముకఖండనము.

ఉ॥ చేరి గజారికార్ముకముఁ శ్రీరఘురాముఁడు చీరుతీరునన్
శౌరి నిజారికార్ముకముఁ జయ్యన ద్రయ్యలుజేసి తానునా
సీరియుఁ రెండుఖండములు చేకొని దండ్యులఁ జెండి వల్లవా
గారమునందుభోజనసుఖస్వపనంబులుదీర్చి వేకువన్॥ 120

సూర్యోదయవర్ణనము.

మ॥ తొలిడాల్కట్టెయుఁబట్టి తూర్పుచెలి కందున్నట్లటా కానఁగా
నెలపా నేర్పులబుట్టిగాఁ గొనిన పెన్నేచెంచితన్ మిఁటియుం
దలిపొద్దుం దొడవూడ్చు చొప్పడుగఁ జెంతం దండ్రి నేరంబెఱిం
గిలి లల్ఁజీఁకటి సంజకుత్తుగమిడాఁగెం గానలం దెల్లెడన్॥ 121

కంససంహారము.

మ॥ బకవిద్వేషి ప్రభాతకృత్యముల నిర్వర్తించి కంసదుర్రిపుం
బెకలింపం జన నడ్డమై కువలయాపీడంబు పీడింప నో
డక బల్వేఁడుక తోడఁబోరి శిరమూడంగొట్టి చాణూరము
ష్టికులం జంపి నృశంసుఁ గంసుఁ దునిమెన్ శీర్షప్రహారంబులన్॥ 122

కంసజన్మకారణప్రశంస.

సీ॥ ఒకఋతుకాలమందుగ్రసేనునిరాణి యామునతటిని సుయామునతటి
నిష్టవిహారసంతుష్టయై చెలులతో మెలఁగుచుఁ దొల్కరి మెఱపుటొఱపు

నరసి రతిచ్ఛచే నాత్రేత్రి శుమడిఁగోరఁ గాలనేమియుఁ దదాకారమూని
వచ్చిరమింపఁగా నచ్చెరువయిచూచి కలయికలో భర్త గామిఁ దెలిసి
తనసతీత్వముఁ జెఱచినదనుజుఁ దెగడి । కంసుఁ దనుజాగఁ బడసి తత్ఖలవినాశ
కరుఁ డుదనకులమునఁ బుట్టుఁగాకటంచుఁ । గోరె నాతండె కృష్ణుఁడై కూల్చెనిట్లు॥

జననీజనకసంభావనాదిప్రశంస.

మ॥ కుసుమంబుల్ గురిపించి రత్తఱి సురల్ గోవిందుఁడుం దేవకిన్
వసుదేవుం విడిపించి వేడుకొని యాపై నుగ్రసేనాఖ్యుఁ ద
ద్వసుధం బ్రోవఁగ బంచి పిమ్మట యశోదానందులం గొంత సం
తసిలం జేయుచు వీడుకొల్పి నిలిపెన్ రావించి భోజాదులన్॥ 124

ఉపనయనమహోత్సవము.

చ॥ మహితముహూర్తమందు మహిమప్రతిభర్గుఁడు గర్గుఁ డొజ్జగా
రహి నుపనీతులై చనిరి రాముఁడుఁ గృష్ణుడుఁ దొంటికన్న వి
గ్రహములు బ్రహ్మతేజమునఁ గన్నులకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పఁగా
నహహ రవింబులో, పటికనార్చిన బంగరుబొమ్మలో, యనన్॥ 125

విద్యాభ్యాసము.

సీ॥ ఏపీటనివసించి యెల్లజీవులకు విశ్వేశ్వరుండు విముక్తినిచ్చుచుండు
నేపీటబ్రహ్మాది దేవతలు ఋషులు యోగులును మోక్షార్థులై నిలిచియుందు
రేపీటమంత్రియై యిందిరాపతి క్షేత్రపాలుఁడై భైరవుం డేలుచుండు
నేపీటనారసి నానావిశ్వపావని గంగాతరంగిణి పొంగిపారలు
నట్టిమహిమాంబురాశియైనట్టి కాశి । కరిగి విజ్ఞానసందీప్తుఁడైతనరుచు
నట్టిసాందీపువలన విద్యలు గ్రహించి । పుత్త్రదక్షిణ యిచ్చుటచిత్త్రమయ్యె॥

గురుదక్షిణాప్రదానప్రశంస.

ఉ॥ నైపుణిఁ జూపి యొక్కొక దినంబున నొక్కొక విద్య గాఁగ ని
ష్ఠేఁపున విద్యలన్నియు గ్రహించి రహించుట క్రమమందిసాం
దీపుఁడు నందనందనులఁ జేరగనుంగొన వారుఁ గోరుమో
తాపసవర్య యార్యగురుదక్షిణ యంచుఁ దదీప్సితజ్ఞులై॥ 127

మ॥ ఒకనాఁ డబ్ధి ప్రభాసతీర్థమున మునుఁ గత్రజ్జితుండై తద
ర్భకుఁ డంతర్హితుఁడౌ టెఱింగి శరధిం బ్రార్థించి తత్సూక్తిను
క్తి కటుం బంచజను న్వధించుచుఁ దదస్థిన్ బూరగాఁ గొంచు నం
తకు జంకించి తదర్పిత ప్రసవదాన ప్రీణితాచార్యులై॥ 128

మథురాపురప్రవేశము. కుబ్జామనోరథపూరణము.

మ॥ తదనుజ్ఞంగొనివచ్చుచున్ మధురచెంతం బాంచజన్యస్వనం
బొదవింపందమరాకఁగాఁదలఁచి స్త్రీయుక్ నయ్యుగంద్రుప్తినం
దదృగానంద మొసఁగ్చు కృష్ణుఁడు యశోదానంద గోపీహృ
ష్టదయుం దెల్పఁగ నుద్ధవుంబనిచి కుబ్జావాంఛఁదీర్చెందమిన్॥ 129

శృగాలసంహారము.

మ॥ జలజాక్షక్షతుఁడై తొలంగిన జరాసంధున్ విసర్జించి సే
నలతోడన్ దమఘోషుఁడచ్యుతుని చెంతంజేరి ప్రేరేఁపఁగా
హలితోనేఁగి శృగాలుఁగూలిచి తదీయ స్త్రీలు ప్రార్థింపఁగా
నిలిపెందత్కరవీరపట్టణమునన్ వెన్నుండు తన్నందనున్॥ 130

జరాసంధయుద్ధము.

సీ॥ పితృవియోగమున దుఃఖితులైరి పాండవుల్ ధృతరాష్ట్రవిభుఁడంధుఁడతనితనయుఁ
డతిమదాంధుఁడు కుంతి సుతులెట్టులై యుండిరో యని కనుటకక్రూరుఁ బనిచి
జిగిమిషుండై యుండ జగమిషువులఁ జెండఁదగినంత సేనతో మగధనేత
దనకుఁ బుత్రికలు కంసునకుఁ బత్నులైనయస్తియుఁ బ్రాప్తియుఁగస్తి వడఁగ
మిట్టిపడి మధురాపురిముట్టడింప । రామకృష్ణులు వారియిర్వదియు మూఁడు
సైన్యయక్షోహిణులఁగొట్టి వానిఁబట్టి । యనువిడిచిపెట్టి రామీఁది పనులఁబట్టి॥

కాలయవనహననము.

సీ॥ మఱియు జరాసంధుఁ డెటులేఁగి యొటులఁగియుఁ బదునేడుసారులీపగిదిఁ జాఱి
పదునెనిమిదవసారి బయలుదేరుటకు సన్నద్ధుఁడౌనంతలో నారదుండు
హరిపల్కులఁ దెల్పి ప్రేరిఁకొల్పఁగా దర్పమునఁ గాలయవనుండు మూఁడుకోట్ల
యవనసైనికులతో నవనియానినచందమున మధురాపురిముట్టడింపఁ
గృష్ణుఁడఖిలజ్ఞుఁడగుట చేఁ ధృష్టుఁడైన । రాయుధుండయి రాఁగనియతఁడు దఱుమ
హరియుగిరిగుహఁజొరఁగ వాఁడరిగిహరిగఁ । దలఁచియందున్న ముచికుందుఁ దన్నిచచ్చె॥

కాలయవనజన్మవృత్తాంతము.

సీ॥ యాదవుల్ దమకొజ్జనగునన్న నస్యుఁడు పరిహసించియతండు పడఁతిగాక
పురుషుఁడేయనితమమొప్పలఁ బ్రేలఁగమించు మిన్నకుండిరటంచు మిగులఁ బొగిలి
యదుకులభీకరుండగు సుతుఁగోరి పండ్రెండేఁడులు కుప్పిండిఁ దినుచుండి
ఘనతపమొనరింపఁగరుణించి భర్గుఁడు గర్గుండడిగినట్లుకలుగునన(ఁగ)
నాతఁడచ్చరయందుఁగన్నట్టి సుతుని । యవనపతి పెంచితనరాజ్యమవల నొసఁగ
నాతఁడే కాలయవనుఁడౌనని ముకుందుఁ । డెంచి ముచికుందుచేతమ్రందించెనిట్లు॥

వాసుదేవప్రభావప్రశంస.

చ॥ హరిగరిమంబెఱుంగ దరమా పరమాత్ముఁడతండు నేఁడు భూ
భరము హరింపఁ గృష్ణుఁడయి భక్తులఁ బ్రోచుచుఁ బాపయుక్తులం
బొరిఁగొనుచున్నవాఁడు వెఱపుల్ మఱపుల్ గలవాఁడుగాడు భం
గురమతులెట్టులన్న ముచికుందరిరక్షకొనర్చెనీక్రియన్॥ 134

ముచికుందచరిత్రము.

సీ॥ ముచికుందునిచరిత్రము వినుఁడతండు మాంధాతృపుత్త్రుఁడు దేవతాహితార్థి
వాసవప్రార్థితుండై సమరములందు నసురులనుజయంబునమరఁ జేసి
సురలు ప్రసన్నులై వరమీఁదలఁచినఁ దనవాంఛ లేమి నిద్రను వరించి
లేపినవానిఁ గాల్చెద నంచుఁ బవ్వళించె హరియెఱుంగును గానన తనినిపుడు
మేలుకొల్పుటకీరీతిఁ గేలుఁగొల్పి। స్వాజ్ఞచే విశ్వకర్తయునబ్ధిమధ్య
మునసృజించిన ద్వారకాపురికిఁ జేర్చె। యోగమహిమను మధురలోనున్న జనుల॥
క॥ వీక్షించుచు ముచికుందుఁడు। పేక్షింపక మోక్షసుఖ నపేక్షింపఁ గృపన్
రక్షింపనున్న జలజా। క్షునిటుల్ బొగడఁ దొడఁగెనతఁ డానతుఁడై॥ 136

ముచికుందస్తవము. బాలకృష్ణస్తవము.

శా॥ శ్రీనందప్రియనందనుండవగుచున్ వ్రేపల్లెలోఁ బుట్టి నీ
వానందప్రియమూర్తివై తివిఁక నీయాకారమే కారణం
బైన నూత్నముఁ జేసి కన్పఱచి నన్నానందమొందింపుమీ
నానామంగళసంఘసంఘటన తృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 137
శా॥ నేనీవాఁడనటంటి వేఁడుకొనుచుంటిం బ్రోవుచుంటిం గృపన్
నానేరంబులు సైపుమంటి భవసంతానంబు నేనోర్వఁగా
లేనంటిన్ నినువంటివేల్పులెవరున్ లేరంటి రక్షింపుమీ
నానామంగళసంఘసంఘటన తృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 138
శా॥ నేనేకార్యముఁ జేయఁజాలనది నీనిత్యార్చఁగాఁ జూచి నా
దీనత్వంబెడఁ బ్రోచి కేవల కృపాదేదీప్యమానుండవై
హానిం జెందఁగనీక యేమరక నిత్యానందమొందింపుమీ
నానామంగళసంఘసంఘటన తృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 139
శా॥ జ్ఞానంబించుకయైన లేనికతనన్ సంసారసౌఖ్యంబులన్
మానంజాలఁగనైతి నట్టులయినన్ మత్పూర్వపుణ్యంబునన్
నీనామస్మరణంబు గల్గెనిఁక దానిన్ నిల్పి రక్షింపుమీ
నానామంగళసంఘసంఘటన తృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 140

శా॥ నీ నాభీకమలంబునం బొడమి వాణీభర్త నీతత్త్వ మిం
తైనం గన్గొనఁజాలఁ డయ్యె ననఁగా నస్మాదృశాత్యంతమూ
ఢానీకంబు గనుంగొనంగలదె ప్రత్యక్షంబవై యేలుమీ
నానామంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 141

శా॥ సూనుం డెంతటి నేరపోతయిన సంక్షోభంబు లేకుండుచుం
దానం దండ్రి సహించి ప్రోచుకరణిన్ నా నేరముల్ సైచి నీ
యానం ద్రిప్పి యొసంగు మైహికసుఖం బాముష్మికానందమున్
నానామంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 142

శా॥ విశ్వం బంతయు నీవుగాఁ గనుచు నిన్విశ్వాత్ము సేవించువా
రైశ్వర్యం బిహమందు నొంది పరమం దైక్యంబుఁ బ్రాపింతు రే
న్వాశ్వాసంబునఁ దత్ఫలార్థినగుచు న్నిన్గొల్చుచుంటిం జుమీ
శశ్వన్మంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 143

శా॥ అక్షుల్నిన్గనునట్లు హస్తములు నిన్నర్చించునట్లాత్మ ని
న్నక్షీణంబుగ నమ్మునట్లు చెవి నిన్నాలించునట్లాస్యమున్
దీక్షన్ నిన్నొనియాడునట్లు కరుణన్వీక్షించి రక్షింపుమీ
సాక్షాన్మంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 144

మ॥ సుగతింగోరుదుఁగాని యేసుకృతమెచ్చో నైనఁ జేయంగ నై
తి గజేంద్రస్థితి నుంటి నిన్గొలుచుచుంటిం బారతంత్ర్యంబు చే
త గుఱెందప్పించరించుచుంటి నయినం దాసుండ నైతిం జుమీ
జగతీమంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 145

మ॥ మును నీసన్నిధిఁ దక్కఁ దక్కిన ఫలంబుల్ పుట్టుచుం గిట్టుచుం
గనుఁగొంటిం గనుఁగొంచునుంటి నిటపైఁ గారుణ్యమే పారఁగా
ననునీసన్నిధిఁ జేర్చుకొమ్ము దెసుమీ నాప్రార్థనీయంబు స
జ్జనతామంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 146

క॥ చనువున నింతియ నా కో। రినయది నీ వింత మాత్ర గృప సేయఁగదే 147
వినతాశ్రితవనచైత్రా। వినతాసుతపత్ర వేదవినుతచరిత్రా॥

క॥ అని యీగతి వినయాగతిఁ। దన రారఁగ భక్తియుక్తితత్పరుఁడగుచున్ 148
వనజాక్షుని వినుతించిన। జనితానందమున సుప్రసన్నుండగుచున్॥

ముచికుంద వరప్రదానాదిప్రశంస-

ఉ॥ కోరి ముకుందుఁడట్లు ముచికుందునకున్ వరమిచ్చి వచ్చి, కాం

తారమలీలఁ గాలయవనప్లుతనం జతనంబులేక డా
సీరియు నేకమై తునిమి శ్రీమధురా ధనధాన్యసంపదల్
వారక ద్వారకాపురికిఁ బంప జనుల్గొనిపోవుచుండఁ గాల్॥ 149

శ్రీద్వారకాపుర ప్రవేశము-

సీ॥ అంత జరాసంధుఁడంతక నిభసైన్యములతోడ మధురను ముట్టడించి
రామకృష్ణులు ప్రవర్షణగిరిశిఖరంబునకుఁ బోవుటరసి వెఱ దవిలి వారి
మతమెఱుంగక భయంపడి మఱుపడిగని బ్రమసి వారి దహించు వాఁడు బోలె
నగ్గిరి డగ్గరి యగ్గి రవుల్కొల్పి ప్రాగ్గిరి వారని మరలి పోయెఁ
బదునొకండామడలపొడవెత్తఁగియున్న । యున్నతగ్రావశిఖరంబునుండి హరియు
హలియు నింతకుమున్నె సైన్యములవెలికి। దాఁటి ద్వారకఁ జేరి రత్యద్భుతముగ॥

శ్రీమధురా క్షేత్ర మాహాత్మ్యము-

శా॥ శ్రీకృష్ణాభ్యుదయంబునన్ మధురయే క్షేత్రోత్తమంబౌచు నా
రా కాశ్యాదులకన్న జన్మమరణ బ్రహ్మోపదేశాంగదా
హాకార క్రియలం జతుర్విధముగా నైక్యప్రదంబౌచు ను
ద్రేకించెన్ మహిమంబునన్ జతురశీతిక్రోశమధ్యంబునన్॥ 151

శ్రీద్వారకాపుర వర్ణము-

శా॥ మున్నింద్రాదిపురంబులెల్లఁ దనకూర్పు న్నేర్పు రాజిల్ల నో
జన్నిర్మించిన విశ్వకర్మ హరియాజ్ఞం జేర్మి నిర్మించె న
మ్మున్నీ రంతరమిచ్చె లక్ష్మికదియే పుట్టిల్లునట్టిల్లుఁ బెం
పెన్నన్ ద్వాదశయోజనంబులు తరంబే ద్వారకం బేర్కొనన్॥ 152

సీ॥ అకలంకనిత్యపూర్ణకలావిరాజిత ద్విజరాజరాజి ప్రదీపితంబు
సంతతక్రతువృద్ధిసంపాదనానుగ్రరాజావతంస విరాజితంబు
మిత్రసంప్రీణనస్తోత్రపాత్ర నిధీశపుణ్యజనార్యవిస్ఫూర్జితంబు
సఫలహలక్రియా సంపూర్ణ బలభద్ర శూద్రవర్ణబలాభిశోభితంబు
విబుధకులవృద్ధి శైతల్యవర్ధి శుభస। మృద్ధి పుణ్యాభివృద్ధి జడేతరర్ధి
శుద్ధి ధనవృద్ధి బహుముఖసిద్ధి విజత। సురవరపురంబు ద్వారకాపురవరంబు॥

చ॥ లలనలు తత్పురీ దయితులం దమిఁ గాఁగిఁటఁ జేర్చి చంద్రశా
లల నలుపొంద మఱ్ఱ రతివిలాసి జయించుటకేఁగి వారి లీ
లల నలలోచన ప్రభఁ జెలంగఁగనుంగొని భీతినిండ్లగో

లలనలు దిక్కులన్ విడుచు లక్షణముం దెలుపున్ వెడల్విరుల్॥ 154

చ॥ తనరు హరిన్మణింబులను ద్వార వితానములొంది చిల్వతేఁ
డను నెలతాల కంబమున నందము నొందుచునున్న భూతలం
బని యెడు మేడలో నిడిన యాంతత దర్పణదీపయంత్రమో
యన ఘన భోగ్యహర్మ్యసహితాచ్ఛమణీకృతవప్రమప్పురిన్॥ 155

చ॥ తరమె నుతింపఁగా మణివితాన వితాన తతానపాయమున్
దిరరుచి కౌముదీ ముదిత దివ్యచకోర ముదగ్రుపూర సా
గర సురదీర్ఘికా వలన ఖండితపత్త్రిసరోరుహస్థ బం
భర పణిభోగశాయి హరి పశ్యద శేష సురేన్ మహాపురిన్॥ 156

మ॥ పురమాశాంతరవర్తికీర్తికలశాంభోరాశి రాడంతర
స్ఫురదత్యున్నతవప్రశృంగదళవిస్ఫూర్జత్సువర్ణోష్టికో
త్కరబద్ధాలయకాంతిరేణుపలషత్పద్మాతుభృంగోజ్జ్వల
ద్ధరిదుర్గాంబుజనాళలీలఁదగు నుద్యత్కేతనంబప్పురిన్॥ 157

క॥ ఆపుర మున్నతగోపుర। మై పరఁగి పయోరుహాసనాండోర్ధ్వపుటం
బేపున భేదించియ కా। దే పుటభేదనసమాఖ్యఁ దెచ్చెఁ బురులకున్॥ 158

మ॥ వినతానందన విశ్రుతిం దనరుచున్ వేదాత్మకత్వంబు మున్
గనుటన్ వ్యాకరణప్రవీణత ననంతఖ్యాతిసంపత్తిచే
మనుటన్ ముప్పదిరెండునాఁ దనరు సమ్యగ్బ్రహ్మవిద్యల్ గనుం
గొనుటన్ నామము సార్థకంబగుచు వెల్గుం దద్ద్విజశ్రేణికిన్॥ 159

మ॥ నరమాత్రుల్సొరరానిచోటవలనన్ నానాప్సరోయక్ష కి
న్నర విద్యాధర సిద్ధకింపురుష గంధర్వాదులయ్యోపనుల్
పురిఁ గావించి గడించుచున్న విభవంపుం బెంపు వీక్షించుచున్
హరికర్పింపని నాటికల్మిగని యత్యాధ్యక్షుఁడౌం సంద్రపన్॥ 160

శా॥ అన్నాళీకదళాక్షుఁ డన్నిటికి నధ్యక్షుండు నుంగారణం
బి న్నానావిధ విష్టప ప్రతతి తత్సృష్టంబు తత్పుష్టమున్
దన్నిష్టంబును దద్వినష్టమగుఁ గ్రీడామాత్రమాప్రోడకే
తన్నిర్మాణభృతి ప్రభృత్యఖిల కృత్యంబెన్న నత్యంతమున్॥ 161

ఇంద్రాద్యమరసమర్పిత తత్తద్వైభవ ప్రశంస-

సీ॥ పారిజాతంబుతోఁ బరమాద్భుతంబగు తగుసుధర్మను బురందరుఁడొసంగె

శ్రవణైకదేశమేచకమనోజవశుక్లవర్ణతురంగముల్వరుణుఁడొసఁగె
వగనామకంబైనవరనిధినాక్కటి దక్కఁదక్కిన నిధుల్ధనదుఁడొసఁగెఁ
దక్కినదిక్పతుల్దమకుమన్నీశ్వరుండిచ్చిన సంపదలెల్లనొసఁగి
రిట్టిసంపదలకునెల్లఁబుట్టినిల్లు। నైపరఁగుద్వారకాపురి నధివసించి
హలధరుఁడురేవతింబెండ్లియాడెఁ గృష్ణుఁ।డష్టమహిషులఁబెండ్లాడెనద్భుతముగ॥

రేవతీ పరిణయము-

సీ॥ కృతయుగమందు రైవతుఁడనురాజురేవతియనఁదగుతనసుతకుఁబెండ్లి
సేయఁదలంచియేతీతిపతినాల్లక కన్యతో సత్యలోకమునకరుగ
నృపుతలంపువిరించియెఱిఁగి యిర్వదియెన్మిదిమహాయుగములుగతించెద్వాప
రయుగాంతమిపుడయ్యెరాముఁడు కృష్ణాగ్రజుఁడు గాన నర్హుఁడీసుతకొసంగు
మనఁగనాతఁడు ద్వారకకరిగియెరగి। తనతలంపునువ్యాపంపు నెఱిఁగింప
లాంగలంబునఁ గ్రిందికిలాగికుఱుచఁ। జేసి రేవతిఁబెండ్లాడె సీరధరుఁడు॥

అష్టమహిషీకల్యాణ ప్రశంస.

౧- శ్రీరుక్మిణీ కల్యాణము.

సీ॥ శ్రీశాద్భృతి విదర్భదేశాధిపతిభీష్మకుండు కుండినపురి నుండునాత
నికి రమాంశమునజనించిన రుక్మిణియందుఁగృష్ణుఁడుఁ గృష్ణునందురుక్మి
ణియుఁబరస్పరమోహానిర్మగ్నులైచుండరుక్మిణిసన్నయా రుక్మిపూని
శిశుపాలునకొసంగసిద్ధమైయుండుట ద్విజునంపిరుక్మిణిదెల్పకృష్ణుఁ
డరిగిపురశక్తిఁగనఁబోవుటరసియామె। నరదమెక్కించుకొనిపోవసడ్డుపడినఁ
దలగొఱిగిరుక్మినదలించితరలివచ్చె। యిఁటరుక్మిణిఁబెండ్లాడెఁగృష్ణమూర్తి॥

ద్రౌపదీ స్వయంవర ప్రశంస-

సీ॥ ద్విజవేషమునద్రౌపదీస్వయంవరరంగమునఁ బాల్చుపాండునందనులఁబోల్చి
శౌరి సీరికిఁజూపి జయమొందునేఁడింద విజయుండనుచుఁదెల్పి స్వజనములను
గదలకుండఁగనిల్పికనుచుండఁ దమకసాధ్యంబైనయంత్రమత్స్యంబునేసి
యాజ్ఞసేని వరింప నరుగు నరుం గని యెదిరించి యోడిర య్యనసుతాదు
లంతపైఁగొంతికొడుకులయంతికమున। కరిగి లాక్షాగృహావిముక్తులైనమిమ్ముఁ
గంటిమిదిపుణ్యదినమువేల్గల్గుమీకు।టంచుపీడ్కొనివచ్చిరిహరియుహలియు॥

౨- జాంబవతీ పరిగ్రహణము-

సీ॥ రవి నిత్యమష్టభారసువర్ణమిడు శమంతకముసత్రాజిత్తునకునొసంగెఁ

దదనుజుండు ప్రసేనుఁ డది దాల్చి వేఁటకుఁ జనె వానిసింగంబు దునిమి దానిఁ
గొనె దానిఁ దునుమాడి కొనె జాంబవంతుఁ డీకృత్యమెల్లను దనదె యటన్న
నింద చతుర్థినాఁ డిందునిఁ దాఁ గన్నఫలమని కృష్ణుండు దలఁచి వెలుచ
నడుగుజాడను గుహఁ జొచ్చి యచట జాంబవంతుతోఁ బోరి యాతని వరము దీర్చి
మణిని జాంబవతిం గొని మరలి వచ్చి। మణిని తనికిచ్చి తన నిందమాన్పికొనియె॥

క॥ వాపోపడఁ జూపోపని। పాపోప నిబద్ధలకటపటుకటుచటుల
వ్యాపారం బేపారఁగ। లాపనలం బన్నుచుం బ్రలాపించిరిగా॥ 167

౩. సాత్రాజితీ వివాహము.

సీ॥ హరిఁ గోరి నప్పుడీనైతి నూరక నిందమోపితి నతనిపైఁ బాపినైతి
ననుచుఁ బశ్చాత్తప్తుఁడగుచు సత్రాజిత్తు మణితోడ సత్యభామను సమర్ప
ణము చేయ హరియుఁ గన్యామణిఁ బెండ్లాడి మరల నాతనిక యమ్మణి నొసంగెఁ
దనకిచ్చెద నటన్న తనయ నన్యున కిచ్చెనని శతధన్వుఁడాతని వధించి
మణిని గొనివచ్చి కృతవర్మ మరుఁగుఁ జొరఁగ। నతఁడు నిరసించె నక్రూరుఁ డట్లయనఁగ
నతనికడ నిడి చనుచుండ హరి వధించి। మణికి నక్రూరు రావించి మరల నొసఁగె

వ॥ అది యెట్లనిన,

సీ॥ నను నిల్పి శతధన్వుఁ జునిమి శమంతక మపహరించితివి లేదంటి వడుగ
శపథముల్ కపథముల్ చాలుఁ జాలును నమ్మఁ జాల నిన్నని సీరి శౌరి వదలి
మిథిలలో మూఁడేండ్లు మెదలి దుర్యోధనునకుఁ జా గదా కదనంబుఁ గఱపె
సవనదీక్షా కవచ సురక్షితుండౌచుఁ గాశికాపురినుండెఁ గాందినేయుఁ
డపుడ వగ్రహశాంతి కై యతని నితనిఁ। బిలిచి మణిఁ గొని కలుఁ ద్రావు హలధరుండు
నేను స్త్రీలోలుఁడను నీవు నియమశాలి। వింద మని గాందినేయునికే యొసంగె॥

౪. కాళిందీ కల్యాణము.

సీ॥ పాండుసూనులఁ జూడఁ బుండరీకాక్షుఁ డింద్రప్రస్థపురి కేగి తాను నింద్ర
నందనుండును యమునాతటంబున వేఁట లాడుచు నాక కన్యనం బఁ గాంచి
తన్వరింపఁగ నీటఁ దన్వి తపించుట కాళిందియాదిత్యకన్య యగుట
విజయా దౌత్యంబున విని సంతసిలి తదన్వితము గాఁ దోతెంచి విశ్వకర్మ
పేరిపురిఁ జిత్రతరముగా నింపఁ బంచి। ఖాండవముఁ ద్రాఁచు నెడఁ గాచి గాండి నాడు
లగ్ని సభ మయుఁడిడఁ గ్రీడికబ్బఁ జేసి। ద్వారకకువచ్చి యామె నుద్వాహమయ్యె॥

౫. మిత్రవిందా పరిణయము.

సీ॥ అల నవంతిదేశాధీశులైన వింద్యానువిందులు కౌరవాధిపత్య
ధీనులై కృష్ణుని మేనత్తయైన రాజాధిదేవికిఁ గడునను(ఁ)గుపట్టి
తమకుఁ జెల్లెలు నయిత గుమిత్రవింద కుద్వాహంబనుచు స్వయంవరము సాటఁ
బనిచిన విని చని వనరుహనయనుండు రారాజు మొదలైన రాజులరయ
నయన విజితారవింద దంతజితకుంద! చికురజితనీలకంద దృగ్జితమిళింద
మిత్రబృందావనానంద మిత్రవింద! నవుడు చేకొనె నృపులంద అళుకుఁ జెంద॥

౬. నాగ్నజితీ పరిణయము.

సీ॥ నగ్నజిత్తనియెడు నామధేయమునఁ గోసలదేశమునకధీశ్వరుఁడుగలఁడు
నాగ్నజితియనఁదగు నాతనికన్య యామె నురాజన్యులడుగఁ గాఁగ
సప్తగోవృషముల సమ్ముఖమ్మున నిల్పి వీనిఁ బట్టిన వానికే నాసంగు
వాఁడఁ గన్య ననంగ వశము గాకందఱు విముఖులై పోవుటవిని చని హరి
సప్తరూపమ్ములై గోవృషములఁ బట్టి! గట్టిగాఁ గొట్టి యీడ్చి పోగఁ ద్రొక్కి
నాగ్నజితినప్డు పెండ్లాడి నగరికరిగె! నడ్డముగవచ్చి వివ్వచ్చుఁ డరులఁ దునుమ॥

౭. భద్రోద్వాహము.

సీ॥ సౌందర్య సౌశీల్య సౌభాగ్య సాముఖ్యముఖ్య సద్గుణగణాద్భుతసముద్ర
బంధుమిత్రాతిథిపండితకవి భృత్యసాధుదీనార్థిపోషణ వినిద్ర
పతితపాషండ దుర్వ్యాపారపిశునాదిహీనసంభాషణమౌనముద్ర
భర్తృశుశ్రూషాదిపరమధర్మాభ్యాసపాటవతులితశుంభత్సుభద్ర
మందగమనవినిర్జితమహితభద్ర! పరమపావనచారిత్ర భద్ర భద్ర
మేనత్తకూఁతలుగావున మేరసెడక! కేకయుఁడొసంగఁ బెండ్లాడెఁ గృష్ణుఁడెలమి॥

౮. లక్షణా కల్యాణము.

సీ॥ మద్రాధిపతులకు సద్రాజధానియై పొలుపొందు శాకల్యపురమునందుఁ
దగు బృహత్సేనభూధవశిరోమణికిఁ దొలుస్యంశమునఁ బుట్టె లక్షణాఖ్య
నాకకన్యా యామాన్య కుద్వాహమొనరింపఁ దొడఁగునప్పుడు నారదుండు వోయి
కృష్ణచర్యలు సంగ్రహించి తెల్పుచుఁ గృష్ణునికిఁ గన్యనిచ్చువానిగ నొనర్చి
కృష్ణుకడకేగి లక్షణాకృతిను తింపఁ! గృష్ణుఁడు స్వయంవరోదంత మెఱిఁగి యరిగి
యంత్రమత్స్యము నేసి కన్యనుగ్రహించి! వైరులను గెంటియింట నుద్వాహమయ్యె॥

క॥ కల్యాత్ముఁడష్టమహిషీ। కల్యాణకథాభరంబుకర్ణరసజ్ఞా
కుల్యల జాలొల్కఁ జల్పుచు సా। కల్యమునం గాంచునిష్టకల్యాణములన్॥ 175

తీర్థస్నానాభిగమనము.

సీ॥ శౌరిశమంతపంచకతీర్థమునకు సాప్తముగ సూర్యగ్రహణమునకరిగి
స్నానదానాదులు సలిపినపై యశోదానందపాండునందనముఖాత్త
జనులను వేర్వేఱ సముచితరీతిగా సల్లాపములనుల్లసిల్లఁ జేసి
కుంతియు వసుదేవుఁ డెంతయు స్వప్రశంసనొనర్చికొనుటకు సంతసించి
కృష్ణుఁడును గృష్ణముఖులొకకెలననుండఁ। గృష్ణయును గృష్ణసతులొకకెలననుండి
సరససల్లాపములొనర్చు సమయమందు। నిందఱిని జూచి ద్రౌపది యిట్టులనియె॥

శా॥ రాకాచంద్రనిభాస్యలార కనులారం జూడకున్నన్ మనః
ప్రాకామ్యంబు ఫలించునట్లు చెవులారన్ వింద సానందనై
మీకల్యాణచరిత్రఁ దెల్పుఁడనఁ జెల్మిం దెల్పి రా చెల్వలా
జోకన్ లక్షణ దెల్పెఁ దెల్పితినటుల్ సూక్ష్మప్రకారంబులన్॥ 177

నరకాసుర సంహారము.

సీ॥ నరకాసురుఁడు క్రొవ్వి సురమాతృకర్ణకుండలములు వరుణుఛత్రంబు సురల
మణిపర్వతము హరింప నిలింపపతి దీనుఁడై విన్నవింపఁగా హరియు సత్య
భామతో రథమెక్కి ప్రాగ్జ్యోతిషము జేరి దుర్గసప్తకముఁ దుత్తుమురుఁ జేసి
మురు నైదుశిరములు ధరఁ గూల్చి తత్సప్తనందనుల వధించి నరకుఁ ద్రుంచి
వానిసుతు భగదత్తు సంపన్నుఁ జేసి। ఛత్రకుండలమాలికా చిత్రరత్న
దాత్రియై ధాత్రి వేడఁ దద్వశగ సశత। షోడశసహస్రకన్యలఁ దోడి తెచ్చె॥

సశతషోడశసహస్ర స్త్రీ ప్రశంస.

శా॥ అష్టావక్రుఁడు నీటనిల్చి సురకన్యానృత్తగీతాదులన్
హృష్టుండై హరిపత్నులౌనటు వరంబిచ్చెం దనున్ నవ్వఁగా
రుష్టాత్ముండయి ముక్తి లేక శబరుల్ రోధింప మీ విష్టపం
బిష్టప్రక్రియఁ జేరు వారని యె వారే వీరు నిక్కంబుగాన్॥ 179

క॥ మురపాశపరివృతం। బాశరగిరిశస్త్రాగ్ని వాయుజలదుర్గంబై
కరమరుదగు ప్రాగ్జ్యోతిష। పురమొరులు జయింపఁగలరె భువి హరి దక్కన్॥

పారిజాతాపహరణము.

క॥ కుండలములదితికిచ్చెన్। మండలము లభించినట్లు మాతయు మెచ్చెన్

భండనమునఁ బురెవిచ్చెన్। హిండనమునఁ బారిజాతకుంటికిఁ దెచ్చెన్॥ 181

శా॥ పౌలోమీరిత రీతిఁగా నదితికిన్ భక్తిప్రయుక్తాంకము
ల్పైఁ బౌలోమిఁ జూఁగ సత్యభామ వినతుల్గావించి సేవించు పెం
పౌలోమీశ వేడ్కఁ జేఁ గనుచు నిత్యాగణ్యతారుణ్యముల్
మేలౌ మీ రనురక్తినొందఁ డనుచున్ దీవించె దేవాంబయున్॥ 182

మ॥ హరికే చెల్లెనుగాక పాకరిపు నుద్యానంబుఁ గాల్పింపఁగాఁ
దరమెవ్వారికిఁ బారిజాతముల కీర్తన్యుండుగా కన్యులె
వ్వరు దేఁ జాలిరి కిలికిలములఁ ద్రావన్ గోవులం బ్రోవ భూ
ధరమెత్తం గరిణోత్త మత్తులను మొత్తన్ గొల్లకుం జెల్లునే॥ 183

సాత్రాజితీ గౌరవాభివర్ణనము.

మ॥ క్షితి ప్రార్థింపఁ దదర్థమై యవతరించెన్ గృష్ణుఁడై విష్ణుఁ డా
క్షితి సాత్రాజితిరూపమూని జనియించెం గాన సర్వోన్నతా
దృతి పాత్రంబయి సత్యభామ దనరారెం గానిచోఁ బారిజా
త తరుప్రాపణమే నిదర్శనము సౌందర్యాప్త లక్ష్మిండఁగా॥ 184

శ్రీ రుక్మిణీప్రణయకలహ నివారణము.

శా॥ ఓహో రుక్మిణి లక్ష్మియయ్యుఁ దన పెంపూహింప నట్లుండెఁ ద
న్మోహోద్రేకముఁ దీర్తునంచు విరసంబుల్ వల్కి యుల్కించి పూ
ర్వాహోపూరుషికం బెకల్చి సదయుండై తత్ప్రియం బెట్లుటుల్
స్నేహోత్సాహము లేర్పడంగ నలరించెం గృష్ణుఁ డా రుక్మిణిన్॥ 185

నారదసందేహ నివారణము.

చ॥ లలిఁ బదియారువేల సతులం బతియుం బదియారువేల రూ
పులగుచుఁ బెండ్లియాడెనఁట పోయి కనుంగొనివత్తునిప్డె దే
వెలువున నందునో యనుచుఁ జిత్తమునం దలపోసి నారదుం
డెలమిని ద్వారకా నగరికేగి సవిస్మయుఁ డయ్యెఁ దత్కృతిన్॥ 186

అతిథిసత్కార ప్రశంస.

సీ॥ కృష్ణస్వభావపరీక్షకై దూర్వాసుఁ డరుదెంచి వికటచర్యల నటించి
పాయసవాంఛఁ దీర్పవె కృష్ణ యనఁ నట్లు కూర్చి తెచ్చిన దానిఁ గొంత గుడిచి
తన మేన నలఁదించుకొని కొంత రుక్మిణీకాంత కలందఁ దీయయ్యెం తిరస్కృ
రూపిణిగా రథారూఢుఁడై కొట్టుచు నల్లటు పెట్టియూరెల్లఁ జుట్టి

యగ్గరితఁ బ్రమోగ్గతిలనల్లి డిగ్గనుఱికి । బుగ్గిపైఁ జల్లి పాయసంబు సొడశేల్లఁ
బూసితివికృష్ణయుడుగునఁబూయపైతి । వందుఁదక్రమతెంచుఁగిడొందవనుచు ॥
మ॥ కరుణింపందలపోసి రుక్మిణినటుల్ గాసిల్లఁగాఁజేసి యా
తరుణింజూచి వెలందులందు నజహాత్సౌందర్యసౌభాగ్య వి
స్ఫురణన్నిస్తులవాదు పీవనిచనైకశోభావిభూత్యన్నతిం
బరణించెం దమదేహగేహములు విప్రుణ్ మెచ్చిరాదంపతుల్ ॥ 188

దూర్వాసుని జన్మ వృత్తాంతము.

సీ॥ శ్రుతులశ్వములు చంద్రసూర్యులుండలు భూమిరథము విధాతసారథి సురాద్రి
ధను వసంతుఁడు నారి బారథికుండునై యమపుంఖ శరశల్య హరిశరమున
రుద్రుండుత్రిపురాసురులసంహరించి మున్నయ్యస్త్రము నిజాంకమందుఁ జేర్చి
కూర్చుండెఁ బంచశిఖుండగుసంయమియయ్యెనయ్యమ్మ నెయ్యమ్మహత్రి
కృత్తివాసుండు దుర్వాసుఁడితఁడనియె । నత్రి ప్రార్థింపఁదత్పుత్త్రుఁడయ్యెనతఁడు
నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుఁడుగ్రుఁడాగ్రహించి బ్రహ్మాండమును దహించుఁ బెంచు దయను ॥

సుభద్రా పరిణయము.

సీ॥ శపథభంగంబు బీజముగాఁగ విజయుండు తీర్థయాత్రకు బైలుదేరునపుడు
లూచి చిత్రాంగదనేచి వివాహమై యతివేషమున ద్వారవతికి రాఁగ
సతనిచిత్తమెఱింగి హరియంతిపురిఁ జేర్చి పరిచరించుటకు సుభద్రనునిచి
పశుపతిపూజనైపంబుగా రామాదిఘనుల నంతర్ద్వీపమునకుఁ జేర్చి
తానునింద్రుఁడు స్మరణమాత్రమునఁగూడి । పెండ్లిచేసి సుభద్రనువిజయుననిచి
హాలి కినుకమాన్పి వారికిహరణమొసఁగి । పాండవాచ్యుతుఁడైవచ్చె ద్వారవతికి ॥

కైలాసయాత్రా ప్రశంస.

సీ॥ రుక్మిణివాంఛఁదీర్చుటకుఁబుత్త్రార్థియై వాసుదేవుండు కైలాసయాత్ర
కై వెలువడిబదరివనంబున ఘోరతపమొనర్చుచున్నతఱిఁ బిశాచ
నాయకుండైన ఘంటాకర్ణుఁ డలకృష్ణుఁ డెందొప్పఁ గని తరియింతునెప్పు
డనుచు వేఁటాడుచు నాత్మసన్నిధికిరాఁ బ్రశ్నోత్తరములఁ దద్భక్తినరసి
బోను వెలి నేకరీతిఁగాఁ దానతోఁచి । ద్విజశవము పావనము దీనిఁదినుమన నగి
హితమెఱింగి సాయుజ్యహేతువైన । దివ్యరూపమొసంగెభక్తికెనగలదె ॥

ప్రద్యుమ్నోపాఖ్యానము.

సీ॥ ప్రద్యుమ్నుఁడైపుట్టె రతిపతి రుక్మిణీకృష్ణులకనివిని కీడుమూడు

నని శంబరుఁడు సప్తమనిశీథమున మాయవలన దొంగిలి వాని వార్ధి వైవ
నొకమీను మ్రింగె జాలికుఁడు దానిం బట్టి యిత్తుమతిపురికేగి శంబ
రావరోధమగు మాయావతికొసఁగెఁ దద్గర్భముఁ జించు యందర్భకుఁగని
పెంచి మాయలు నేర్చి మోహించి తాను। రతియగుటఁ దెల్పి పురికొల్ప రక్కసుని వ
ధించి యతఁడును మాయావతియును రాఁగ। యదుకులము సంతసిలె నారదాభినుతిని॥

రామకృష్ణుల సంతాన ప్రశంస.

క॥ శతుఁ డుల్ముకుండు శరణ। కర్మరులగు పుత్త్రులుగఁ బడసి రాముఁడు పుత్త్రిం
గతినగు చం గనకాంగిం। బతసియగుణ సుభద్ర పట్టికొసంగె॥ 193

సీ॥ సరవిఁ బ్రద్యుమ్నుండు చారుచంద్రుండును జారుదేష్ణుండును జారుబాహు
జారుదేహ సుచారు చారులు ప్తవిచారు భద్రచారు సుదేష్ణ్యులద్రినిభులు
పదుగురు తనయులొప్పెఁ జారుమతియను తనయ రుక్మిణియందు జననమయ్యె
సాంబ సహస్రజిచ్ఛతజిత్సుమిత్ర మిత్ర క్రతువిజయులు ద్రవిడచిత్ర
కేతుపురజిత్తులనఁగఁ బ్రఖ్యాతిగన్న। సుతులఁ బదుగురఁ గని మిత్రవతియనంగ
వినుతికెక్కిన చక్కని తనయ నాకతెఁ। గనియె జాంబవతీదేవి మనము దనియ॥

సీ॥ భానుఁ బ్రభాను స్వభాను స్వర్భాను శ్రీభాను బృహద్భాను భానుమంతు
నతిభానుఁ బ్రతిభాను నలచంద్రభానునిఁ జారుభ్రమరికను సత్య గనియె
శ్రుతకవివృష వీర సోమక శాంతి భద్రులు పూర్ణిమాసదర్శులు సుబాహుఁ
డను పదుగురు పుత్త్రులను గాత్రవతియను తనయ వికర్తన తనయ గనియెఁ
బవనవృష నారగృధ్రాంకవహ్నివర్ధ। నానిలమహాసనత్సుధ లనెడు సుతుల
బహుపురను భద్రవతియనఁ బరఁగు సుతను। వేడ్కలిగురొత్త గా మిత్రవింద గనియె

సీ॥ వీరచంద్ర వృషాశ్వసేన వేగవదామవసు కుంతి శంకువీర వదభిఖ్యు
లగు పదుగురు పుత్త్రుల నలస్వోతయనఁగఁ జెలఁగు పుత్త్రిని నాగ్నజితియు గనియె
శరవిహార సుభద్ర సంగ్రామజిద్వామ సత్యక ప్రహరణజయులు హరిచి
దాయుర్బృహత్సేనులను పుత్త్రులను దామ్ర పత్రికయను సుత భద్ర గనియె
బలుఁ బ్రఘోషు నిసింహుని బ్రబలునూర్ధ్వ। సహజున పరాజితుని మహాశక్తి నజుని
గాత్రవంతుని సుతదశకంబు గాఁ జ। లందమను పుత్త్రిఁ గాఁ గనె లక్షణయును॥

సీ॥ వినుఁడింకఁ బదియారు వేల నూర్గురియందుఁ బ్రత్యేకముగ సుతుల్ బదుగు రేసి
పుట్టిరి వారును బుత్త్రులఁ గాంచుచు యదు వృష్ణి భోజాంధకాదులనఁగ
జగతి నేకోత్తరశత శాఖలై రిట్లు ప్రబలిన హరిపుత్త్ర పౌత్త్ర జనము

నకుమూఁడుకోట్లయెన్బదియెనిమిదివేల నూర్గురుగురువులావర్గసంఖ్య
భర్గుఁడైననుగృతజగత్సర్గుఁడైన। నింతయనిచెప్పలేరన్ననితరులెన్నఁ
గలరెవలపేనితండ్రిజగత్కుటుంబి। తత్కుటుంబముగానిదిద్ధరణిఁ గలదె॥

శా॥ కుబ్జాకృష్ణులకుద్భవించి సువివేకుండై యుపశ్లోకుఁడ.
య్యబ్జాతాసనుపుత్త్రిశిష్యుఁడయిదివ్యజ్ఞానియైతా నను
ష్టుబ్జాలంబునఁగూర్చిసాత్వతమనంజూపట్టుతంత్రంబదే
న్యబ్జాస్త్రీపరిచారికాపదజమోక్షోపాయమంత్రంబుగన్॥ 198

అనిరుద్ధవివాహ మహోత్సవము.

సీ॥ స్వస్ృవత్సులుఁడు రుక్మిస్వసుతయైన తనురుక్మవతినిశ్రీరుక్మిణీసుతులయందుఁ
బ్రద్యుమ్ననకొసంగిప్రద్యుమ్నసుతుఁడైన యనిరుద్ధునకుఁదనమనుమరాలి
రుక్మలోచనయను రుచిరాంగినొసఁగెఁదత్పరిణయాగతులైనధరణిపతులు
పెరశేపఁగా దురోదరమునదబ్బరలాడిన రుక్మిని హలివధించెఁ
బరిణయానంతరమునదంపతులఁగొడు। కొనుచుద్వారకకేతెంచిరనుపమాన
మానసీయోత్సవంబుతోమాధవాడు। లవల బాణాసురునిగర్వము డఁచిడిచె॥

ఉషా పరిణయము.

సీ॥ హరదత్తవరమత్తుఁడగుచుబాణాసురుండతఁడుగావలియుండ నతిశయించి
యుండెఁదత్పుత్త్రికయుషయొక్కచక్కనిపురుషుతోస్వప్నసంభోగమొందె
మందటివవెనుఁడమిందెలిసి తదాప్తసఖిచిత్రరేఖ తత్స్వాంతమెఱిఁగి
రాజరూపములెల్లవ్రాసిచూపఁగ ననిరుద్ధునిఁజూపితత్సిద్ధిఁగోర
యోగబలమునఁబ్రియుఁదనకొసఁగనతని। వలననుషగర్భవతియాటఁదెలిసిబాణుఁ
డతనిఫణిపాశమునఁగట్టె నని విని హరి। శోణపురికేగిచేసినచాప్పువినుఁడు॥

బాణాసురగర్వ పరిహారము.

సీ॥ వాసుదేవుండుకైలాసయాత్రకుఁ బోయి యుపమన్యునుపదేశమొంది ఘోర
తపమొనరింపఁ బ్రత్యక్షమైత్ర్యక్షుండుమున్నువరంబిచ్చి యున్నదియును
బ్రహ్మసునకువధింపఁ ద్వదీయులనటంచుమున్ను వరంబిచ్చియున్నదియును
గారణంబులుగరక్షకుఁడైయెదిర్చిన ఘోలాత్మునంతలోపలవిదిర్చి
సమవివాదవివాహముల్ శ్లాఘ్యములని। పట్టిబాణాసురునిఁజతుర్బాహుఁజేసి
విడిచియుషతోడ ననిరుద్ధువేడ్కగాఁగ। నోడ్కొనుచువచ్చెద్వారకాదుర్గమునకు॥

కరిపురోత్పాటనాది ప్రశంస.

సీ॥ అలసుయోధనుకూఁతురగు లక్షణను వివాహమున సాంబుఁడు సాహసమున నె
త్తుకొనిచనఁ గనుఁగొని మునుకొను కినుకను జనఁగొను మనమున వెనుచనిచని
రాధేయశల్యసుయోధనప్రభృతులు గవియఁగా నిభృతుఁడై కవియుటరసి
యందఱుఁబొదివి నిరాయుధుఁ జేసి సుందరినాతనిం గరిపురికిఁ దెచ్చు
టమరము నిదెల్పనని కేగు హరి నినిల్పి। హలియచటికేగి విఫలప్రయత్నుఁడగుచు
సమరనదిఁ గల్పఁ గరినగరముఁ బెకల్పఁ। వినతులై వారి నాసఁగఁ దోడ్కొనుచు వచ్చె॥

పౌండ్రకవాసుదేవ సంహారము.

మ॥ అహహా పౌండ్రకవాసుదేవుఁ డనువాఁ డత్యుద్ధతిన్ దూతఁ బం
చి హరి న్నిందయొనర్పఁగా హరియుఁ గాశిం జేరి వానిన్ వధిం
చె హరుం గొల్చెఁ దదాత్మజుం డనలుఁ డిచ్చెం గృత్తిఁ బుత్తెంచె దా
ని హరిప్రేరితమై సుదర్శనము డానిన్ వానిఁ గాల్చెం బురిన్॥ 203

కాళిందీ భేదనము.

మ॥ ప్రియులన్ బంధువులన్ గనన్ హలి లలిన్ వ్రేపల్లెకుం బోయి త
త్ప్రియగోష్ఠిన్ విహరించుచున్ వరుణనిర్దేశాగతన్ మద్యభా
వయుతన్ వారుణి నాదరించి సొలపై వాఃకేళి కింపెల్ల ను
ల్కొయి రామున్ విదళింప నయ్యమున యేతై దీర్చెఁ దత్కోపనన్॥ 204

యమునానదీ వర్ణనము.

సీ॥ ఆవర్తనాభి దీప్యత్సైకతశ్రోణి చక్రవాకస్తని సరసహృదయ
వీచీభుజాక్షేప విస్ఫురన్మీనాక్షి భృంగరోమావళి ఫేనహాస
కలహంసకలనాఢ్య కల్హారకర్ణిక శైవాలకచ ధాతుచందనయుత
ప్రక్వణత్కంకణ భాస్వద్ద్విజశ్రేణి ఘనపుష్పమయవేణి కంబుకంఠి
వికసితాంబుజవదనయై విభునిసదన। మునకుఁ జను శైలజవ్వని ననుకరించి
తనరె నారవికర్తనతనయ పేరు। సార్థకము గాఁగ వాఁకయై యరుగునపుడు॥

చ॥ ఒకయెడ మందమందగతి నొక్కొకచో నతిశీఘ్రయానమిం
కొకదరి సంకుచత్వ మొకయోర వికాసము ప్రత్యగార్ద్రిత
త్వకలన నొక్కచోటు నొకవంకఁ బరాఙ్ముఖతం గభీరిమం
బొకదెస నొక్కచో నిలుపు నొక్కకడం గుటిలత్వ మొందుచున్॥ 206

శ్లో॥ స్ఫటికరుచిగాత్ర ప్రభావద్భావ హరిభక్త్యుదాత్త స్తోంశకముకచిత్రంబుపోలి
గిరిమహాలమధ్యనస్థే ప్రశ్నాంబుకణికలైన శరదభ్ర కనదభ్రభ్రమరణిపోలి
దగ్ధాటవీసంగ దిగ్ధభాగాంబుసైన పాలిన్నాప్తపదోర్మి ఘనసమపోలి
కరినమాళ ప్రతిభాగవిస్తృతమైన దుగ్ధోదధ్యుపసహభస్మాఘహంతపోలి
యమునాతానుసన్నతో జగతానుజ్జగతాప్రాసాదమైన గంగదాపత్ప్రసాదపోద
సద్భావ ... సంపుటంబుపోలి। ఘనరవి నిష్ప్రేక నవ్యాంక కష్టదేక॥ 207

వరుణాగమనాది ప్రశంసం.

కం॥ జలధిపంపంగ హాలిం గనం జని సుధామద్యాభావలక్ష్మించి యాడు
మైత్రి నాటిపుణ్యప్రభావమున దీపమునా నర్తించుచుంపింపఁ జ
ప్పుడిదా మోదము మోదమున సమప వీఁకఁ దుర్గోద కాళిందిపై
జలకేళిఁ బాదహరింపని నిర్బంధించి నర్తించ బొడ్డుచేటునట॥ 208

ద్వివిదాసుర సంహారము.

మ॥ అల సుగ్రీవసుమంత్రి యైనయతఁడు తదీయభ్రాత యైయుండు మైం
ద్రపలాశి కపివుఁడు దుర్మతిని దైంతేయవైరంబునఁ ది
ర్వ బలిమి రాముని తోఁ దనసంగరకుడై హాళాగ్రమున గట్టిన
వ్వలి తోఁ బోరి వధించె నబ్బలుఁడు దనిం బాహుప్రహారంబులన్॥ 209

మాతృమనోరథ పూరణము.

చ॥ జలజదళాక్ష నిన్ గొలిచి మాతృమనోరథ మాత్మజుండవై
రమణమునఁ దెచ్చియిచ్చిన పరాక్రమమిప్పుడు పూని కంసదు
ర్ధరమున మృతపుత్రులఁ గనంబడఁ జేయఁగ దేవకిం గాంచి చే
సి యశముం దాని కీర్తియు నీదియుఁ జూపిరి వారిజాక్షమున్॥ 210

గీ॥ అఖిలయజ్ఞభోక్త యనాద్యంతరహితుండు పరమపురుషుఁడైన పద్మనాభుఁ
డార్త్యపధ్వ దేవభార్యాన్వితుండయి యజ్ఞదీక్షను సవనమున॥ 211

విప్రశిశుప్రదానాది ప్రశంసం.

సీ॥ మృతిసుతుఁ డేఁ జెందు మృతపుత్రికుండాచి వగచుచుఁ గృష్ణుని దెగడుచుండ
బ్రతికింతునని క్రీడి ప్రతినచే శరపంజరము గట్టి కాచియుండ నప్పుడు దయ్యో
సుతుఁడని నిందింపఁ జూడంగఁ దగినచో బెల్లను జూడి నిస్పృహత్వగతిని

సోదఁజొరఁబోవఁ గృష్ణుండువారించి తత్సహితుఁడై రథమెక్కి జాముచేళ
కుత్తరనగాభితవములనుత్తరించి। జ్వాలలోఁ జొచ్చి పరమేశ వశగ శిశు గ
ణమ్ముఁ దోడ్తెచ్చి ద్విజునకు నెమ్మినిచ్చి। వచ్చి క్రతుశేషమునొనర్చె నచ్చెరువుగ॥

జరాసంధ సంహారము.

సీ॥ దృఢజరాసంధబందీకృత రాజులు విప్రముఖంబున వేడుటయును
రాజసూయమునధర్మజరక్షణ మపేక్ష్యమంచు నారదుఁడు విధించుటయును
మగధేశుఁ డెగటార్పుమార్గంబు సూచించి ప్రీతినుద్ధవుఁడు ప్రార్థించుటయును
స్వమతంబునకు సుపష్టంభకంబులుగ నింద్రప్రస్థపురికి సాప్తముగ నరిగి
ధర్మజానుమతంబునఁ దదనుజన్ము। సహితముగ విప్రతనుజరాసంధుఁ జేరి
పోరుఁగోరి తమ్మెఱిఁగించి చీరి వైరి। భీము చేతఁ జంపించి భూవిభులఁ దనిపె॥ 213

శిశుపాలశిరచ్ఛేదము.

మ॥ కృశశీలుండు యుధిష్ఠిరుండిచట ధాత్రీదేవులుంచుండఁగా
దిశలేలుండని ధాతనిల్పిన ధరిత్రీపాలురుంచుండఁగాఁ
బశుపాలుండు ప్రపూజ్యుఁ డయ్యెననుచుం బల్మాఱు దూషించుటన్
శిశుపాలుం దలిచెన్ సుదర్శనముసొచ్చెం గృష్ణుఁ దత్తేజమున్॥ 214

వరసన్మానము-

సీ॥ దమఘోషనృపతి సాత్వతియందు శిశుపాలుఁ గాంచి చేతులునాల్గు కనులుమూఁడు
గార్ధభస్వరమును గాంచి బెగ్గిలుచుండ నశరీరభూతమత్యద్భుతముగ
నెతఁడె త్తికొనునప్పు డీవికృతులడంగునతనిచేత నడఁగు నితఁ డనవిని
యొకనాఁడు కృష్ణు చేతికొసంగునంతనే వికృతులన్నియుఁ బాయవెఱచి కృష్ణ
నూఱుతప్పులు చేసిన నోర్చికొనక। నీకు మేనత్తకొడుకు మన్నింపుమితని
ననుచుఁ బ్రార్థించుటాతంకమయ్యెఁ గాని। వింటినేత్రుంపఁ జేయనిభీష్ముఁడనియె॥

దంతవక్త్రాద్యసుర సంహారము.

సీ॥ సాల్వుండుమాగధచైద్యాది భూపరాగంబున భూపరాగంబుఁదినుచు
హరుఁ గొల్చితద్దత్తమై కామచారమైనడచు సౌంభకవిమానంబునెక్కి
ద్వారకకేగి యుపద్రవంబులొనర్చి ప్రద్యుమ్నముఖులతో రణమొనర్ప
హరియునింద్రప్రస్థపురినుండివచ్చి యామాయావితో విక్రమమునఁబోరి

కృతకవసుదేవహతికుల్కి కృతమెఱింగి। చక్రమున సాంభకంబుతో సాల్వుఁద్రుంచి
దంతవక్త్రివధించి తత్సహజుఁడగు వి। దూరుఁ గ్రమముగ నొంచె నద్భుతముగాఁగ॥

శిశుపాల దంతవక్త్రుల పూర్వ వృత్తాంతము.

సీ॥ మున్ను శ్రీవైకుంఠమున ద్వారపాలకులై సనకసనందనావరోధ
మొనరించి పోనీమి నుగ్రులై ఘోర రాక్షసులు గండని వారు శాపమొసఁగఁ
దొలుఁదొల్త జయవిజయులు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులై వరాహ నార
సింహసంహతులైరి శ్రీరామ హతులైరి రావణ కుంభకర్ణతజనించి
యిపుడు శిశుపాల దంతవక్త్రి పదవాచ్యు। లై పోడిమి కృష్ణు చేమ్రందిరందు వలన
శాపశాంతియైవారి తేజంబు కృష్ణుఁ। జేరెవారు వైకుంఠంబుఁ జేరిరపుడు॥ 217

ద్రౌపదీ మానరక్షణము.

మ॥ కపట ద్యూతముఁ బన్ని పాండుసుతులం గౌరవ్యులోడించి త
ద్ద్రుపదేంద్రాత్మజనీడ్చి తెచ్చి కినుకం దుర్వాక్యముల్ బల్కి ని
స్త్రపులై వల్వలనొల్వ ద్రౌపది దనుం బ్రార్థింపఁ గృష్ణుం డనే
క పటంబుల్ గృపనూఱఁజేసి సభలోఁ గాపాడెఁ దన్మానమున్॥ 218

కుచేల సంరక్షణము.

మ॥ అభిధాసూచిత దుర్దశుండగు కుచేలాఖ్యున్ స్వబాలప్రియున్
శుభుఁ డాకృష్ణుఁడు గారవించి యడుకుల్ శోధించి భక్షించి త
త్సభవారబ్బురమంద వీడ్కొలిపె నాతం డింటికిం బోయి స
ద్విభవోపేత గృహంబు గాంచి వెరగొందెం దద్దయాసిద్ధికిన్॥ 219

నృగశాప విమోచనము.

మ॥ నృగుఁ డిక్ష్వాకుని ప్రాత మందిడినగోవేమందఁ జేరన్ గణిం
పఁగలే కన్యునకిచ్చి పూర్వుఁడు శపింపన్ దొండయై నూత నుం
డఁగఁ గృష్ణుండు సముద్ధరింపఁ దన చందంబంతయున్ దెల్పి ది
వ్యగతిం జెందె నటెంగి భూమిసురులన్ వంచించి యేమాదురో॥ 220

కామ్యక వనాభిగనము.

సీ॥ పాండవు లడవిలోపలనుండఁ బుండరీకాక్షుండు సత్యభామాన్వితముగఁ
గనఁజనియుండ మార్కండేయ మునిరాఁగఁ బూజించి యతనిచే భూసురప్రి

దానాది ధర్మములన్ దావక దెల్పించి వారివారి దుఃఖశాంతిని ఘటించె
భృత్యపాలత్వ సౌభాగ్య సంపద్గర్వ శాంతి యొనర్చు పాంచాలి నగుచుఁ
జనప్రవృత్తి పతి ప్రీతా ధర్మస్ఫూర్తి సత్యభామకుఁ దెలిగించె సత్యఫణితి
సంతసంబునఁ గౌంతికొడుకులయనుమతిఁ గాని। ద్వారకకుఁ జేరె శౌరి సత్యాన్వితము।

సంపద్విభృత్కృష్ణోజేశ్వరాగమనము.

సీ॥ క్రతువొనరిచి కురుపతియును ధూపములు శ్రీపతికర్పింపఁ గనద్వారవతికిఁ బోయి
హరిద్రాసనుండనిర్జరమౌనివచ్చి ధర్మనందనువనసఁ గ వెన్నుఁ డుపకరిచు
నజ్ఞానసత్కృతనరహస్యమెట్లని రాజులడుగ నిట్లని యమునియును
కర్పవమునకొండగతినుండ మెచ్చితి సడిగంగ నదిపార్థి నదిధరిత్రి
నదికులాగ్రములనవిభూతకలఁడు క్రతువు। సవియుఁ గ్రతువులనదిక్రిష్ణనద్ధికుఁ డనఁగ
నితఁడు సంపూర్ణదక్షిణాన్వితముకైన। క్రతువుతే నేనఘనతలోఁ ధికంబుగలదె॥ ౨౨౨

ఆ॥ అనిబుట్టిలానతిచ్చి మౌని యుండటిపిడ్డోని వేగనేగఁ గృ
ష్ణుని విభవంబు నేత్రముల శ్రోత్రములఁ మహిమంబు నింపుచుం
గని విని విస్మితాత్ములయి కంజదళాక్షునమ్జ్ఞనొంది యెు
ప్పున నిజనిరంతఁ గొండఱు మహాత్ములపూయువదెంతి తాత్ములై॥ ౨౨౩

కౌరవ పాండవ సమత్వ సూచనాది ప్రశంస.

మ॥ అభిమన్యూపయమోత్సవంబరసి పద్మాక్షుండు బంధూజ్జ్వల
త్ప్రభలోఁ జేరి పృథాసుత ప్రథితసంచారంబు దుర్యోధన
వ్యభిచారంబును దెల్పి జన్యులకు జన్యంబింతపైఁ దప్పదం
చు భవత్స్వామ్యము దప్పదంచు సమతన్ సూచించుచున్ వీడ్కొనెన్॥ ౨౨౪

దుర్యోధనార్జున ప్రార్థనాప్రశంస.

సీ॥ పార్థుండు కృష్ణు సంప్రార్థనార్థంబుగా ద్వారకాపురిఁ జేరెఁ గౌరవాధి
పతియు నంతమునన్ ప్రార్థింపఁ జేరెగా రిపువురు హరిదరికరిగియుతఁడు
శయనించియుండ మస్తకభాగమునసున్న గద్దెపైఁ గూర్చుండెఁ గౌరవపతి
పాదసన్నిధిఁ జేరి పార్థుండు నిలుచుండె హరియు మేల్కొనిచూచె నరుని ముందు
పిదప దుర్యోధనునిఁ జూచెనదియుమిపగఁ। విష్ణువు వరింపుమీవ మున్మున్నయను డు
నరుఁడు పనుగోరఁ బదివేలవరరథికుల। నేఁడె దుర్యోధనుండిచ్చి వీడ్కొల్పె॥ ౨౨౫

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము.

పార్థ ప్రార్థనాంగీకారము.

పంచచామరము॥ నిరాయుధుండనైన నన్ను నీవు గోరితేల నా
నపుండు ప్రముక్తిఁ దేవ నిన్ను నాకు నొప్పఁదంగనౌ
వరింపరేదు నిన్ను దిద్దువాఁడఁ గాను తత్తనై
యుఱిక్కి వాయు శంఖ నాదమున్న మెచ్చి కోరియుండెగా॥ ౨౨౬

బలరామతీర్థయాత్రాభిగమనము.

ఉ॥ కౌరవ పాండవ ప్రధన కారణకంబుగ వైరి కోటియా
సీరము నిం ప్రబలద్భు దనుఁ జేరఁగ దంపము కర్జి వంచి మా
సరితఁ దిట పని నవ్వు దేప్రపంచి మహా ప్రయాఁ బల్వలుం
జవము ఖంబుఁ గావి మును సేనలఁ జైచనెఁ దీర్థయాత్రకున్॥ ౨౨౭

శ్రీకృష్ణ రాయ భారము.

సీ॥ సంజయు దౌత్యంబు సఫలంబు గా మిచేఁ దను పాండవులు గోరఁ దన్మతమున
వినిహంచి కరిపురంబున కేగునప్పుడు మునులనచ్చో తిరిగి దండనముండ గోరి
[illegible] పాండవులు [illegible] చెప్పి
దుర్యోధనుఁ ద్రోణద్రుపదస్వతంత్రముల కల్గి పాండవ జయము తప్పదని చెప్పి
విశ్వరూపంబుఁ జూపి సత్వమునఁ గాంచి కోరి విదురుని యింటను విందు నారగించి
[illegible] పాండవప్రముఖులఁ బరిగొల్చె [illegible]

యుద్ధాభిగమనము.

ఉ॥ [illegible] సత్వమునఁ గాంచి
[illegible] వర్ణించి ధర్మాత్ముని
[illegible] పార్థ సారధిత కెక్కం బోటుచేఁ గృష్ణుఁడు
[illegible] సంగ్రామంబు దేరా జెక్కెగా॥ ౨౨౮

గీతోపదేశ ప్రశంసము.

సీ॥ [illegible] సేనలకు మధ్యంబున వచ్చి యరదంబు నిల్పి
[illegible] ప్రియసద్బంధువులఁ గాంచి సదయుఁ డై
[illegible] యరదంబుపై నిల్చుటరని కృష్ణుఁడు [illegible]
[illegible] త్వికస్థితి [illegible] యుపదేశించి [illegible] త్వికస్థితిఁ [illegible]

గీ॥ ప్తపఱచి కిరీటి సంతృప్తికపుడు। విశ్వరూపంబుఁ జూపించి విశ్వసింపఁ
జేసి వైరులఁ బొలియింపఁ జేసెనాఁటి। వారిసంవాదమే గీతయై రహించె॥ 230

భగవద్గీతాసంగ్రహము.

సీ॥ సాంఖ్యంబు కర్మంబు జ్ఞానంబు కర్మసన్న్యాసంబు నాత్మసంయమవిధంబు
విజ్ఞానయోగంబు విస్ఫుటాక్షరపర బ్రహ్మయోగంబును రాజవిద్య
యనియెడు రాజగుహ్యంబు విభూతివిస్తర విశ్వరూపసందర్శనములు
ప్రకటభక్తియును క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞ విద్విభాగము గుణత్రయ విభాగంబును బురు
షోత్తమప్రాప్తి దైవాసురోరు సంపద్విభాగంబు మఱియు శ్రద్ధాత్రయంబు
మోక్షసన్న్యాసమును దెల్పె మునుముకుందుఁ। డర్జునవిషాదయోగంబునపనయించె॥ 231

గీతాసారసంగ్రహము.

సీ॥ ఆత్మకు లేవు బాధ్యతయు బాధకతయు నని తెల్పుచు విషాదమునకు దయకుఁ
గరణంబులగు నహంకారంబు మమకార మడిగించి సంగరోద్యోగమునకుఁ
గారణంబైన స్వకర్మంబు విడువక ఫలకాంక్ష విడిచి నిచ్చలు నాచర్చి
క్రమముగా సర్వధర్మములను విడిచి నన్నే యాశ్రయింపుమ నే నశేష
దోషములఁ బాపి యుద్ధరింతు నిను వంత। వలదటంచు వచించి విశ్వాసమునకు
విశ్వరూపంబుఁ జూపి యవ్విశ్వభర్త। పార్థుఁడు నిమిత్తముగ మహీభారమడఁచె॥ 232

అమానుష మహిమానుసంధానము.

ఉ॥ తా రఘురాముఁడైనపుడు తత్త్వరహస్యములన్ గ్రహించె గా
రీ రమణోపదేశమున శ్రీశివగీతలటంచు వానిఁ ద
త్సారతరోక్తులొక్క నిమిషంబు మహాదివసంబు జేసి త
చ్ఛౌరి కిరీటికిం దెలిపెఁ దన్మహిమంబు నుతింపశక్యమే॥ 233

హనుమచ్ఛాప విమోచనము.

మ॥ భగవద్గీతలు బాదరాయణుకృపన్ భక్తిన్ వినెన్ సంజయుం
డు గుణజ్ఞుండగు నాంజనేయుఁ డవతీర్ణుండై కృతార్థుండవై
తిఁ గడుం గీతలచే నటన్న హరి సీతిం దాఁటి తిప్పెఁ బిశా
చ గతిం జెందుమటన్న భావ్యకృతిచే శాపప్రముక్తింగనెన్॥ 234

శాపకారణము.

క॥ అనఁగ మునిగణము వెఱఁగై । యనఘ వినఁగ లేదు మున్ను హనుమంతుని మం
త్రనమున శపియించుటయు భాష్యనిర్మితియుఁ దెల్పుమనుడు నతఁడిట్లనియెన్॥ 235

మ॥ దినకృద్దీప్తికిఁ గ్రీడికట్లు భగవద్గీతోపదేశంబుఁ జే
సినపై నాతని కేతనాగ్రమున వాసించి స్నిగ్ధుఁడై యున్న యా
హనుమంతుండు దనంతవే వినుచు ధన్యత్వంబు సూచింపవ
చ్చినవాఁడన్న నైపంబునన్ హరి శపించెన్ భాష్యనిష్పత్తికిన్॥ 236

బ్రహ్మవిద్యోపదేశ సంప్రదాయము.

ఉ॥ పొత్తములంగనుఁగొనియుఁ బోవుచుఁ బోవుచు నాలకించియుం
జిత్తము తృప్తమయ్యెననఁ జెల్లదు చెల్ల గురూపదేశ సం
పత్తి వినాకరించి పెఱభంగి నెఱింగినవిద్య విద్యగా
దుత్తమసంప్రదాయ విమలోప్పరు తప్పది బ్రహ్మవిద్యకున్॥ 237

పైశాచభాష్యనిర్మాణము.

మ॥ భగవద్గీతలకింతమీఁద మదభిప్రాయానుసారంబుగాఁ
దగుభాష్యంబొనరింపు మట్లనుచుఁ దప్పం బిశాచత్వమం
చుఁ గృపంగృష్ణుఁడు వల్కఁగా నల మరుత్సూనుండు దోడ్తోఁ బిశా
చ గతిం జెందియొనర్చె భాష్యమదియే పైశాచంబనన్ భాసిలెన్॥ 238

క॥ శపియింపితి గపి యుంచుక । తపియించిన భాష్యరచన తడఁబడుననుచుం
గృప నించుకల్లుతఁ ద్రెం । జపియింపఁగఁ జేసెఁ దద్విజయమంత్ర మిట్టుల్॥ 239

హనుమన్మహామాభివర్ణనము.

సీ॥ మున్ను దాశరథియై మునులజన్నముఁ గాచి జానకిఁ బెండ్లాడి జనకునాజ్ఞ
వని కేగి ఖరముఖ్యులను గూల్చి రావణువలన సీతను గోలుపడినయపుడు
సుగ్రీవుఁ గూర్చి దశగ్రీవుపురిఁ గాల్చి ధరణిజఁ గని వార్ధి దాఁటివచ్చి
సేతువేర్పఱచి యాజినివాహనంబయై యవలీల ద్రోణాద్రి నటకుఁ దెచ్చి
లక్ష్మణుని బ్రతికించి పౌలస్త్యుఁదునిమి । సీతఁగొని కాతుకముసన సాకేతనగరి
కరిగి పట్టాభిషిక్తుండ నగుట కీవ । కాదె కారణమైతివి కపివరేణ్య॥ 240

ఉ॥ పుష్పక మెక్కి నప్పుడే పుష్కరవీథిని నిల్చి కాంతితో
పుష్పమనట్టి చెప్పితివి మన్నన గొల్చిన శంభులింగముల్
గోష్పదలీల సంబుధిని గొబ్బున దాటిన సీత గాక నా
ప్రాప్యపవిత్రత శర్వమా పుదష్టిత కార్యము నిర్వహింపఁగన్॥ 241

క॥ సేతువు గట్టించిన యా। సేతువు బంధనఁ బ్రతిష్ఠఁ జేసి మునులతోన్
పూతపతితపావనః। ప్రతిగ రామేశ్వరాఖ్యఁ బెట్టిన ప్రతిభతోన్॥ 242

ఉ॥ పుత్రక లింగమును దెచ్చి వానిఁ గని సన్నుతించె నీ నాథుఁడా
నే కాద్యస్థము స్పర్శించి తొలి నానిం ప్రాణము లింగమే
తిరిన్నిప్పుడనప్పుఁ బోఁగడలతుంచెన్ విన్నవైనివు నే
నా చెన్నకున్ వరమిచ్చి నిల్పితిగదా యాలింగమా చెంగటన్॥ 243

మ॥ ఉదగాయంబై వలిసించు సూర్యుఁ గొన్నఁగా నంకించి నేఁడు నే
యుద్ధదయాశ్రాంతల నతక్షపడుఁదై యుష్ణాంశునిం గొల్చి పెం
పావనగా విద్యల నెల్ల నేర్చిన బలాఢ్యుండవ్వఁడా నీవు నా
యుద్ధిదయా దుష్కరమాంజనేయ జనగేయా కాంక్షితమాత్రేయా॥ 244

సీ॥ ఉర్వరాశైశ్వర్య యుతయువత్వాయ తాశిష్ఠ ద్రఢిష్ఠ బలిష్ఠమాన
సానందమాదిమై యానలమనుష్య గంధర్వులు దేవగంధర్వులు పితృ
దేవతాజానజ దేవత్రయమా దేవ దేవశక్ర బృహస్పతి ప్రజాప
తులు నాందు సానందములు శతగుణితంబులైన బ్రహ్మానందమగునట్టి బ్రహ్మ
గాన బ్రహ్మైకతాన్వందుఁడై నతండవగుట కర్మండవై యుండివ ప్రమేయ
సిద్ధసుత తానురూప ప్రసిద్ధకాయ। న్యాయధౌరేయ జనగేయ యాంజనేయ॥ 245

తే॥ పరార్ధమందవయ్యు। గీతలు నేఁ చెలుపకుండఁ గృతకృత్యుఁడ నే
నైతినెసుట విధివశమ। స్వాతకేపు నడంచుఁ జేయు భాగ్యమటంచున్॥ 246

క॥ వడి పవనాత్మజ నిట్లను। నయనతమకులుమీఱ శోభినయ నయన మనే
శయ శయముఁదై పలికె విలే। శయశయనుండా శయము న సంశయమొదలన్॥ 247

క॥ ఇది భగవద్గీతలకున్। మొదటనె పైశాచభాష్యము హనూమంతుం
డొడవించిన కథవినుఁడిఁక। హృదయంగమమైనయిది వృత్తాంతంబున్॥ 248

అష్టాహాణిసంఖ్యానిర్ణయము.

సీ॥ ఇరువదియొక్కటి యొనిమిదినూర్లు డెబ్బదియును నారపము లొప్పదలు నొందఁ
పత్సజసంఖ్యభేదఁ పనరారుమతమాత్రంగంబులును జెంపెసఁగు నెంపు

షణువదియైనవే లాఘ్నలుఁ బదియునై యశ్వంబు నైచ్చోట నలరుచుండు
నలువొందు శతశతనవశత త్రిశతార్ధశతపత్తి సంపత్తిసరవి నొందు
నట్టి చతురంగబలములు మట్టుమీఱ। నట్టిసేన యక్షౌహిణియనఁగఁ బరఁగు
నదిగదిసి రెండులక్షల పదునెనిమిది। వేలపై నేడునూఱులై వెలయునండ్రు॥ 249

కౌరవ పాండవ యుద్ధప్రశంస.

సీ॥ ఏకాదశాక్షౌహిణీశులై కౌరవుల్ గాంగేయ కలశజ కర్ణమద్ర
పతులు వరూథినీపతులై క్రమంబునఁ బదియు నైదును రెండు వాసరములు
రెండు యామంబులు భండనం బొనరింపఁ బాండుసూనులు ధర్మపథులెదిర్చి
యరివిజిగీషనేడక్షౌహిణులఁ గూర్చి పేర్చి వైరుల నేర్చి యార్చి యోర్చి
యోధుల జయింపఁ దొలఁగి దుర్యోధనుండు। మడుఁగుఁ జొచ్చిన మాటల వెడలఁబుచ్చి
భీముగదచేత నూరువుల్ విఱుగునట్టు। లతనిఁ గొట్టించి హరి కోపమడఁచె హలికి।

క॥ పదునెనిమిది దివసములీ। పదనునఁ బాండవులు దాయభాగంబునకై
కదన మొనరించుతఱి హరి। మోదమునఁ జేసిన చరిత్రములు చిత్రంబుల్॥ 251

సీ॥ భూరిశ్రవుని కయ్యమున సాత్యకికిఁ గల్గు నవమాన మెడసెంచి యధిఘటిల్ల
మికి సైన్య సుగ్రీవ మేఘపుష్ప వలాహకంబులఁ బూనిచి గరుడకేత
నము నమర్చిన శతానందాఖ్య మత్స్యందనము పాంచజన్యస్స్వనంబు వినిన
తోడనే సాయుధస్తోమంబుగాఁ దోడితె మ్మెల్లి మద్విక్రమమ్ముఁ గనుము
తగని ప్రతినఁ బట్టెఁ దప్పింపవలెఁ గిడు। క్రీడితోడిదకథ కృష్ణ బ్రతుకు
దారుకా యటంచుఁ దనకాప్తుపైఁ గల్గు। కరుణఁ దెల్పి రాత్రిఁ గడపె శౌరి। 252

మ। నరుచే నర్చితుఁడై తదీయమగు స్వప్నంబందుఁ దద్వ్యక్తుఁడై
హరు దర్శింపఁగఁ బోయి పాశుపతమున్ బ్రార్థింపఁగాఁ జేసి యీ
శ్వరుఁడుం దానొకపాటకుం గుఱుతుగాఁ బ్రాక్పూజలం జూపి ప్రా
గ్వరదార్ఢ్యం బొనరింపఁ జేసి మనిచెం బద్మాక్షుఁ డప్పార్థునిన్॥ 253

మ॥ అనియందే మఱి సైంధవుండు హతుఁడౌనంచున్ నభోవాణి గు
ల్కినపైఁ దజ్జనకుండు బల్కినది శ్రీకృష్ణుండు మున్నే యెఱుం
గును గానం దల వాని తండ్రితొడపైఁ గూలించి తప్పించె ఫ
ల్గును ముప్పందలఁ ద్రోఁచి తజ్జనకుఁడే కూలెన్ స్వశాపంబునన్॥ 254

క॥ సర్వముఖ శిలీముఖ ము।త్సర్పింపఁగ నరదమదిమి సంరక్షించెన్
స్వర్పతి తనయుం గృష్ణుఁడ।హర్పతి తనయుండు విన్ననై కనుచుండన్॥ 255

శా॥ ఇంద్రుండిచ్చిన శక్తిచే విజయుఁ జేఁదేత్రుంతు నేనంచు ని
స్తంద్రుండై రథమెక్కి వచ్చినను రాధాసూతి కాధారణన్
సాంద్రంబై తగు నాత్మ మాయవలనన్ శాంతింపఁగాఁజేసి క్రీ
డిం ద్రైలోక్య విభుండు గాంచె నది కొండెం దోడ హైడింబునిన్ 256

మ॥ దురమందొక్కఁ మరుత్సుతుండె సుతులం దున్మాడెనంచున్నదిన్
దురభిప్రాయము గల్గియుండె నిపుడంధుండంచు లోహాకృతిన్
హరిదెప్పించి తదగ్రమం దునుపఁగా నాలింగనం బాచరిం
చె రుషన్ భీముఁడు గామిఁ దెల్పి నిరసించెం దన్మృషా దుఃఖమున్॥ 257

ధర్మరాజ పట్టాభిషేకాదిప్రశంస.

శా॥ ఈరీతిన్ ధరణీభరంబుడిపి శ్రీకృష్ణుండు ధర్మాత్మజుం
బౌరుల్ వృద్ధులు గాంచుచుండ సభలోఁ బట్టాభిషిక్తుండుగాఁ
గారుణ్యంబునఁ జేసి మెప్పగని గంగాపుత్రి మాహాత్మ్య మెం
తో రూఢంబుగఁ దెల్పి పాండవుల సంతోషింపఁగాఁ జేయుచున్॥ 258

భీష్మసంరక్షణము.

మ॥ స్థవిరుండయ్యు యువోపమానముగ యుద్ధంబుద్ధతిం జేసి రా
జవరుల్ మెచ్చఁగ నంపసెజ్జపయి నిచ్చన్ భీష్ముఁడుండంగ స
ర్వవిధాయాసము లంటకుండ నతనిన్ రక్షించి కృష్ణుండు ధ
ర్మవిధుల్ ధర్మజుఁ డర్మిలిన్ వినునటుల్ మైకొల్పెఁ దత్సన్నిధిన్॥ 259

పరీక్షిద్రక్షణము.

శా॥ అశ్వత్థా మనశించెనంచు ననృతం బాడించి కుంభోద్భవున్
శశ్వద్ధామునిఁ ద్రుంపఁ బంచె నతిసాక్షాదంతకాకారుఁడై
యశ్వత్థామ కులం బపాండవము సేయంబూని వృద్ధాదిగా
శిశ్వంతంబుగఁ జెందుచుండ హరిరక్షించెం బరీక్షిత్తునిన్॥ 260

విద్యారహస్యోపదేశాది ప్రశంస.

సీ॥ హరిధర్మరాజ పట్టాభిషే కానంతరమ్మునఁ గొన్ని దినమ్ములుండి

తదనుజ్ఞనొంది యింద్రప్రస్థపురమున కింద్రనందనుఁడు దా నేగి యచట
నిష్టవిహార సంతుష్టులు ఖండన హిండన కథన ప్రహృష్టులునయి
మయ వినిర్మిత రత్నమయ సునిర్మల భర్మమయ విచిత్రిత సభామంటపమునఁ
గూరుచుండినపుడు ద్వారకాజిగమిష ననిమిషేంద్ర సుతున కచ్యుతుండు
దెలిపి యతఁడు గోరఁ దెలిపె విద్యాగహ్వరంబు విదుఁడు తద్రహస్య మిపుడు॥ 261

సీ॥ జ్ఞాన స్థిరత్వ బీజంబైన శ్లేష్మాది యోగస్వరూప నిరూపణంబుఁ
దత్త్వజ్ఞతా విశేషతోష్ణ దేశమంత త్యాగ మింద్రియాత్మ ప్రసంగ
మోపి జీవాత్మ స్వరూప నిరూపక గురుశిష్య జనక భూసుర కథా యు
గము మనోబుద్ధ్యహంకారాది తత్త్వప్రకార మవ్యక్త ప్రకార మవల
సత్త్వగుణ మవస్యం బను స్థానయోగ్యమగుటయు సవిస్తరంబుగా నర్జునునకుఁ
దెలిపి శ్రీకృష్ణుఁ డతని హస్తిపురికిఁ జెచ్చి మరలివచ్చి యుదంకాశ్రమంబుఁ జొచ్చె॥ 262

శ్రీకృష్ణోదంక సంవాదము.

ఉ॥ చొచ్చిన నయ్యుదంకముని సూక్తులు గన్పడ సత్కరించుచున్
మెచ్చినయట్లు భారత సమిత్పరితం బపు డుచ్చరింపగాఁ
దచ్చతురోక్తికిం దగువిధంబున నుత్తరమిచ్చి యచ్యుతుం
డుచ్చతరంబుగా మరల నున్న తెఱంగెఱిఁగింప నిట్లనెన్॥ 263

ఉ॥ ఏను గురుండు భీష్ముఁడు ననేక మునీంద్రులు నొక్కి చెప్పినన్
వీనులఁ బెట్టఁ డయ్యెఁ గురువీరుఁడు వీఱిఁడియై సబాంధవుం
డై నశియించె ధర్మపరులై జయమొందిరి ధర్మజాదులో
నా నెటువంటి వారలకు నట్లతిలోభము లాభకారియే॥ 264

చ॥ అనవుడు నయ్యుదంకుఁడు క్రుధంకుర భూతకరాత్ముఁడై శపిం
తునని తదంకముల్గనక దోషివి నీవతి పక్షపాతివై
తనుచును సంధిఁగూర్పవయితంచును దానికిఁ బూచితంబిదే
యనుచును నల్కఁ బల్క విని యచ్యుతుఁ డుల్కక పల్కె నీక్రియన్॥ 265

చ॥ తపమున కంతరాయమును దాపసహేయము నైన తామసం
బిపుడిటు సూపి తేటికిహిహీ కుపితాత్ము లొనర్చునట్టి దు
స్తపముల బీరువోదునె నిజస్థితిఁ దెల్పెద నాలకించి యం
తప్పలు మదిం దలంచిన విధం బొనరింతువుగాక భార్గవా॥ 266

సీ॥ దేవాంశ భవులఁ గౌంతేయులఁ గల్యంశభవులు దుర్యోధన ప్రభృతులహహ
సహజ వైరముగల్గి శైశవం బాదిగాఁ బడరానిబాధల పాలుఁజేసి
రనధికారికి రాజ్యమర్పించి తనభుజా బలమున బహురాజ్యముల గడించె
నట్టి తమ్మునిపుత్త్రుఁడని ధర్మమున ధర్మసూనుని యువరాజుగా నొనర్చె
జనకుఁడని వారికల్మికి సైఁపలేక। కైతవ ద్యూతమున వారి కలిమి బలిమి
నొడిసి పాలైన నిడెనె దుర్యోధనుండు। వానికంటెను దులువ లెందైనఁ గలరె॥ 267

మ॥ సభకున్ ద్రౌపది నీడ్చితెచ్చి యకటా సభ్యుల్ వినన్ దుర్వచో
విభవం బేర్పడ మానభంగమునకై విప్పించెఁ దద్వస్త్రముల్
శుభవృత్తంబు సతీత్వ మత్తరుణిఁ దచ్ఛోకాబ్ధి దాఁటించె నా
టి భృశాఘాగ్నియె ధార్తరాష్ట్ర వనవాటిం గాల్పఁగాఁ జాలదే॥ 268

మ॥ కపటద్యూతమునం జయింపఁబడి తత్కౌంతేయు లెంతేనియుం
గృపణత్వంబున నున్నవారనుచు వారిన్ నవ్వ రారాజు మి
త్త్ర పరీతుండయి ఘోషయాత్రజని గంధర్వుల్దనుం గట్టఁగాఁ
గృపచే మున్విడిపించుకైనఁ గననే హీనుల్ గృతఘ్నుల్ గదా॥ 269

శా॥ గాంగేయాదు లెఱింగిచెప్పినను శంకాపంక నిర్మగ్నుఁడై
యంగీకారము లేక కౌరవవిభుం డజ్ఞాత వాసంబునన్
భంగం బింతయు లేమి ధర్మసుతుఁడే పల్కంగ నాలించియున్
భంగం బాహవ రంగమం దెనసియుం బైకొన్నఁ జేటబ్బదే॥ 270

సీ॥ పాండవులెన్న బన్రెండు వత్సరములు వనవాస మజ్ఞాత వాసమొక్క
యేఁడును గావించు నెడఁ బొడమినవారి యిడుమలు గడువులు నుడువనేల
ధర్మపరుల్ వారు ధర్మంబెచటనుండు నచట జయంబుండు నట్టిధర్మ
మే నేను భూభార మెడలింప నవతరించినవాఁడనని మును వినఁగలేదె
నేను లేనిది నేనుగానిదియుఁ గలదె। ధర్మపరులు జయించి రధర్మపరులు
చచ్చి స్వర్గస్థులైరిది సత్యమింక। నే మనంగలవదియును మీ వుదంక॥ 271

ఉదంక ప్రార్థనము.

ఉ॥ నావుడు వాసుదేవుఁడు వినంగ ననంగ పితాపితామహ
గ్రావభిదాదికామరపరంపరకైన నెఱుంగరాదు నీ
భావము నీప్రభావమిఁకఁ బామరు లెట్టు లెఱుంగనేర్తురో
దేవ యెఱుంగ కాడితి మదీయ దురుక్తులు సైచి కావవే॥ 272

ఉదంక ప్రార్థనాంగీకారము, (విశ్వరూప ప్రదర్శనము.)

చ॥ అనుచు నమస్కరించుచుఁ గృతాంజలియై ఖలభంజనా, జనా
ర్దన శరణార్థినై యిపుడు ప్రార్థన సేయుదు నీయుదగ్రతం
దనరిన విశ్వరూపముఁ గనంబడఁ జేసి కృతార్థుఁ జేయవే
యన నటులై కనంబడిన నచ్యుతు నాతఁడు మెచ్చె నీక్రియన్॥ 273

గోపాలకృష్ణలీలావతార రూపస్తవము.

సీ॥ చిత్తజాతునిఁ గన్న మత్తకాశిని బత్తి జొత్తిలి యొకయడుగొత్తుచుండ
విత్తవతీ యశోవిత్తయా బిత్తరిపొత్తుమై నాకపదంబొత్తుచుండ
నుత్తుంగ రుచు లిగురొత్త హస్తములు కట్యుత్తమాంగస్థలుల్ హత్తివెలయఁ
దత్తత్సువర్ణసంపత్తికై ప్రజలుప్రపత్తిమైఁ గేల్గనలెత్తిమ్రొక్క
మెత్తనగుపాపరామెత్తనొత్తగిలఁగ। నత్తమిలిబత్తులకునెల్లబుత్తిమొత్త
లిత్తువఁటక్రొత్తయే యిట్టివృత్తినీకు। భక్తపాలనతృష్ణగోపాలకృష్ణ॥ 274

సీ॥ రంగుమెఱుంగుహొరంగుదుటంగలింపఁ గుఱంగటమెలంగి తగఁజెలంగు
నల యనంగుని తుంగమగుతురంగముతెఱంగు నెఱుంగఁజేయు భంగులుతరంగ
మాలనంగముప్పొంగ ముంగటఁ జెంగటఁ జెంగుచెంగునదాఁటుచుం గరంబు
నంతరంగంబునంతంతఁ గరఁగించు మాయాకురంగంబుచాయఁజూచి
జాయసూచింపయాచింపసాయకమున। నేయఁబూనినతొంటి నీచాయఁగంటి
నూటిగానిచ్చమిఱ నిచ్చోటనౌర। భక్తపాలనతృష్ణ గోపాలకృష్ణ॥ 275

సీ॥ పలువన్నియలతిన్నియలచిన్నియలచెన్నుఁ గన్నతిన్నని పిన్నపొన్నగున్న
కొన నున్న నిన్నన్నుకొన్నప్రీడను వేడుచున్న ప్రేయస్సులమిన్నలజిగి
నున్న నున్నని చిన్ని చన్నులుమున్నగు గొన్నిక్రొన్ననవిల్తు పెన్నిధాన
ములపొన్నికలు కన్నులలరఁ గన్గొనుచున్న నీ యల్లగొల్లకన్నియలవల్వ
లన్నియును గొల్లఁ గొన్నతెన్నన్నయట్లు। మున్నువిన్నది నేఁడిందుఁగన్నయదియు న
భిన్నగతినున్నవిట్టి నిన్నెన్నఁదరమె। భక్తపాలన తృష్ణ గోపాలకృష్ణ॥ 276

సీ॥ పట్టిసత్రాజిత్తుపట్టి రట్టునకొడిగట్టి గట్టిగఁ బుట్టినట్టికినట్ట
రెట్టింపఁ దలగట్టియిట్టిట్టనఁగరాని బిట్టుగ నలపాదిబట్టినట్టి
పట్టున నెట్టనఁ దొట్టినదట్టంపువలరాచ వెట్టచూపట్టివలపు

రేపెట్టఁ జేపట్టి రాపెట్టు వాపెట్టినట్టివేల్పులఁ గొట్టి జెట్టితనము
దిట్టతనముట్టిపడ బిట్టుఁ జెట్టఁబట్టి। చెచ్చెరఁగఁ దెచ్చియిచ్చ నచ్చెల్వకిచ్చి
నట్టినీలీలనేఁడు గన్నట్టినార। భక్తపాలన త్రుష్ణ గోపాలకృష్ణ। 277

ము॥ క్షణమాత్రంబున వత్సలుండగు రమాకాంతుండు వత్సాసుర
క్షణనవ్యాప్తయశస్కుఁడై వెలయు టాశ్చర్యంబె వత్సాసుర
క్షణనవ్యాప్తయశస్కుఁ డస్త్రబకవృత్తుంబైన కాంతారసూ
క్షణమాత్మీయ యశంబుచే ననఘుపుష్పంబౌనటుల్ సేసెఁ గాక॥ 278

సీ॥ గజరక్షణక్రియా కలితమానసుఁ డయ్యు గజశిక్షణక్రియాకలితుఁ డయ్యె
నర్జునరంజనాయత్తచిత్తుం డయ్యు నర్జునభంజనాయత్తుఁ డయ్యెఁ
బూతనామగుణాభిపూజితుం డయ్యును బూతనామరణాభిపూజ్యుఁ డయ్యె
ధేనుకాన్విత వస్త్రదాన దీక్షుం డయ్యు ధేనుకాపింతకృత దీక్షుఁ డయ్యె
నఘవిదారణచాతురి నమరువాని। కఘవిదారణచాతురి నమరు టెంత
యజగరగళాధికారియై యలరువాని। కజగరగళాధికారిత్వమిదియగున॥ 279

క॥ అచరఁబగు డెందంబునఁ। బ్రచురంబగు చందమున సభక్తిశ్రద్ధో
పచితముగ నుచితచేతో।వచనముల నుతించిమఱియుఁ బ్రార్థించెహరిన్॥ 280

దండకము.

శ్రీమజ్జగజ్జాల జేగీయమానాగ్రజ గ్రామణిగ్రామ జిహ్వాగ్రజాగ్రత్సమగ్రశ్రుతి శ్రేణికారూప నిశ్శ్రేణికామూల కీలాయమానక్రియోపాస్తిబోధక్రమ ప్రాప్యదేదీప్యమాన స్వతస్సిద్ధతత్త్వప్రతీకాక్షరాకార లీలాలసచ్చంద్రశాలాసమావిష్టసృష్ట్యాదిబుష్యంత మాత్రాకలాపాగ్రపర్వాయిత బ్రహ్మతారాంత సంచారధీరా సుధీ రాజిరక్షా మహోత్కృష్ట కృష్ణా కృపాలంకరిష్ణుండవై విశ్వరూపంబుఁ జూపింపఁ గన్నారఁగన్గాంటి నేనేకదా ధన్యమూర్ధన్యుఁ డంగానిచోఁ బూని చోద్యంబు హృద్యంబు నిత్యానవద్యంబు వాగీశ యోగీశ భోగీశ ముఖ్యాత్మ తత్త్వజ్ఞ శశ్వద్దురాపంబు నీ విశ్వరూపంబు దాని న్నిదానించి దర్శించు భాగ్యంబు భోగ్యంబుగా నిందునాకబ్బునే ప్రబ్బునే, యిట్టి నేత్రోత్సవం బేరికిం గోరి కించిన్నిమిత్తంబుగా నంబకుం దండ్రి కాపై యశోదామహాదేవికిన్ దేవతామాని కంధావనీజానికిం గ్రీడికిన్ విశ్వరూపంబు వేర్వేఱఁ జూపించితీ విన్నిరూపంబులం జూపినా విప్పుడీచొప్పునన్ నాకిదిట్లుండ గోలోకమందుండి భూలోకముం జెందిన బాల్యాదిగా నేటిపర్యంతమున్ బర్వునీసర్వ

చర్యల్ మహాశ్చర్యములైనవెల్లం దయంజూపి నావిత్తటిన్ మోహవారాశి నే ను
త్తరింతుం బ్రసాదింపు మీ దివ్యచిద్రూప సందర్శనం బెన్నఁడున్ వెన్నుఁ డుండుం
బ్రసన్నప్రపన్నాంతరంగంబులందుండ్రు, తండ్రీ తదంకం బుదంచుండు నానుండు
నాపట్ల సందీపితంబై సపంచాయుధంబై సపీతాంబరంబై సభూషావిశేషంబులై భ
వ్యమైనట్టి నీదివ్యరూపంబుఁ జూపట్టఁగా నన్నుఁ జేపట్టి ప్రాపై కటాక్షింపు మీపై
సమీపైకదేశంబునం జేర్పుమా పై మహాదేవకృష్ణా నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః॥

దివ్యరూప ప్రదర్శనము-

సీ॥ మందార కుందారవిందారి సందీప్త సుందరామంద రుఙ్మందిరఘణి
మణిగణఘృణ్యాస్తరణ విస్తృతాహిశయ్యాశయానుండు నానాశమీన
సంస్తూయమానుండు శంఖచక్ర గదాజమానుఁ డబ్జవిభాసమానభాస
మానుఁ డబ్జవిరాజమాన కరశ్రీకమానినీసేవ్యమానుఁ డనుప
మానమానాతిగానుకంపా రసలస। మానుఁ డస్వప్నజేగీయమానుఁ డుయజ
మానధాత్రిజ్య మానుండు మానిపూజ్య। మానుఁడును నాచనత్తార్క్ష్యయానుఁ డపుడు॥

సీ॥ పరమహర్షోత్కర్ష పరిఫుల్లనేత్రు లవ్యాహతస్నేహ పూర్ణాంతరంగు
లగు సనకాది మహాసిద్ధజనులచే మాటిమాటికి వీక్ష్యమానుఁ డగుచు
నత్యనురక్తు లనన్యచిత్తులు నిత్యులు ననాతురులు దివ్యలోకవాసు
లైనమానులచేత నభివర్ణ్యమానుండు ఘనకనత్కనక శోభనవిభా వి
భాసమాన స్వపార్శ్వస్థ పద్మవాసి। నీనిరంతరపరిసేవ్యమానుఁ డగుచు
నీలజీమూతమధ్యస్థ నిభృతవిద్యు। దుపమితద్యుతి వ్యాద్యతరోర్వరాప
రీతుఁడై ప్రీతిసాక్షాత్కరించె నపుడు॥ 283

గీ॥ సరసిజాక్షుఁ డిట్లు సాక్షాత్కరింపఁ। బూనదివినుండి పువ్వులవాన గురిసెఁ
బాళకాహళదోహలలీలనొందె। దివ్యదుందుభిబృందంబు దివిని మొరసె॥ 284

గీ॥ తత్క్షణ తదీక్షణప్రభూత ప్రభూత। ముద్రసముద్రమున బిట్టుమున్గిమౌని
భవ్యతరనవ్య కర్తవ్యపదవిలేక। బాఢతరమూఢతాలీఢభావుఁ డౌచు॥ 285

ఆనందోన్మాదము.

ధాత్రీవృత్తము॥ మరలఁ గూరుచుండు నుండి మౌనమొందు నొంది త
త్పరత నాడు నాడి పాడు పాడి వేడు వేడి వి
స్ఫురణ మ్రోయు మ్రోసి చూచుఁ జూచి లేచు లేచి య
స్థిరగతిం బ్రదక్షిణంబుఁ జేయుఁ జేసి కుయ్యిడున్॥ 286

ఉ॥ ఈయ్యెడి నవ్వు నవ్వి మఱి గొబ్బున హారముఁ బాఱుఁ బాఱి తాఁ
జయ్యన వచ్చు వచ్చి కటిసామిని వేమఱు ముట్టు ముట్టి మే
నొయ్యనఁ బట్టుఁ బట్టి కడు నుక్కున నక్కునఁ జేర్చుఁ జేర్చి బల్
నెయ్యము నించు నించి కరుణింపు మటంచు వచించి మూర్కొనున్॥ 287

సీ॥ మూర్కొని పేర్కొనుఁ బేర్కొని వలఁగొను వలగొని తత్పాదములకు మ్రొక్కు
మ్రొక్కి చెక్కిలి నొక్కు నొక్కి ముద్దాడు ముద్దాడి యాస్వాదించు నాస్వదించి
మరిపెంపు విరిజొంపముల నింపు మెయి నింపు నింపి కంపితవృత్తి నిల్చు నిల్చి
ప్రలపించుఁ బ్రలపించి రహి విహ్వలతఁ జెందుఁ జెంది బిట్టురవంబుఁ జేయు నిట్లు
చపలచేష్టలఁ గ్రీడించి సందడించి। పనుల సడ్డించి మద మెదని నుమడించి
తద్గుణము లుగ్గడించి మాంద్యంబుడించి। కరము మదిఁ బ్రేముడించి కేల్గవ మూడించి॥

గీ॥ చిత్తమాయత్తముగఁ జేసి చిద్విలాసి। యైన వైకుంఠపురవాసి నవుదుడాసి
తమము నెడఁబాసి క్లేశ పాశములఁ గోసి। నిజముఁ దలపోసి నిజమనోరుజకురోసి॥

క॥ అక్షీణంబగు భక్తిను। పేక్షింపక నమృత రస మపేక్షించి కృపన్
రక్షింపనున్న జలజా। క్షాతు నిటుల్ప్రొగడఁ దొడఁగె నతఁడానతుఁడై॥ 290

చ॥ కరముఁ బ్రసన్నచిత్తుఁ డవు గమ్ము జగమ్ముల చిత్తవాగగో
చరుఁ డగు నీవ యీవరుస జాగ్రదనుగ్రహ విగ్రహుండవై
యరుదుగ దృష్టిగోచరుఁడవైతివిగానఁ బ్రభావితుండనై
పరఁగినవాఁడ నేఁడఖిలభక్త జనార్తిహరా రమేశ్వరా॥ 291

చ॥ అణువునకన్న నత్యణువనంతుఁ డచింత్యుఁడు కారణైక కా
రణము మహత్తరుండును బరాత్పరుఁ డక్షరుఁడు న్నిరీశుఁడుం
బ్రణవమయుం డనామయుఁడు భవ్యుఁ డపవ్యయుఁ డీశుఁ డిమ్మహా
ఘృణుఁడని సూపె నిన్నెదల నెన్నెద రెన్నఁడు నెల్లకోవిదుల్॥ 292

గీ॥ అగ్ని సంతప్తమైన లోహంబువలన। విస్ఫులింగోత్కరంబెట్లు విస్ఫురించు
నట్లు సత్త్వరజస్తమో వ్యాప్తమగుచు। నీవలన జీవవర్గంబు నిర్గమించు॥ 293

గీ॥ కనఁగ వినఁగఁ జనఁగఁ గడువఁగ నుడువఁగఁ। గైకొనంగ మదిని మైకొనంగఁ
దరముగాదు నీదు తత్త్వంబు నీమహ। త్వంబు జగదతీత నంబుజాక్ష॥ 294

మ॥ అంబుజనాభ యీ భవ దనాగ్రహ విగ్రహ మూర్తులాడఁ జా

డం బరమర్షి బృందము దృఢంబుగ హర్షముఁ గ్రమ్మ బ్రహ్మచ
ర్యంబొనర్చు మౌని నికరంబు కరంబుఁ దపంబొనర్చు జ
న్నంబు లొనర్చు నధ్వరిజనంబు కృతంబుఁ ద్వదర్పితంబుగన్॥ 295

చ॥ అనశనులై మహీశయనులై మునులై వసుధాసుధాశనుల్
నినుఁ గనుఁగొంట కొంటిమయి నిల్చుచు వేల్చుచు రర్థితీర్థసే
వన మొనరింతు రెంతయు సువాసిత గంధ సుమాదులం బ్రమో
ద నిలయులై భజింత్రు సతతంబు వ్రతంబు లతంద్రితంబుగన్॥ 296

క॥ సతులపయిన్ సుతులపయిన్। హితులపయిన్ రతులువీడి యూడితమతులై
యతులు భజింతురు నిన్నా। నతుల నుతుల నతుల గతుల నయ వినయములన్॥ 297

ఉ॥ నీరుషులై మహాఋషు లనిస్పృహతాది హితాత్ములౌచు గం
భీరు షడూర్మి దూరు షడభిజ్ఞముఖాజ్ఞను దన్మనోజ్ఞ సం
చారు షడాననాది సురసన్నుతు నిన్ను మహా మహున్ మహా
పూరుషుఁ గొల్తు రుగ్రతపము ల్జపము ల్మొదలైన చైవులన్॥ 298

శా॥ మధ్యేదుగ్ధ మహాబ్ధిశాయి రవిబింబస్థాయి నారాధ్య శు
ద్ధధ్యానప్రతిబోధ్యుని న్గొలుతు రిద్ధశ్రద్ధఁ బృథ్వీసురుల్
స్వాధ్యాయాధ్యగ సాధ్వగారగ సపర్యాధ్యాత్మ చర్యాయథా
విధ్యాగబ్ధ మహాధ్వర ప్రపదనావిర్భావ భావంబులన్॥ 299

క॥ క్రమతను దయామయాత్మ్యయ। సముదయ సముదగ్ర దుఃఖ సముదాయము దాఁ
టి మహావిచక్షణుఁడు మోక్షముఁ జెందున పేక్షు నిన్నే శరణంబొందున్॥ 300

చ॥ బహువిధ పూర్వజన్మ కృతపాప కలాప విలేప వాసనా
మహదవిలేపమత్తము ప్రమత్తము చిత్తమదెన్నఁ డైన స
న్నిహితము గాదు నీదరి నణిష్ఠ దురిష్ఠ నికృష్ఠమున్ మహు
ద్గృహ విషయాపకృష్టమను దృష్టము హృష్టమునొంచుఁ గ్రమ్మరన్॥ 301

ఉ॥ నేర్పదలిర్పనూర్పు గమి నెమ్మినెదం గుదియించి హృత్సమా
త్సర్పితదర్పకాని రిపుదర్పులు యోగ సమర్పితాత్మ సం
తర్పకులైన వారికిఁ గనంబడకుండియు నాపయిం బ్రియం
చేర్పడఁగాఁ గనంబడితి వీ వతివేగము భక్తవత్సలా॥ 302

ఉ॥ ఫుల్లసముల్లసత్కమల భూతి విమోచన లోచనా జగ

ద్వల్లభ దుర్లభంబయిన తావకసన్నిధికన్న …
నెల్లపుడొల్ల నుల్లమున నిత్తఱిఁ ద్వత్పదు …
జల్లఁగఁ జల్ల నా సుకృతసస్య మవశ్యము పండె … 303
ఉ॥ నీవ గురుండ వీవ జననీ జనకాప్త జనంబుగా …
తావకపాద భక్తియును దావకదివ్యకథానురక్తియుం
దావక దర్శనైక రసతాభృతిఁ దావకనామ కీర్తనో
చ్చావచ వాక్పమత్కృతిఁ బ్రసన్నమనం గటగింపు మీశ్వరా॥ 304
మ॥ అతిమాయావృతి మోహితుండనయి కృత్యాకృత్య కప్రీతహితా
హితసంప్రాప్తి నెఱుంగఁ దావక దయాదృష్టి ప్రసారప్రణ
ష్టతమో త్కృష్టతమో విమోహవృతినై సత్యంబుగా నీవ మ
ద్గతిగాంచుచు మతినెంచి నీశరణ మాత్మం గాంతు నత్యంతమున్॥ 305
చ॥ మునుపచరించినాఁడ నఘముల్ బహుళంబుగఁ బూని వానిఁ జే
రొ్కనఁగఁ దరంబుగాదు యుగకోటులనైన విహంగమేంద్ర వా
హన జగదంతరాత్మకుఁ డవౌట నెఱుంగుదు వీవ కావునన్
మనమునఁ దావకీన చరణంబుల నే శరణంబు నొందెదన్॥ 306
చ॥ అని యిటువిన్నవించి వినయంబున నాదలసోఁక సోఁకుమూఁ
క నడఁచుతేని యంఘ్రులకు గ్రక్కున సాఁగిలిమ్రొక్కి తజ్జనా
ర్దనుపదపద్మముల్ దనకరంబులఁ బట్టుచు మిన్నకున్న ని
ట్లనె సదసజ్జగత్ప్రభువుఁడైన రమాధవుఁ డాదరంబునన్॥ 307

భగవద్వాక్యావళి.

మత్తకోకిలము॥ అంబుపాశ మొనర్చుచున్ వినయంబుచే ననయంబుఁ బం
తంబునం జిరకాల మెంతయు నన్నుఁ దన్పితివీవు ధ్యా
నంబులన్ యజనంబులన్ భజనంబులన్ సుజనంబు లె
న్నం బరిక్రమణంబులన్ గమనంబులన్ నమనంబులన్॥ 308
మ॥ పరికింపంబడె నాపయింగలుగు శుంభద్భక్తిఁ గావించితౌ
చిరకాలంబు మదర్థ మాగ్రతప మీక్షేత్రంబునం దుష్టిచే
కురె నీచేసినయిష్టి నాకతన నీకున్ దర్శితంబయ్యె న
శ్వరమున్ దుర్లభమౌ మదీయ సగుణాకారంబు ధీరాగ్రణీ॥ 309
గీ॥ జపతపోహోమదాన యజ్ఞములనైన। జడమతులకేను దృష్టిగోచరుఁడఁగాను

బ్రహ్మాదులు జిహ్వయా భక్తిచేత। నన్నుదర్శింపఁ గలరు ప్రపన్నులగుచు 310

క॥ కలుగవు నాకొక్కపుడు। న్దలఁచినచోఁ గార్యకారణములు జగములం
గలిగించుట వెలిఁగించుట। నలఁగించుట కౌతుకంబుగా దే యెపుడున్॥ 311

శా॥ ప్రజ్ఞావిగ్రహుఁడం బ్రపంచమయుఁడం బ్రాజ్ఞప్రియుండం బ్రపూ
ర్ణజ్ఞానాఢ్యుఁడ యజ్ఞరూపకుఁడ సర్వజ్ఞుండ గీర్వాణ దు
ర్విజ్ఞేయుండ నమేయ వైభవుఁడనై వెల్గొంది రామానుజా
భిజ్ఞంబూనితి నజ్ఞులం దునిమితిం విజ్ఞుల్ మనం బ్రోఁచితిన్॥ 312

క॥ ఘనము రహస్యము విస్మయ। జనకమునగు నస్మదీయ సచ్చరితము వ్రా
సిన వినినఁ గనినఁ జదివిన। జనుఁడు మదీయుండు ధన్యజనమూర్ధన్యా॥ 313

శ్రీ ద్వారకాపుర ప్రవేశము.

వ॥ అని యిట్లత్యంతాగణ్య కారుణ్య సద్మ స్వాంతుండగు నప్పద్మా కాంతుం డచ్ఛస్వాత్మరంగుండై ముఖపద్మాంతరంబునం జిఱునగ వెసంగఁ బ్రసంగవశంబున మృదుమధుర వచనరచనల నానతిచ్చిన వానతోచ్చయావన ప్రవణ భాషణంబులు శ్రవణ భూషణంబులుగా విని వినిర్మల గుణగణాంకుండగు నయ్యుద్ధవుండు హృదంతర దంతుర సంతోష రసాక్రాంతుండై యభివదించి యుదంచిత భక్తిం బ్రయుక్తాంజలి బంధుండై యాదీనబంధుండు విన నవినయానుబంధంబుగ వినుతించుచు నెడసేయరాని ప్రేముడి నుదుశిరోమణి రామణీయక భూషణధురంధర పురందర శిలాకలాప కలాప లపన నిపుణ లపన వపుః ప్రభాపరంపరా పరాజిత రాజత శరదబ్జ శరదుండగు నవ్వరదుని వదనారవిందం బానంద బిందు బృందం బమందంబుగాఁ గనుంగొనలఁ జెన్నంగొనం గనుంగొనుచు మనంబునం బునః పునః ప్రదక్షిణంబులఁ గ్రమంబుగా నొనరించుచు నమస్కరించుచున్న యవసరంబునం బ్రభవిష్ణుండగు విష్ణుండు నిష్కళంక నిరాతంక దయాలంకరిష్ణుండై శ్రీకృష్ణుండు తదిష్టవరంబులొసంగి తదనుమతిం బయనంబై సైన్య సుగ్రీవ మేఘపుష్ప వలాహకంబులను వాహనంబులంబూన్చి గరుడధ్వజంబమర్చి దారకుండు శతానంద రథంబాయితంబుచేసిన నధిరోహించి సపరివారంబుగాఁ జనిచని పశ్చిమ సముద్రంబను దర్పణంబునం బ్రతిబింబించిన పృథివీమండలంబునుంబోలె వెలయుచు ద్వాదశయోజన విస్తీర్ణ పుణ్యస్థానంబై సర్వర్తుసమయ పల్లవిత పుష్పిత ఫలిత లలిత కుంద మందార చందన పిచుమంద సాల రసాల తాల తమాల కృతమాల మాలతీ పనస ఘనసార కదళీ నారికేళ పూగ పున్నాగ నాగవల్లీ ప్రముఖ నిఖిలతరు కుంజ రంజిత

లతా వితానైక తానంబులగు నుపవన ప్రతానంబులును శుకపికశారికా మయూర పారావతాది ద్విజకుల కలరవ సంకులంబులగు మణిమయక్రీడాచలంబులును; బక మరాళ కారండవ కైరవ నీరజ కోకనద కహ్లార హల్లక తల్లజ చంచరీక సంచయ సంచారంబులగు కాసారంబులును; శచీప చాప రూప దీపిత కారణంబులగు తోరణంబులును; సప్తసప్తిసంచార నిరోధక శిఖరసుందరంబులగు సప్తభూమికా మందిరంబులును, నిరంతర యాతాయాత గో గోపికా గోపాలకాది సమ్మర్ద నిసర్గంబులగు రాజమార్గంబులును; నిస్తుల ప్రశస్త సమస్తవస్తు సంపత్సంపూర్ణ గౌరవాధికలగు పణ్యవీథికలును; రంగచ్ఛృంగాంగ మాతంగ తురంగ భటపుంగవ నిరంతర సంచార చమత్కార సందర్శన సానంద గతాగత పౌర జానపద సమాకీర్ణంబులగు పురాభ్యర్ణంబులును గలిగి వెలుఁగొందుచు నిష్కంప సంపద్ద్వారవతియనం బ్రసిద్ధిగన్న ద్వారవతిం బ్రవేశించి పురజనచకోరానీకంబులకు సాంద్రతర చంద్రికోదయ సదనరాకయగు దనరాకకెదురు చూచుచుఁ దనుం బొడగని యనుముగని తలంపున నెగడుచుం బొగడుచు; జనులెల్ల మెల్లనఁ దనవెంబడి నడువ నగరనివాసినులగు సువాసినులు గొందఱు సుందరతరచంద్రశిలా సాంద్ర చంద్రశాలా విశాల వాతాయన వ్రాతంబుల ననుసరించి ముక్తాఫల కుసుమ లాజ విసరంబులు సరవిమై సరసంబుగ విసరుచున్న యవసరంబున శంఖద్గంభీర భూరి పరిఖాంబుధి ప్రతిబింబిత స్వర్గంబగు దుర్గంబు సేరంజని సంజనిత కుతూహలంబునఁ గాహళపణవ పటహ దుందుభి ప్రముఖ నిఖిల హృద్యమంగళ వాద్యముఖరిత దిగంతంబులగు ననేక కక్ష్యాంతరంబులుగడచి యేనుంగుమొగసాలంగని యరదంబు దిగి జననీజనకపుత్త్రమిత్త్ర కళత్త్రాది జనంబులు ముదంబున నెదుర్కొనిన వేర్కొనుచు వారల నందఱ నయ్యైతెఱంగుల సంభావించుచుఁ బ్రద్యుమ్నానిరుద్ధుల కరంబులుగొని కరంబుఁదనరాక కలంకృతంబై గురు బుధ కవి మిత్ర జైవాతృక సూర్యాత్మజాది నానామర్త్య కదంబ సంఘాసమానంబై సుధర్మంబోలియు నిత్యముక్తాలంకృతంబై వైకుంఠపురింబోలియు సర్వమంగళాస్పద రాజశేఖర విరాజమానంబై రాజతాచలంబునుంబోలియు మిగులఁ జెల్వొందుచున్న కొల్వుకూటంబునకుం జని కిరీటకుండల హారకేయూర నిస్తులకౌస్తుభ వనమాలికా వలయాంగుళీయకాది దివ్యాభరణ భూషితుండై పీతాంబరధరుండై తద్దయు నుద్దియుడగాని సింగపుగద్దియపై ముద్దియలు సేయ నూడిగంబు లంగీకరించుచు సొంపుమై నింపొందుచు భక్తపరిపాలనం బొనరించుచుఁ గృతకృత్యుండై శ్రీకృష్ణుండు సుఖంబున నుండెనని శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయంబు సవిస్తరంబుగా సంగ్రహించి ప్రసంగించి మఱియును॥ 314

క॥ దక్షిణు లరిశిక్షణులు వి। చక్షణులు సువీక్షణులు రసక్షణులు జగ
ద్రక్షణులు క్షణక్షణశుభ। లక్షణులగు రామకృష్ణులను సేవింతున్॥

సీ॥ జయ జలజాతాక్ష జయ దాసజనరక్ష జయ జగదధ్యక్ష సత్యదక్ష
జయ రాధికానాథ జయ సజ్జన సనాథ జయ రక్షితానాథ సరసగాథ
జయ సకలాధార జయ ధరాధరధీర జయ కారణాకార శాస్త్రసార
జయ చిత్రచారిత్ర జయ జలధరగాత్ర జయ నతాలికనేత్ర సదరిజైత్ర
జయ జనార్దన సదయనశరధిశయన। శంఖచక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గహస్త
జయ నిరీశ గిరీశ కంజాతజాత। కాయజాద్యాదితేయ నికాయ గేయ॥

మ॥ జయలక్ష్మిన్ విజయప్రియుండు నిఖిలైశ్వర్యంబు లయ్యాశ్వర
ప్రియుఁ డత్యాయువు నబ్జభూజనకుఁడుం శ్రేయోగుణోద్యత్కుటుం
బ యశోవృద్ధి జగత్కుటుంబి కరుణన్ మన్నించి మీకిచ్చు న
వ్యయభక్తిన్ భజియించి దివ్యకథ లిట్లాలించి మేలొందుఁడీ॥

ఉ॥ నాకిని యీ వినిర్మల మనస్కు లనంతు ననంతచర్య లీ
రీతిని సంగ్రహించి ప్రకటించితి వెంతయు వింతయయ్యె భ
వ్యావహ మీదినంబనుచు హర్షమునొందుచు రామహర్షణిన్
వేవిధులన్ నుతించి ప్రభువిష్ణునిఁ గృష్ణునిఁ గొల్చిరందఱున్॥

ఆశ్వాసాంతము.

మ॥ వరధీరాధికరాధికారమణ భాస్వత్పాద పద్మద్వయీ
నిరతారాధకరాధకప్రతిమ సందీప్తప్రతాపప్రథా
పరివాదాధికరాధికారసమయప్రాంచత్తటాకచ్ఛటా
భరతాగాధక గాధక ప్రణుత శుంభచ్ఛ్రీయశస్సాధకా॥

క॥ జీవనయకృత్తరిపురా। జీవనయను జీవి జీవ జీవం జీవో
జ్జీవనజైత్రాత్మక రా। జీవనయన బంధుజీవన వనదా॥

భుజంగప్రయాతము॥ ధృతిలాభృదింద్రా కుధీపద్మచంద్రా
ప్రతీపప్రథోపేంద్ర పద్మాక్షిసాంద్రా
కృతీడ్యార్థనిస్తంద్ర కీర్త్యర్ధిరుంద్రా
కృతిరాజగోపాల కృష్ణావనీంద్రా॥

ఆశ్వాసాంతగద్యస్థానీయ పద్యము.

ఇది శ్రీవేంకటగిర్యధీశ్వరకళాభృద్రాజ గోపాలకృ। ష్ణదయామండన
మండపాకకుల భాస్వత్పార్వతీశాఖ్యమ।ద్వదనావిష్కృ
తగద్యపద్య విలసత్తత్తత్కథా సంగ్ర
హా।స్పదకృష్ణాభ్యుదయంబు సర్వ
మొక యాశ్వాసంబుగా
భాసిలుఁ॥

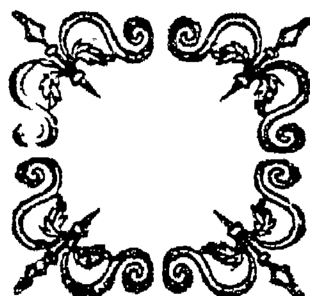
❊❊
❊

త్రికకుత్త్ర్యం
బక భక్తియుక్చతురశీతి
గ్రంథకృన్మండపా।క కులప్రోద్భ
వపార్వతీశ్వరసమాఖ్యక్ష్మాసురా।గ్రేసరా।ర్భ
కుఁడై భాసిలుచున్న కామకవితత్పాదాబ్జముల్గొల్చివా।
రక కృష్ణాభ్యుదయంబువ్రాసెఁదదభిప్రాయానుసారంబుగాఁ॥

స్వస్త్యస్తు.

సంపూర్ణము.

విభాగ సంఖ్య ....

శ్రీ మండపాక పార్వతీశ్వరకవీశ్వరప్రభావవర్ణనము.

క॥ శ్రీమత్పూండ్లకులాంబుధి- సోమా సోమహరిపాదశుభవనజాళీ- నామేయ మనోభృంగల- లామా శ్రీరామకృష్ణ లలితసునామా॥ తే.గీ॥ పండితోత్తమవినుమ శ్రీమండపాక - పార్వతీంద్రకవీంద్ర ప్రభావమెలమి - నెంచిపద్యముల్ రచియించి పంచినాఁడఁ। గానఁ బ్రకటింపుమిది పత్రికాముఖమున॥ సీ॥పంచపాది॥ శ్రీకరేందుమతీపరిణయాదికృతికర్తయగు మండపాక పేరయమనుమఁడు - బలరామసుక్షేత్రవిలసన్మహాత్మ్యాదికర్తయౌ మకాసత్కవితనయుఁడు - స్ఫురదవధూతాను భూతిగీతాదికకర్త రామస్వామికవికనుజుఁడు - సత్పంచదేవతాస్తవముఖకృతికర్తయైన పేరయసూరి కగ్రజుండు - ఛాయారమణలసచ్ఛ్రుతకాది సత్కృతికర్తయైతగు కామకవిజనకుఁడు - ధరణిశ్రీజగదీశ్వరదండకాది - కర్తయగుపినకామ సత్కవిపితృవ్యుఁ - డమితసాహితీవైభవ దమితసుకవి - నివహుఁడలపార్వతీశ్వర కవివరుండు ॥ క॥పోఁడిమిఁ బంద్రెండేఁడుల -యీడు మొదల్కవియనంగ నెంచందగి కొ ్రవ్వాఁడి ననేక గ్రంథము-లోడక యప్పార్వతీశుఁ డొనరించెనిలన్ ॥ సీ॥ బ్రహ్మేశశతకము పరమాత్మశతకము బాలకృష్ణశతకం~~బాలకృష్ణ~~- శతములు రఘుపతిశతకము సర్వేశ్వరశతకము పార్వతీశ్వరశతకము- హరిశతమువరాహ నరసింహశతకము గణపతిరామరక్షాశతములు - రాధికాకృష్ణసంవాదప్రబంధంబు శ్రీగురుచరిత కాంచీమహత్త్వ - మమరకసుకావ్యమాదిగానమరుకృతులఁ - బేర్మి నెనుబదినాల్గు(౮౪) గావించిమించె-బండితోత్తమ నెచంగమండపాక - పార్వతీశ్వరకవిపట్టభద్రుఁడెలమి ॥ సీ॥ మునుపూర్వకవివరుల్మహితప్రబంధంబులందచ్చటచ్చటబంధకవన । మును జెప్పుటయె కాని ఘనబంధకవనలక్షణమిదియని చెప్పఁజాలరైరి । కావునఁగవులకకష్టబంధకవనరచనకష్టతరమని సరిఁదలంచి। సదయుఁడౌచుఁ "ప్రబంధసంబంధబంధనిబంధనగ్రంథముఁ" బార్వతీశ। కవిజనవరేణ్యుఁ డొనరించిభువినివర్త । మానభావికవీంద్రసంతానమునకుఁ । బ్రతిభమీఱంగమహదుపకృతియొనర్చెఁ । బండితావళికెల్లనుబ్రమదమెసఁగ ॥ సీ॥ తనగ్రంథములుపెక్కులని నశ్రీనాథుండు- బహుసంస్కృతాంధ్ర ప్రబంధములను । రచియించితినటన్న రామభూషణుఁడును- దనకృతులన్ని పేర్కొనినగణప । వరవేంకటాఖ్యుండు - స్వకృతసత్కృతిసంఖ్యవ్రాసిన నెల్లూరిరాఘవుండు।దనగ్రంథనామములనువచించినకూచి మంచితిమ్మయ్యయు-మండపాక । పార్వతీశ్వర కవిపంచవదనుఁబోలి । వరుసఁబంద్రెండు మొదలుఖువదియునేండ్ల । యీడువఱకెనుబదినాల్గుకృతులొనర్చి । ఖ్యాతిఁ జెందంగఁ జాలిరే భూతలమున ॥

ఇట్లు,

మచ్చ వేంకటకవి.

పర్లాకిమిడి. 1- 1- 98.

ఆంధ్రకవులు, తృతీయభాగానుబంధమునందు 14-15- పుటలలో

నిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది.

మండపాక - పార్వతీశ్వరకవి.

"ఈవిద్వత్కవి శతకములు మొదలైనవి యెనుబది గ్రంథములవఱకును రచియించినను ఈయనచేరచియింపఁబడి ముద్రింపఁబడియున్న గ్రంథములలో శ్రీరాధాకృష్ణసంవాదమను నాలుగాశ్వాసముల ప్రబంధము ప్రధానమైనదిగా నున్నది. ఈయన వైదికబ్రాహ్మణుఁడు ; పారాశరగోత్రుఁడు ; కామేశ్వర పండితపుత్త్రుఁడు. ఈకవియొక్క తండ్రితాతలుకూడ కవీశ్వరులయినట్టు రాధాకృష్ణసంవాదమునందు కవియీక్రిందిపద్యమునఁ జెప్పియున్నాఁడు—

సీ॥ శ్రీమీఱ నుభయభాషామిశ్రసత్కృతుల్ తజ్ఞులెన్న నదంకితములు చేసి
యశముఁ గాంచిన పేరయ మనీషి మణికిఁ బౌత్త్రత్వంబుఁ గార్తికవ్రతమహత్త్వ
శివమహత్త్వాద్యనేకవిధప్రబంధంబు లొనరించి సత్కవి వినుతిఁ గనిన
పారాశరగోత్ర పావనుండగు మండపాక కామేశ్వరపండితునకు
మహితపుత్త్రత్వమును గాంచి బహువిచిత్ర। చిత్త్రశతిముఖ్యసత్కృతుల్ చెప్పి మెప్ప
వడసితివిగద కులకీర్తివర్ధిలంగ। సరసగుణసాంద్ర పార్వతీశ్వర కవీంద్ర.

ఈ కవి విశాఖపట్టణమండలములోని బొబ్బిలి సంస్థానమం దాస్థానకవీశ్వరులలో నొకఁడుగా నుండినవాఁడు. ఈ పార్వతీశ్వర శాస్త్రిగారు ౧౮౩౩ వ సంవత్సరమునందు జననమొంది ౧౮౯౭ వ సంవత్సరమధ్యమున పరమపదమునొందిరి. ఈకవి సంస్కృతాంధ్రములయందు మంచిపాండిత్యముఁ గలవాఁడయి మృదుమధుర నిరర్గళధారతోఁ జతుర్విధకవిత్వమును జెప్పఁజాలుటయేకాక వినయసౌశీల్యాది గుణసంపత్తి గలవాఁడయియుండెను. పూర్వోక్తమయిన రాధాకృష్ణసంవాదము రావువారను నామాంతరముగల వెలుగోటివారనెడి గృహనామముచే వెలయు శ్రీవేంకటగిరిసంస్థానాధిపతులవంశానుక్రమము వర్ణించెడుగ్రంథము. శతకములును దండకములును గాక యీకవి విరచియించిన గ్రంథములలోఁ గాంచీపురమహత్త్వము, అమరుకకావ్యము, ప్రబంధసంబంధబంధ నిబంధన గ్రంథము, శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము, కొంత పెద్దవి. ఇప్పుడీయనగ్రంథములలో నొక్క రాధాకృష్ణసంవాదమునుండి మాత్రము కొన్ని పద్యముల నిందుదాహరించుచున్నాను—"

❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊